

Algemeen ambtsbericht Sudan

April 2010

Directie Consulaire Zaken en Migratiebeleid
Afdeling Asiel, Hervestiging en Terugkeer

	Inhoudsopgave	<i>Pagina</i>
1	Inleiding	4
2	Landeninformatie	5
2.1	Land en volk	5
2.1.1	Ligging en klimaat	5
2.1.2	Bevolking	5
2.1.3	Talen	6
2.1.4	Godsdienst	6
2.1.5	Namen	6
2.1.6	Geschiedenis	8
2.2	Politieke ontwikkelingen	13
2.2.1	Nationale ontwikkelingen (Noord- en Zuid-Sudan)	13
2.2.2	Darfur	21
2.2.3	Zuid-Sudan	25
2.2.4	Vredesmissies	26
2.2.5	Buitenlandse betrekkingen	29
2.3	Veiligheidssituatie	31
2.3.1	Noord-Sudan (exclusief Darfur)	31
2.3.2	Darfur	32
2.3.3	Zuid-Sudan	34
3	Mensenrechten	39
3.1	Juridische context	39
3.1.1	Verdragen en Protocollen	39
3.1.2	Nationale wetgeving	39
3.2	Toezicht	40
3.3	Naleving en schendingen	42
3.3.1	Vrijheid van meningsuiting	42
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering	45
3.3.3	Vrijheid van godsdienst	48
3.3.4	Bewegingsvrijheid	49
3.3.5	Rechtsgang	53
3.3.6	Arrestaties en detenties	58
3.3.7	Mishandeling en foltering	60
3.3.8	Verdwijningen	61
3.3.9	Buitengerechtelijke executies en moorden	61
3.3.10	Doodstraf	62
3.3.11	Slavernij en ontvoeringen	63
3.3.12	Mensenhandel	64
3.4	Positie van bijzondere groepen	65
3.4.1	Dienstplichtigen en militairen	65
3.4.2	Vrouwen	66
3.4.3	Minderjarigen	71
3.4.4	Homoseksuelen	73

4	Migratie	75
4.1	Binnenlandse ontheemden	75
4.2	Sudanese vluchtelingen in de regio	78
4.3	Vluchtelingen in Sudan	79
4.4	Activiteiten van internationale organisaties	79
4.5	Positie UNHCR	80
	Bijlage(n)	81
I	Kaart van Sudan	81
II	Literatuurlijst	82
III	Oppositiepartijen/groeperingen/milities	89
IV	Afkortingen	93

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Sudan beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Sudan en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Sudanese asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in Sudan: het laatste algemeen ambtsbericht Sudan is uitgebracht in augustus 2009. Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van september 2009 tot en met april 2010.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie uit openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties (VN) en niet-gouvernementele organisaties (NGO's), vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordigingen in de regio aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag.

In het ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op het gebied van politiek en veiligheid. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een beknopt overzicht van de recente geschiedenis van Sudan. Ook is een korte passage over de geografie en de bevolking van Sudan opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Sudan geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij Sudan partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op de naleving van de mensenrechten aan de orde. Daarna volgt een beschrijving van de naleving dan wel schending van een aantal klassieke mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen, waaronder minderjarigen, belicht.

In hoofdstuk vier komen de opvang van binnenlandse ontheemden, vluchtelingen in de regio en activiteiten van internationale organisaties, alsmede de positie van de United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) aan de orde.

Ten slotte zijn bij het algemeen ambtsbericht een aantal bijlagen gevoegd.

2 Landeninformatie

2.1 Land en volk

2.1.1 Ligging en klimaat

De Republiek Sudan ligt in noordelijk Afrika, grenzend aan de Rode Zee met een kustlijn van 853 km. De buurlanden zijn de Centraal-Afrikaanse Republiek (CAR), Tsjaad, de Democratische Republiek Congo (DRC), Uganda, Kenia, Ethiopië, Eritrea, Egypte en Libië. Het land heeft een oppervlakte van 2.505.810 vierkante kilometer en is daarmee het grootste land van Afrika.

2.1.2 Bevolking

Volgens de meest recente volkstelling heeft Sudan een inwonertal van 38,6 miljoen, waarvan 22,5 miljoen in Noord-Sudan (exclusief Darfur), 7,5 miljoen in Darfur en ruim 8 miljoen in Zuid-Sudan. De bevolking kan worden ingedeeld in circa 600 stammen.

Noord-Sudan

In Noord-Sudan mengden Arabische stammen zich vanaf de zevende eeuw met de reeds in het gebied woonachtige Afrikaanse volken. Onder meer door onderlinge huwelijken vond op grote schaal arabisering en islamisering plaats van de noordelijke Afrikaanse volken. De voornaamste Afrikaanse (niet-Arabische maar wel grotendeels islamitische) stammen en bevolkingsgroepen in Noord-Sudan zijn de *Beja*, de *Fur*, de *Nubiërs* en volkeren die tegenwoordig gezamenlijk tot de *Nuba* gerekend worden.

De voornaamste niet-Arabische bevolkingsgroepen in het westen van Noord-Sudan, Darfur, zijn: de *Fur* (waaronder: *Keira*, *Kunjara*), *Zaghawa* (waaronder: *Tuer*, *Galla*, *Kabja*, *Bedeyat*), *Meidob*, *Massaleit*, *Dajo*, *Berti*, *Kanein*, *Birgid*, *Beigo*, *Erenga*, *Fellata*¹ (waaronder: *Housa*, *Fulani* en *Um Bororo*), *Fertit* (waaronder: *Kara*, *Binga*), *Mima*, *Bargo*, *Barno*, *Gimir*, *Tama*, *Mararit*, *Fellata*, *Jebel*, *Sambat* en *Tunjur*.²

De *Baggara*, ook wel bekend als *Shuwa-Arabieren*, is één van de voornaamste Arabische stammen in Darfur. De *Baggara* bestaat onder andere uit: de *Rizeigat* (waaronder: *Shattiyya*, *Huttiya*, *Mohameed*, *Etefat*, *Nawaiba Umm Jalul* en *Mahriya*), *Mohameed* (waaronder: *Etefat* en *Ma'aliyah*), *Habania*, *Beni Hussein*,

¹ Deze stam wordt zowel onder Arabische als niet-Arabische stammen ingedeeld.

² Dr. James Brown (HTSPE), *Conflict in Darfur, A Different Perspective*, juni 2004; Waal, Alex de, *Who are the Darfurians? Arab and African Identities, Violence and External Engagement*, 2005; MacMichael, *A History of the Arabs in the Sudan*, 1922; Yusuf Fadl Hasan, *Sudan in Africa*, 1968; Olson, James, *The Peoples of Africa: An ethnohistorical dictionary*, 1996.

*Zeyyadiya, Beni Helba, Ta'aisha, Khuzam, Khawabeer, Beni Jarrar en Djawama.*³
Andere Arabische stammen zijn: de *Hawazma, Misseriya* en *Humur*.

Zuid-Sudan

In Zuid-Sudan leven enkele tientallen, overwegend Afrikaanse stammen, waarvan de *Dinka* en de *Nuer* de omvangrijkste zijn. Ook deze stammen kunnen weer worden onderverdeeld in verschillende substammen zoals de *Dinka Ngok* en de *Dinka Bor*. Andere stammen in Zuid-Sudan zijn onder meer de *Shilluk, Acholi, Annuak, Bari, Murle, Balanda, Baka, Mundari, Toposa, Moro, Jikany* en de *Pojullu*.⁴

2.1.3 Talen

Vanwege de grote verscheidenheid aan etnische groepen is het aantal talen dat in Sudan wordt gesproken meer dan 100.⁵ De interim-grondwet bepaalt dat alle inheemse talen van Sudan als nationale talen worden aangemerkt, waarbij wordt opgemerkt dat Arabisch de meest gesproken nationale taal in Sudan is. De interim-grondwet bepaalt ook dat in contacten met overheidsinstanties zowel het Arabisch als het Engels aangemerkt worden als officiële taal. Als moedertaal spreken Sudanese de taal van hun etnische groep. Degenen die een andere taal dan Arabisch als moedertaal hebben, beheersen in de regel een vorm van Arabisch als tweede taal.

2.1.4 Godsdienst

De overgrote meerderheid (90%) van de bevolking in Noord-Sudan is moslim. De overige 10% bestaat onder andere uit animisten en koptische christenen. Zuid-Sudan is overwegend animistisch (70%) en christelijk (20%). De overige 10% bestaat onder andere uit moslims.

2.1.5 Namen

Voor de noteringswijze van Sudanese namen die door de overheid gehanteerd wordt, kan uitgegaan worden van de identiteitskaart en het nationaliteitscertificaat. De noteringswijze van namen is voor beide documenten hetzelfde. In Sudan dient

³ Dr. James Brown (HTSPE), *Conflict in Darfur, A Different Perspective*, juni 2004; Waal, Alex de, *Who are the Darfurians? Arab and African Identities, Violence and External Engagement*, 2005; MacMichael, *A History of the Arabs in the Sudan*, 1922; Yusuf Fadl Hasan, *Sudan in Africa*, 1968; Olson, James, *The Peoples of Africa: An ethnohistorical dictionary*, 1996.

⁴ <http://www.gurtong.org/people.asp>, laatst geraadpleegd op 20.07.2009.

⁵ In de 15^e editie van de Ethnologue wordt een aantal van 134 'levende talen' genoemd.

men zich normaliter te kunnen legitimeren met een identiteitskaart of een paspoort.⁶

Namenreeks van vaderszijde

De namenreeks van vaderszijde is als volgt opgebouwd: naam van betrokkene, naam van de vader, naam van de grootvader en eventueel de naam van de overgrootvader.

Namenreeks van moederszijde

Omdat namen veelvoorkomend kunnen zijn, gaan de Sudanese autoriteiten geleidelijk over op een uitgebreider noteringssysteem waarbij ook de namenreeks van moederszijde wordt opgeschreven, te weten de naam van de moeder, naam van de vader van de moeder, naam van de grootvader van de moeder en eventueel de naam van de overgrootvader van de moeder.

Bijnaam (roepnaam)

De Sudanese bijnaam is enigszins vergelijkbaar met de Nederlandse roepnaam.

Familienamen (geslachtsnamen)

Geslachtsnamen zoals die gangbaar zijn in Nederland, zijn in Sudan zeldzaam. Niettemin circuleert er een beperkt aantal familienamen, zoals Mahdi, Mirghani en Al-'Attabani. Het betreft doorgaans oude en bekende families.

Christelijke namen - kerkelijke registratie van namen

Zuid-Sudanezen die zijn bekeerd tot het christendom, krijgen een christelijke naam die naast de traditionele naam kan worden gebruikt. De naam Lam wordt dan uitgebreid tot bijvoorbeeld John Lam. Voor de Sudanese autoriteiten worden beide als eerste deel van de namenreeks beschouwd (naam van betrokkene). Een namenreeks wordt dan bijvoorbeeld John Lam (1e deel) Akol (2e deel) Madiot (3e deel).

De katholieke kerk in Sudan heeft een register van huwelijksaktes. Dit huwelijksregister bevestigt dat Sudanese inderdaad namenreeksen hanteren. Niettemin komt het een enkele keer voor dat de namenreeks slechts twee generaties (naam van betrokkene en van de vader) vermeldt in plaats van drie (betrokkene, vader en grootvader).

Huwelijk

Vrouwen nemen niet de namenreeks over van hun echtgenoot. Eventueel zou een vrouw wel een bijnaam kunnen vermelden bij haar registratie. Vrouwen blijven

⁶ Voor informatie over identiteitskaart, nationaliteitscertificaat en paspoort zie §3.3.4.

tijdens hun huwelijk hun eigen namenreeks (van vaderszijde) gebruiken. Niettemin kunnen er op deze regel uitzonderingen zijn.

Gebruik van namen in het dagelijks leven

In Noord-Sudan is de algemene regel dat men een namenreeks (van vaderszijde) gebruikt van drie, mogelijk vier generaties. Van inwoners van Darfur is bekend dat sommigen refereren aan hun stamnaam of drie namen voor één generatie gebruiken.⁷ In Zuid-Sudan komen namenreeksen van drie of vier generaties eveneens voor, maar ook andere varianten van naamgeving zijn gangbaar.

2.1.6 Geschiedenis

Vanaf de eerste helft van de 19e eeuw tot 1885 stond Sudan onder Turks-Egyptisch bewind. Tussen 1885 en 1898 was Sudan een islamitische staat met aan het hoofd de *Mahdi*.⁸ In de periode vanaf 1898 tot aan de onafhankelijkheid in 1956 stond Sudan onder Egyptisch-Brits gezag.

Burgeroorlog tussen Noord- en Zuid-Sudan (1956-2005)

Van 1956 tot 1972 en van 1983 tot 2005 was Sudan verwickeld in een burgeroorlog. Deze burgeroorlog had politiek-economische, religieuze en culturele oorzaken en speelde zich af op de scheidslijn van de Arabische wereld en Sub-Sahara Afrika. Het land was verdeeld in een islamitisch Noorden, grotendeels beheerst door de Sudanese overheid en een voornamelijk christelijk/animistisch Zuiden, vooral in handen van de rebellenbeweging *Sudan People's Liberation Movement/Army* (SPLM/A). Het regeringsleger werd ondersteund door troepen van de *Popular Defence Forces* (PDF)⁹. Daarnaast maakte het leger gebruik van verschillende milities, waaronder de *South Sudan Defense Forces* (SSDF) onder leiding van Paulino Matip, de *South Sudan Independence Movement* (SSIM/A) van Peter Gadet en de *Murahileen*.¹⁰ De SPLM/A werkte eveneens samen met

⁷ Een voorbeeld van een stamnaam is Muhammad Beni Halba. In dit geval is Muhammad de gegeven naam en Beni Halba de stamnaam. Volledigheidshalve dient te worden opgemerkt dat men soms refereert aan een dorp, een streek of een waardevol voorwerp (bijvoorbeeld een steen) in plaats van een stam. Ingeval betrokkene de namenreeks A-B-C-D opgeeft en de generatie van zijn vader kent drie namen dan betekent dit dat B-C-D betrekking heeft op de drie namen van de generatie van zijn vader.

⁸ De *Mahdi* wordt in sommige islamitische stromingen gezien als de 'verlosser' of de 'messias' die aan het einde der tijden komt. Het leger van de *Mahdi* versloeg het Turks-Egyptisch bewind in 1885. In datzelfde jaar overleed de *Mahdi*. Hij werd opgevolgd door kalief Abdullahi, die in 1898 door het Britse leger onder leiding van Lord Kitchener werd verslagen.

⁹ De *Popular Defence Forces* is een volksmilitie van ongeveer 15.000 actieve manschappen en ongeveer 85.000 'reservisten', opgericht in 1989 door de regering in Khartoum om het leger in noodsituaties te assisteren.

¹⁰ Groepen mannen te paard die van oudsher als gevechtseenheid optreden ter bescherming van hun stam. De Sudanese regering heeft deze gevechtseenheden van met name Arabische stammen bewapend en ingezet in de strijd tegen de rebellen.

verschillende milities. Het conflict tussen de regering en de SPLM/A werd verder gecompliceerd door lokale en tribale conflicten. Vooral de tegenstelling tussen de Dinka en de Nuer leidde – en leidt nog altijd – tot spanningen binnen de SPLM/A, met als dieptepunt de slachting van honderden Dinka's door Riak Machars Nuer-troepen in 1991 in Bor en de daaropvolgende hongerdood van bijna 15.000 inwoners van het gebied. Tenslotte speelde de vondst en exploitatie van olie in Zuid-Sudan in het conflict een belangrijke rol en leidde tot de ontheemding van gemeenschappen in Zuid-Sudan.¹¹

Comprehensive Peace Agreement (CPA)

Op 9 januari 2005 sloten de noordelijke regeringspartij *National Congress Party* (NCP) onder leiding van president Omar Al Bashir, die in 1989 middels een militaire coup de macht greep, en de SPLM/A¹² een alomvattend vredesakkoord, het *Comprehensive Peace Agreement* (CPA). Het CPA voorzag in een regering van Nationale Eenheid, waarin zowel Noord- als Zuid-Sudan vertegenwoordigd zijn, alsmede in een semi-autonome regering voor Zuid-Sudan. Voorts waren de voornaamste punten uit het akkoord:

- 1) geen toepassing van de Sudanese grondwet, die gebaseerd is op de sharia, in Zuid-Sudan;
- 2) nationale verkiezingen na vier jaar;
- 3) een periode van zes en een half jaar zelfbeschikkingsrecht voor Zuid-Sudan (tot 2011), waarna de Zuid-Sudanezen middels een referendum kunnen kiezen voor voortzetting van de eenheid van Sudan of voor onafhankelijkheid;
- 4) verdeling van de opbrengst van de oliewinning.

Tevens voorzag het CPA in een interim-grondwet, die tot 2011 van kracht is.

In overeenstemming met het CPA werden 234 van de 450 zetels van het parlement toegekend aan de NCP en 126 aan de SPLM. Noordelijke politieke partijen kregen in totaal 55 zetels en zuidelijke partijen kregen 27 zetels. Voorts werden acht zetels toegewezen aan individuele kandidaten. In het parlement van Zuid-Sudan heeft de SPLM 110 van de 161 zetels, de NCP 25 en andere Zuid-Sudanese politieke partijen 26 zetels.¹³

¹¹ Zie bijvoorbeeld Human Rights Watch: *Sudan, oil and human rights*, 2003.

¹² Sinds de ondertekening van het CPA wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de politieke vleugel van de rebellenbeweging, de SPLM en de militaire tak, het SPLA. Middels een in oktober 2008 aangenomen wet is het SPLA officieel losgekoppeld van de SPLM. De wet stelt dat het SPLA onder bevel van de president van Zuid-Sudan staat, maar niet onder bevel van de voorzitter van de SPLM.

¹³ UNMIS, *The CPA Monitor, Monthly Report on the Implementation of the CPA*, juni 2008.

Darfur

Sinds februari 2003 voeren verscheidene rebellenbewegingen in de westelijke provincie Darfur een gewapende strijd tegen de Sudanese regering. De rebellenbewegingen, waaronder verschillende facties van het *Sudan Liberation Movement/Army* (SLM/A)¹⁴ en de *Justice and Equality Movement* (JEM), strijden voor meer regionale macht en tegen marginalisering van de regio. De Sudanese regering heeft op grote schaal dorpen aangevallen die voornamelijk door leden van de etnische Fur, Zagawa en Massalit werden bewoond. Veel van deze aanvallen werden uitgevoerd door Arabische milities op paarden en kamelen, *janjaweed* genaamd, en werden begeleid door luchtaanvallen van het Sudanese leger. Als gevolg van het conflict zijn meer dan twee miljoen mensen op de vlucht geslagen en ongeveer 300.000 personen om het leven gekomen.¹⁵

Darfur kenmerkt zich door tegenstellingen tussen nomadische, Arabisch sprekende stammen afkomstig uit Noord-Darfur en niet-Arabisch sprekende landbouwers die zuidelijker wonen. Er is echter niet altijd een duidelijk etnisch onderscheid te maken tussen 'Arabische' en 'Afrikaanse' stammen.¹⁶ Deze begrippen kregen vooral een politieke lading sinds de Sudanese regering in de jaren tachtig op tal van terreinen de Arabische stammen in Darfur begon te bevoordelen. In tegenstelling tot de conflictpartijen in de burgeroorlog tussen Noord- en Zuid-Sudan zijn vrijwel alle betrokkenen in Darfur moslim.

Darfur Peace Agreement (DPA)

Op 5 mei 2006 sloten de Sudanese overheid en de SLA-factie van de Zaghawa-leider Minni Minawi (SLA/MM) onder grote druk van de internationale gemeenschap een vredesakkoord, het *Darfur Peace Agreement* (DPA). Minawi kreeg volgens het DPA een positie als *Senior Assistant to the President* binnen de regering. Bij de onderhandelingen waren ook andere rebellenbewegingen aanwezig, waaronder de SLA-factie van Abdel Wahid al Nur (SLA/AW) – voornamelijk Fur – en de JEM van Ibrahim Khalil. Zij weigerden uiteindelijk het vredesakkoord te tekenen.

Na de ondertekening van het DPA intensiverde het conflict in Darfur. Andere rebellengroeperingen zetten hun strijd tegen de regering voort en er ontstond een

¹⁴ In dit ambtsbericht zal de benaming SLA gebruikt worden. In de bijlage van dit ambtsbericht is een overzicht van oppositionele partijen en rebellenbewegingen in Sudan opgenomen.

¹⁵ Persbericht UN News Service 28.08.2008.

¹⁶ Zo is er een lange traditie van huwelijken tussen leden van 'Arabische' en 'Afrikaanse' stammen, waardoor geen enkele stam zich zuiver Arabisch of zuiver Afrikaans kan noemen. The Christian Science Monitor, 'What Arab-African rift?' 22.08.2008. Daarnaast is etnische identiteit niet statisch. Zo onderzochten antropologen in de jaren '60 en '70 hoe sedentaire Fur-stammen tot de Arabische Bagara zijn gaan behoren door vee te gaan houden, een pastorale levensstijl aan te nemen en Arabisch te leren. Waal, Alex de, *Who are the Darfurians? Arab and African Identities, Violence and External Engagement*, 2005.

veelheid aan splintergroeperingen en tijdelijke allianties. Nieuwe vredesonderhandelingen, geïnitieerd door vertegenwoordigers van de *Afrikaanse Unie* (AU) en de Verenigde Naties (VN) verliepen moeizaam en leidden niet tot concrete resultaten. In augustus 2008 stelden de VN en de AU Djibril Yipènè Bassolé aan als nieuwe hoofdonderhandelaar. Bassolé was actief bij de onderhandelingen tussen de rebelligroeperingen en de Sudanese regering in Doha, een initiatief dat in september 2008 onder leiding van de Arabische Liga en Qatar van start ging.

Internationaal Strafhof

In 2005 begon het Internationaal Strafhof officieel onderzoek naar mensenrechtenschendingen in Darfur. Het Strafhof vervolgt alleen de verdachten van de ernstigste misdrijven. In mei 2007 vaardigde het Strafhof arrestatiebevelen uit voor de uitlevering van de Sudanese onderminister Ahmed Haroun en *janjaweed*-leider Ali Mohammad Ali Abd Al Rahman (alias Ali Kushayb) op verdenking van medeverantwoordelijkheid voor onder meer moord, verkrachting, etnische vervolging en plundering.

Ook diende de hoofdaanklager een aanklacht in tegen drie rebellencommandanten die verantwoordelijk worden gehouden voor oorlogsmisdaden tegen soldaten van de *African Union Mission in Sudan* (AMIS) tijdens een aanval op de basis Haskanita in september 2007. Eén van de commandanten, Bahar Iddris Abu Garda van het *United Resistance Front* (URF), heeft zichzelf vrijwillig in Den Haag gemeld. De namen van de overige commandanten heeft het Strafhof niet bekend gemaakt.

Op 4 maart 2009 vaardigde het Strafhof een arrestatiebevel uit tegen president Al Bashir. De rechters achtten voldoende bewijs aanwezig voor een arrestatiebevel met betrekking tot oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid. Voor genocide, de derde aanklacht, was volgens de rechters vooralsnog onvoldoende bewijs. Kort na de bekendmaking van de aanklacht zette de Sudanese regering dertien internationale hulporganisaties werkzaam in Darfur en de overgangsgebieden het land uit en werd de vergunning van drie Sudanese organisaties ingetrokken. De Sudanese regering beschuldigde de organisaties van het doorgeven van informatie aan het Strafhof. In Darfur leidde het vertrek van de organisaties tot een groot verlies aan hulpcapaciteit en een gebrek aan informatie over mensenrechtenschendingen en de humanitaire en veiligheidssituatie in rurale gebieden.

Eastern Sudan Peace Agreement (ESPA)

Oost-Sudan bestaat uit de deelstaten Red Sea, Gedaref en Kassala. Tussen 1997 en 2006 voerden de *Free Lions* en het *Beja Congress*, verenigd in het *Eastern Front*, in Oost-Sudan een opstand tegen de regering van Sudan. Zij vochten tegen de

politieke, sociale en economische marginalisering van de regio. Het in 2006 tussen het *Eastern Front* en de regering van Sudan gesloten *Eastern Sudan Peace Agreement* (ESPA) voorziet in *power-sharing*¹⁷, *wealth-sharing* en in veiligheidsmaatregelen tussen de Sudanese regering van Nationale Eenheid en het *Eastern Front*.¹⁸ In de eerste helft van 2009 viel het *Eastern Front* uiteen in het *Beja Congress*, de *Free Lions* en de *Eastern Democratic Party*.¹⁹

2.1.7 Staatsinrichting

Sudan is een islamitische, presidentiële republiek. Het land is een federatie van 25 deelstaten en is verdeeld in twee regionale administratief-bestuurlijke eenheden: het administratief-bestuurlijke Noord-Sudan en het administratief-bestuurlijke Zuid-Sudan. Noord-Sudan bestaat uit de volgende deelstaten: Noord, Noord-Darfur, Zuid-Darfur, West-Darfur, Noord-Kordofan, Zuid-Kordofan²⁰, Red Sea, Nile, Khartoum, Kassala, El Gezira, Gedaref, White Nile en Sennar. Zuid-Sudan bestaat uit de zuidelijke deelstaten Noord-Bahr el Ghazal, West-Bahr el Ghazal, Unity (of: Wehida), Warap, Lakes (of: Buheyrat), Upper Nile, Jonglei, West-Equatoria, Centraal-Equatoria (of: Bahr el Jebel), en Oost-Equatoria. De status van de deelstaat Blue Nile en de regio's Abyei en Nuba Mountains in Zuid-Kordofan, op de grens tussen Noord en Zuid, is niet in het CPA vastgelegd. Deze gebieden worden aangeduid als overgangsgebieden. De inwoners van de regio Abyei mogen in 2011 middels een referendum stemmen over de vraag of Abyei tot Noord- of Zuid-Sudan behoort. In de overige gebieden zullen volksraadplegingen worden gehouden om te bepalen of zij tot Noord- of Zuid-Sudan behoren.

Sinds de ondertekening van het CPA kent Sudan een regering van Nationale Eenheid die zetelt in Khartoum, en een aparte regering voor Zuid-Sudan. De regering van Zuid-Sudan beschikt over een eigen regering en parlement en zetelt in Juba. In het CPA is de verdeling van de bevoegdheden tussen de regering van Nationale Eenheid en de regering van Zuid-Sudan vastgelegd. Onder andere is bepaald dat het ministerie van *Guidance and Endowment* (religie) geen bevoegdheden heeft in Zuid-Sudan.²¹

Op 9 juli 2005 werd Omar Al Bashir beëdigd als president van de regering van Nationale Eenheid en John Garang van de SPLM als eerste vice-president.

¹⁷ Volgens afspraak heeft het *Eastern Front* de volgende functies toegewezen gekregen: de functie van één van de assistenten van de president; presidentieel adviseur en een "state" minister post. Ook kreeg het *Eastern Front* 8 zetels in het nationale parlement.

¹⁸ Persbericht Irin News 16.10.2006.

¹⁹ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2009/357, 14.07.2009, p. 7.

²⁰ West-Kordofan is in 2005 opgegaan in Noord- en Zuid-Kordofan.

²¹ CPA, Annex II, p. 151. De volledige tekst van het CPA is beschikbaar via <http://unmis.unmissions.org/Default.aspx?tabid=515>, laatst geraadpleegd op 03.02.2010.

Volgens hetzelfde decreet werd Garang tevens president van Zuid-Sudan. Garang kwam op 30 juli 2005 om het leven bij een helikopterongeluk en werd opgevolgd door Salva Kiir Mayardit. Riak Machar werd in juli 2005 benoemd tot vice-president van Zuid-Sudan.

Op nationaal niveau is de uitvoerende macht neergelegd bij de *presidency*²² en de Raad van Ministers. De Raad van Ministers wordt door de *presidency* benoemd, en is verantwoording schuldig aan de president en het parlement. De wetgevende macht bestaat uit twee kamers: het parlement en een Raad van deelstaten, die bestaat uit twee vertegenwoordigers uit iedere deelstaat.

Op het niveau van de deelstaten wordt het bestuur gevormd door een gouverneur (Wali), een plaatsvervangend gouverneur, ministers en een parlement.²³ De deelstatelijke overheden hebben verantwoordelijkheid voor de economische ontwikkeling van de deelstaat, handel, industrie, landbouw, woningbouw, toerisme, milieu, gezondheid, onderwijs, transport en sociale aangelegenheden. De deelstaten zijn bevoegd op hun niveau belasting te heffen.

2.2 Politieke ontwikkelingen

2.2.1 Nationale ontwikkelingen (Noord- en Zuid-Sudan)

Comprehensive Peace Agreement

De implementatie van het CPA vordert nog altijd moeizaam en loopt achter op schema.²⁴ Zo werden de voor 2009 geplande verkiezingen uitgesteld en vonden plaats in april 2010. In de verslagperiode verhardde de tegenstelling tussen de NCP en de SPLM en de NCP en oppositiepartijen.²⁵

Nieuwe wetgeving aangenomen

In oktober 2009 kondigde de SPLM aan alle besluitvorming in het parlement te boycotten uit onvrede met de trage implementatie van het CPA en het uitblijven van wetgeving omtrent het referendum van 2011, waarin de bevolking van Zuid-Sudan mag stemmen over eenheid of afscheiding van Noord-Sudan. Vervolgens togen SPLM-leden en andere oppositiepartijen begin december 2009 de straat op om opnieuw hun protest te uiten (zie ook §3.3.2). Uiteindelijk nam de regering kort voor het aflopen van de parlementaire zittingsperiode, eind 2009, voor het CPA cruciale wetgeving aan ten aanzien van: 1) het referendum over de status van

²² De *presidency* bestaat uit de president (Omar Al Bashir, NCP), de eerste vice-president (Salva Kiir, SPLM) en de tweede vice-president (Ali Osman Taha, NCP).

²³ De gouverneurs, hun plaatsvervaarders, de ministers van Staat en adviseurs worden door het staatshoofd benoemd.

²⁴ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2009/545, 21.10.2009.

²⁵ Irin News, *Sudan: elections in a volatile climate*, 19.02.2010.

Zuid-Sudan, 2) het referendum waarin de inwoners van Abyei mogen stemmen over de vraag of Abyei bij Noord- of bij Zuid-Sudan hoort en 3) de publieke consultaties voor de overgangsgebieden Zuid-Kordofan en Blue Nile.²⁶

Eveneens keurde het parlement, met tegenstem van de SPLM, eind december 2009 de hervorming van de wet ten aanzien van de veiligheidsdienst goed. De betwiste handhaving van de opsporings-, detentie-, en arrestatiecapaciteit van de veiligheidsdienst blijft volgens de wet behouden (zie §3.1.2). Analisten stellen dat de Sudanese veiligheidsdienst onmisbaar is voor de sterke machtspositie van de NCP, hetgeen een reden is voor de NCP om vast te houden aan de vergaande bevoegdheden van de dienst.²⁷

Referendum 2011

In de referendumwet is vastgelegd dat een opkomstdrempel van 60% benodigd is, wil het referendum geldig zijn. Daarnaast dient een absolute meerderheid (50% +1) voor onafhankelijkheid van Zuid-Sudan te stemmen om afscheiding te bewerkstelligen. Ook Zuid-Sudanezen in het buitenland mogen stemmen in het referendum.²⁸

Hoewel het officiële partijstandpunt van de SPLM is te streven naar eenheid, spreekt de partij zich meer en meer uit voor afscheiding van het noorden. In november 2009 stelde de Zuid-Sudanese president Salva Kiir dat stemmen voor eenheid gelijk staat aan kiezen om tweederangsburger in eigen land te worden.²⁹ In een toespraak ter viering van de vijfde verjaardag van het CPA in januari 2010, stelde president Al Bashir daarentegen de voorkeur te geven aan eenheid van Sudan, maar desalniettemin de uitslag van het referendum te accepteren.³⁰ Zuiderlingen blijven echter sceptisch ten aanzien van de uitspraken van Al Bashir

²⁶ De deelstaten Blue Nile en Zuid-Kordofan op de grens tussen Noord- en Zuid-Sudan lagen in de frontlinie van de burgeroorlog en kregen in het CPA een speciale status toegewezen. In het CPA is vastgelegd dat er naar aanleiding van publieke consultaties over de definitieve status van deze deelstaten besloten zal worden.

²⁷ Africa Confidential, *Sudan. Vote early, vote often*, 08.01.2010; Enough Project, *Deal making in Sudan*, maart 2010.

²⁸ Volgens de wet is iemand een Zuid-Sudanees indien één of beide ouders behoort tot een bevolkingsgroep die in of vóór 1956 in Zuid-Sudan gevestigd is of sinds 1956 onafgebroken en permanent in Zuid-Sudan woont of waarvan de ouders sinds 1956 onafgebroken en permanent in Zuid-Sudan wonen. Southern Sudan Referendum Act 2009, Art. 25, vertaling 04.02.2010.

²⁹ All Africa.com, *Sudan: tensions grow over north-south unity*, 02.11.2009; The Independent, *South Sudan leader calls for south to secede*, 02.11.2009; BBC News, *South Sudan leader urges split*, 01.11.2009.

³⁰ Global Insight, *Sudanese leader vows to accept outcome of referendum on Southern independence*, 20.01.2010.

en er verschenen geregeld berichten dat beide partijen zich voorbereiden op een eventuele nieuwe oorlog.³¹

Hoewel het referendum volgens het CPA al in januari 2011 plaats zal moeten vinden, hebben Noord- en Zuid-Sudan nog geen concrete afspraken gemaakt over hoe om te gaan met essentiële zaken zoals de nationale staatsschuld, land- en graasrechten van nomadische bevolkingsgroepen, de verdeling van olie-inkomsten en nationaliteitswetgeving³², indien Zuid-Sudan zou stemmen voor afscheiding.³³

Grensafbakening

Demarcatie van de grens tussen Noord- en Zuid-Sudan is een belangrijk onderdeel van het CPA, en had voor de verkiezingen moeten zijn afgerond. Er zijn echter vijf delen van de grens, in de deelstaten Upper Nile, Unity en Noord-Bahr El Gazar (totaal zo'n 30%) waarover binnen het technische comité dat de grens moet vaststellen geen overeenstemming bereikt kon worden.³⁴ Desondanks heeft het comité zijn rapport voorgelegd aan het presidentschap.

Abyei

Abyei ligt in Zuid-Kordofan en behoort daarmee officieel tot Noord-Sudan. In het gebied wonen zowel Dinka Ngok (zuiderlingen die nauw verwant zijn aan de SPLM) als nomadische Misserya, die tijdens de burgeroorlog als *proxy forces* voor Noord-Sudan vochten. Tegelijk met het referendum voor Zuid-Sudan in 2011, zullen de inwoners van Abyei mogen stemmen over de vraag of Abyei tot Noord- of Zuid-Sudan behoort. Hoewel de in de verslagperiode aangenomen referendumwet ten aanzien van Abyei voorschrijft dat alleen de inwoners van Abyei mogen stemmen tijdens het referendum, bestaat onduidelijkheid over wie dat precies zijn.³⁵ Volgens de wet zal een referendumcommissie, die door het presidentschap dient te worden aangesteld, bepalen wie wel en niet tot de inwoners van Abyei behoren.

Nadat in mei 2008 gevechten waren uitgebroken tussen Dinka Ngok, gesteund door de SPLM, en de Misserya, gesteund door de NCP, is het Permanente Hof van Arbitrage in Den Haag aangewezen om een uitspraak te doen over de grenzen van

³¹ BBC News, *Is Bashir flying the flag of peace?*, 20.01.2010; Small Arms Survey, *Sudan issue brief*, no. 15, december 2009; International Crisis Group, *Sudan: preventing implosion*, 17.12.2009; The Independent, *Deadly faultline threatens to reignite civil war in Sudan*, 16.12.2009; NRC Handelsblad, *Fricities groeien in Soedan*, 16.10.2009.

³² Bijvoorbeeld de nationaliteit van Zuid-Sudanezen in Noord-Sudan.

³³ International Crisis Group, *Sudan: preventing implosion*, 17.12.2009; The Independent, *Deadly faultline threatens to reignite civil war in Sudan*, 16.12.2009; Africa Confidential, *Khartoum pressures Southern Sudan over oil*, 11.09.2009.

³⁴ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/168, 05.04.2010, p. 7-8.

³⁵ Het is met name de vraag in hoeverre de Misserya, die vanwege hun nomadische levensstijl veelal geen vaste woonplaats hebben, tot de inwoners van Abyei kunnen worden gerekend.

Abyei. Volgens het Hof valt een belangrijk olieveld, Higlig genaamd, buiten de grenzen van Abyei. Ondanks het feit dat zowel Zuid-Sudan als de NCP aangaven de uitspraak van het Permanente Hof van Arbitrage van juli 2009 te accepteren, is het onder de Misserya onrustig. Een harde kern van Misserya leiders gaf in de verslagperiode aan de uitspraak niet te accepteren, en de Misserya keerden zich steeds meer af van de NCP. Eveneens heeft het grenscomité dat is aangesteld om de grenzen van Abyei vast te stellen, zijn werkzaamheden onder druk van gewapende Misserya moeten staken.³⁶

Verkiezingen

Van 11 tot 15 april 2010 werden in Sudan verkiezingen gehouden. Net als de afbakening van de grens en het referendum, vormen de verkiezingen één van de belangrijkste ijkpunten binnen het CPA. De verkiezingen vonden plaats op zes verschillende niveaus:

- presidentsverkiezing Sudan;
- presidentsverkiezing Zuid-Sudan;
- verkiezingen voor gouverneurs van alle 25 deelstaten;
- nationale parlamentsverkiezingen;
- parlamentsverkiezingen voor Zuid-Sudan;
- parlamentsverkiezingen voor de parlementen van alle 25 deelstaten.

Voor het nationale parlement geldt dat er sprake is van een gemengd kiesstelsel van geografische representatie, quota voor vrouwen en partijlijsten. In het parlement zijn 270 zetels bestemd voor kandidaten afkomstig uit geografische kiesdistricten, 112 zetels zijn bestemd voor vrouwen en 68 parlementariërs zullen op basis van partijlijsten worden gekozen.³⁷

Voorafgaand aan de verkiezingen kwam de regering overeen het aantal parlamentszetels dat is toegewezen aan afgevaardigden uit Zuid-Sudan met 40 te verhogen.³⁸ In lijn met de in 2009 gehouden census, zou slechts 21% van het totale aantal zetels bestemd zijn voor Zuid-Sudanezen. De census wees namelijk uit dat het aantal Zuid-Sudanezen minder was dan altijd was verondersteld: 21% (8 miljoen) van de totale bevolking, in plaats van de veronderstelde 30%. De SPLM verzette zich hevig tegen deze uitslag, en met het toekennen van extra zetels lijken de NCP en de SPLM een compromis te hebben gevonden. Met de extra zetels heeft Zuid-Sudan 27% van het totale aantal zetels, genoeg om een veto uit te spreken tegen voorstellen over veranderingen in de grondwet.³⁹ Eveneens heeft de

³⁶ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/31, 19.01.2010, p. 4.

³⁷ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/168, 05.04.2010, p. 2.

³⁸ Enough Project, *Deal making in Sudan*, maart 2010.

³⁹ BBC News, *'Breakthrough deal' on Sudan poll*, 26.02.2010; Enough Project, *What does elite bargaining in Sudan mean for its people?*, 04.03.2010.

deelstaat Zuid-Kordofan vier extra zetels en de regio Abyei twee extra zetels erbij gekregen.⁴⁰

Ten slotte werd besloten de verkiezingen voor het deelstatelijk parlement en gouverneur van Zuid-Kordofan met twee maanden uit te stellen en de volkstelling opnieuw te doen. De verkiezingen zullen plaatsvinden na een nieuwe volkstelling.⁴¹

Juba Alliantie en presidentskandidaten

Tot woede van de NCP belegde de SPLM in september 2009 een conferentie in Juba waar meer dan 20 politieke partijen aan deelnamen, waaronder de noordelijke oppositiepartijen Umma Partij, *Democratic Unionist Party* (DUP) en de *Popular Congress Party* (PCP). De NCP, die niet vertegenwoordigd was op de conferentie (maar wel was uitgenodigd), beschreef de bijeenkomst als een “manoeuvre tegen de NCP”.⁴² Tijdens de conferentie verenigden de partijen zich onder de naam de ‘Juba Alliantie’. De Juba Alliantie had geen gezamenlijke presidentskandidaat. Namens de SPLM werd de Noord-Sudanees Yasir Arman naar voren geschoven. De kandidaten van de andere partijen waren: Sadiq Al Mahdi (Umma Partij), Abdallah Deng Nial (PCP) en Hatim Al Sir (DUP). In totaal kregen twaalf presidentskandidaten goedkeuring van de Kiesraad.⁴³

Tijdens haar derde partijconventie in oktober 2009, bevestigde de NCP haar steun aan Al Bashir als leider van de NCP en als presidentskandidaat.⁴⁴ Al Bashir heeft hiertoe afstand gedaan van zijn functie als opperbevelhebber van de Sudanese strijdkrachten, hetgeen de grondwet verplicht stelt.⁴⁵

De huidige SPLM-vice-president en president van Zuid-Sudan Salva Kiir stelde zich opnieuw kandidaat voor de positie van president van Zuid-Sudan. Hiermee

⁴⁰ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/168, 05.04.2010, p.1-2.

⁴¹ Miraya FM, *Elections in South Kordofan postponed until another census is conducted*, 22.02.2010; Radio Dabanga, *Extra seats for the South in assembly Sudan; local elections South Kordofan postponed*, 22.02.2010; Sudan Tribune, *Sudan board partially delays election in South Kordofan*, 15.03.2010.

⁴² Economist Intelligence Unit, *Country Report Sudan*, oktober 2009; Africa Confidential, *Opposition in search of unity*, 09.10.2009.

⁴³ Sudan Tribune, *Two more candidates admitted into Sudan presidential race, Bashir's challenge rejected*, 09.02.2010; Global Insight, *Sudan: Elections 2010: Eight candidates to join incumbent in presidential race in Sudan*, 02.02.2010; Reuters, *Factbox- Sudan's main presidential candidates*, 27.01.2010.

⁴⁴ Economist Intelligence Unit, *Country Report Sudan*, oktober 2009.

⁴⁵ Global Insight, *Sudanese president steps down as Commander of Armed Forces ahead of milestone elections*, 14.01.2010.

anticipeert Kiir volgens velen op onafhankelijkheid van Zuid-Sudan na het referendum in 2011.⁴⁶

Kiezersregistratieproces

In november 2009 vond in Sudan het kiezersregistratieproces plaats. Bijna 16 miljoen Sudanezen, oftewel meer dan 75% van het potentiële aantal kiesgerechtigden heeft zich laten registreren. Ongeveer de helft daarvan was vrouw. In Zuid-Sudan heeft zelfs 98% van de kiesgerechtigden zich laten registreren. Het Carter Centrum was de enige internationale organisatie die toestemming had het proces waar te nemen. Het Carter Centrum concludeerde dat de registratie grotendeels succesvol was verlopen ondanks het feit dat de kiescommissie en politieke partijen veel meer aan voorlichting hadden kunnen doen om de bevolking bewust te maken van het belang van de verkiezingen. Voorts uitte de organisatie haar zorgen over arrestaties en detenties van leden van het maatschappelijk middenveld en politieke partijen, die in de brede politieke context van de verkiezingsvoorbereidingen plaatsvonden.⁴⁷ *Human Rights Watch* en het *African Centre for Justice and Peace Studies* berichtten eveneens over schendingen van politieke rechten tijdens het registratieproces en waren negatiever dan het Carter Centrum. Zij meldden onder meer inmenging van de NCP en de SPLM, inperking van de bewegingsvrijheid van leden van oppositiepartijen en detentie en mishandeling van personen die weigerden hun stemkaarten aan NCP-functionarissen te geven.⁴⁸

Verkiezingscampagne

Op 13 februari 2010 ging de verkiezingscampagne officieel van start. De campagne speelde zich af in een repressief klimaat.⁴⁹ In Noord-Sudan overheerste de NCP met een groots opgezette campagne. Andere partijen kampten veelal met een gebrek aan (financiële) middelen om campagne te voeren. Bovendien domineerde de NCP de media.⁵⁰ Ook in campagnetijd gold de wet die voorschrijft dat voor publieke bijeenkomsten toestemming dient te worden gevraagd aan lokale autoriteiten (zie meer hierover in §3.3.2). Daarnaast waren er berichten van arrestaties en detenties van leden van oppositiepartijen (zie ook §3.3.2 en 3.3.6).

⁴⁶ Enough Project, *Preparing for two Sudans*, maart 2010, p. 8; BBC World, *South Sudan head snubs presidency*, 15.01.2010.

⁴⁷ The Carter Center, *Statement on Sudan's voter registration*, 17.12.2009.

⁴⁸ HRW, *Sudan: Abuses undermine impending elections*, 24.01.2010; African Centre for Justice and Peace Studies (ACJPS), *Building on a cracked foundation. An analysis of the election registration process in Sudan and its impact on the potential for free and fair elections*, 09.02.2010.

⁴⁹ HRW, *Sudan: Abuses undermine impending elections*, 24.01.2010.

⁵⁰ HRW, *Sudan: government repression threatens fair elections*, 21.03.2010.

Boycot

Tien dagen voor de eerste verkiezingsdag kondigde SPLM-presidentskandidaat Yasir Arman aan zijn kandidaatschap in te trekken en de verkiezingen in Darfur te zullen boycotten, vanwege de onmogelijkheid op eerlijke en vrije verkiezingen aldaar.⁵¹ Kort daarop gaf de SPLM-factie in Noord-Sudan aan zich terug te trekken uit de verkiezingen op alle niveaus in heel Noord-Sudan, behalve in de deelstaten Zuid-Kordofan en Blue Nile.⁵² In de daaropvolgende dagen lieten ook de DUP, de Communistische Partij, de Umma Partij en enkele onafhankelijke presidentskandidaten weten niet mee te zullen doen aan de verkiezingen. De DUP besloot later echter alsnog deel te nemen aan de verkiezingen.⁵³ Volgens de Kiesraad was de boycot in strijd met kieswet, die voorschrijft dat kandidaten en partijen zich tot uiterlijk 45 dagen voor de verkiezingen kunnen terugtrekken.⁵⁴ Overigens was het voor de kiezers mogelijk om op alle partijen te stemmen, aangezien de stembiljetten al geprint waren voor de afkondiging van de boycot.

Verkiezingsdagen en appreciatie van de verkiezingen

De verkiezingsdagen in Noord-Sudan (exclusief Darfur) verliepen zonder grote veiligheidsincidenten. Alle waarnemingsmissies zijn het in hun voorlopige rapportages erover eens dat er sprake was een groot aantal administratieve en logistieke problemen, waaronder vertragingen bij het openen van stemlokalen, namen die misten op kieslijsten en drukfouten op stembiljetten. De regionale Inter-Gouvernementele Autoriteit voor Ontwikkeling (IGAD) was de enige organisatie die de verkiezingen geloofwaardig noemde.⁵⁵ Volgens het Carter Centrum waren de verkiezingen niet in overeenstemming met internationale standaarden.⁵⁶ De Europese Unie wees op het complexe karakter van de verkiezingen. Tevens stelde zij dat de verkiezingen ondanks de restrictieve wetgeving die de vrije meningsuiting, mediavrijheid en mogelijkheden om campagne te voeren beknotten, een belangrijke stap in het proces van democratische transformatie vormden.⁵⁷ Het waren ten slotte de nationale waarnemers die de meest felle kritiek uitten. Zij stelden dat iedere stap in het verkiezingsproces grote gebreken vertoonde, en daarmee de weg plaveide voor corruptie en fraude op grote schaal.⁵⁸

⁵¹ Global Insight, *Sudanese candidate quits presidential race, paving way for incumbent*, 01.04.2010; BBC News, *Sudan opposition quits elections*, 01.04.2010.

⁵² Reuters, *South Sudan party to boycott elections in the North*, 06.04.2010.

⁵³ Reuters, *Factbox- Which parties are planning to boycott Sudan vote?*, 08.04.2010; Global Insight, *Sudanese opposition parties to boycott elections*, 02.04.2010.

⁵⁴ Sudan Tribune, *Withdrawn SPLM candidate violated Elections Act, says NEC*, 06.04.2010, Enough Project, *“It could happen in Sudan’s elections:” SPLM’s (withdrawn) presidential candidate Yasir Arman is still in the race*, 09.04.2010.

⁵⁵ IGAD, *Election Observer Mission to the Sudan – Interim statement*, 19.04.2010.

⁵⁶ The Carter Center, *Preliminary statement*, 17.04.2010.

⁵⁷ EOM, *Sudanese elections show significant deficiencies against international standards but pave the way for future democratic progress*, 17.04.2010.

⁵⁸ Irin News, *Sudan: Election observers’ digest*, 20.04.2010.

Ook de Kiesraad kreeg kritiek. De raad was onvoldoende onafhankelijk, vanwege de duidelijke sympathie van de leden voor de NCP.⁵⁹ Daarnaast heeft de Kiesraad klachten van kiezers en oppositiepartijen onvoldoende behandeld.⁶⁰

Uitslagen

Op 26 april 2010 maakte de Kiesraad bekend dat president Al Bashir de presidentsverkiezingen voor heel Sudan met 68% van de stemmen heeft gewonnen. In Zuid-Sudan won Salva Kiir de verkiezingen met bijna 93% van de stemmen. Zijn belangrijkste rivaal Lam Akol kreeg 7% van de stemmen.⁶¹ De uitslagen van de overige verkiezingen waren ten tijde van de verslagperiode nog niet bekend, met uitzondering van de gouverneursverkiezingen in Zuid-Sudan. Het verloop van de verkiezingen in Zuid-Sudan wordt verder beschreven in §2.2.3.

Voor velen stond de overwinning van president Al Bashir al op voorhand buiten kijf. Niet alleen kent Al Bashir in Noord-Sudan een grote populariteit, ook waren er berichten over manieren waarop de NCP de verkiezingen zou manipuleren. Zo stelde de Umma Partij dat in gebieden waar de NCP veel aanhang kent, kiezersaantallen zouden zijn opgehoogd, terwijl op andere plaatsen juist minder kiezers zouden zijn geregistreerd.⁶² Bovendien was met de boycot van Yasir Arman en Sadiq Al Mahdi van de Umma Partij de enige concurrentie van betekenis voor Al Bashir, weggefallen.

Internationaal Strafhof

In de verslagperiode kwam geen verandering in de houding van Sudan ten aanzien van het Internationaal Strafhof. Tijdens een briefing voor de VN-Veiligheidsraad gaf hoofdaanklager Ocampo aan dat de Sudanese autoriteiten nog altijd geen medewerking verlenen aan het Strafhof. Op 3 februari 2010 besloot de Kamer van Beroep dat de Kamer van Vooronderzoek zich opnieuw moet uitspreken over het opnemen van de aanklacht van genocide in het arrestatiebevel tegen president Al Bashir. In maart 2009 besloot het Strafhof dat er vooralsnog onvoldoende bewijs was voor genocide, maar volgens de Kamer van Beroep is hierbij de verkeerde bewijsrechtelijke standaard toegepast.⁶³

⁵⁹ ACJPS, *Building on a cracked foundation. An analysis of the election registration process in Sudan and its impact on the potential for free and fair elections*, 09.02.2010; European Union Election Observation Mission (EOM), *Sudanese elections show significant deficiencies against international standards but pave the way for future democratic progress*, 17.04.2010, p. 5.

⁶⁰ ACJPS, *Fourth day of voting is accompanied by violence, intimidation and irregularities*, 15.04.2010; The Carter Center, *Preliminary statement on the final stages of Sudan's electoral process*, 17.03.2010; Institute for War and Peace Reporting (IWPR), *Election Commission slammed*, 02.04.2010.

⁶¹ <http://www.nec.org.sd/new/english/details.php?rsnType=1&id=58>, laatst geraadpleegd op 03.05.2010.

⁶² The Economist, *Hunt the missing voter*, 10.04.2010.

⁶³ International Criminal Court, *Al Bashir case: The Appeals Chamber directs Pre-Trial Chamber I to decide anew on the genocide charge*, 03.02.2010.

In de zaak tegen rebellenleider Bahar Idriss Abu Garda, die zich vrijwillig bij het Strafhof in Den Haag meldde, oordeelden de rechters in een eerste zitting dat het gepresenteerde bewijs onvoldoende was om de aanklacht te bevestigen. De aanklager heeft nog wel de mogelijkheid met aanvullend bewijs te komen, waarna de rechters zich opnieuw zullen buigen over het gepresenteerde bewijs.⁶⁴

Oost-Sudan

De implementatie van het *Eastern Sudan Peace Agreement* verloopt moeizaam. De politieke machtsbasis van de leden van het voormalige *Eastern Front* binnen de regering van Nationale Eenheid is zwak en er wordt weinig vooruitgang geboekt met betrekking tot het opnemen van leden van het *Eastern Front* binnen de Sudanese overheid en het aanwijzen van *Eastern Front* vertegenwoordigers in de deelstaten.⁶⁵ De lokale bevolking heeft over het algemeen weinig profijt van de projecten die worden uitgevoerd vanuit het fonds voor de reconstructie en ontwikkeling van Oost-Sudan, dat is ingesteld als onderdeel van het akkoord.

In de verslagperiode werd de re-integratiefase van het demobilisatieprogramma voor strijders van het *Eastern Front* afgerond. Desondanks zijn er indicaties dat gemeenschappen in Oost-Sudan nog altijd gemilitariseerd zijn.

2.2.2 Darfur

Raamwerkovereenkomst regering - JEM

In februari 2010 ondertekenden de regering van Sudan en de JEM een raamwerkovereenkomst waarin de partijen een staakt-het-vuren afkondigden, een amnestie voor leden van de JEM en vrijlating van alle JEM-gevangenen en veroordeelden overeenkwamen. Ook is vastgelegd dat de details van een definitief akkoord nog verder zullen worden uitgewerkt.⁶⁶ In een definitief akkoord zal overeenstemming moeten worden gevonden ten aanzien van een reeks aan onderwerpen, waaronder politieke machtsdeling, de omvorming van de JEM tot een politieke partij, de integratie van JEM-strijders in het Sudanese leger, compensatie voor slachtoffers van het conflict en een administratieve herindeling van Darfur. In de dagen na de ondertekening werden 57 ter dood veroordeelde JEM-leden vrijgelaten.⁶⁷ Ten minste 15 van hen zijn enkele dagen later weer

⁶⁴ ICC, *Pre-trial chamber I declines to confirm the charges against Bahar Idriss Abu Garda*, 08.02.2010; UN News Service, *ICC dismisses charges against Darfurian rebel leader for lack of evidence*, 08.02.2010.

⁶⁵ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/31, 19.01.2010, p. 7-8 en S/2010/168, 05.04.2010, p. 8.

⁶⁶ Volgens de raamwerkovereenkomst zou een definitief akkoord voor 15 maart 2010 moeten zijn ondertekend. Deze deadline werd echter niet gehaald. Er is geen nieuwe streefdatum voor een definitief akkoord gesteld. MISNA, *JEM-Gov't peace accord signing postponed*, 15.03.2010.

⁶⁷ Global Insight, *Sudan releases Darfur rebels as ceasefire takes effect*, 25.02.2010; BBC News, *Darfur rebels freed in Sudan deal*, 24.10.2010.

opgepakt.⁶⁸ De autoriteiten gaven geen reden voor de hernieuwde arrestatie. Hoewel het akkoord is ondertekend in Doha, waar de officiële onderhandelingen plaatsvonden, zijn de bemiddelaars van de VN niet direct betrokken geweest bij de totstandkoming van het akkoord. Het akkoord lijkt vooral een gevolg te zijn van de recente toenadering tussen Tsjaad en Sudan. De regeringen van beide landen hebben in het licht van aankomende verkiezingen in hun landen belang bij rust in Darfur en Oost-Tsjaad.

Tijdens de ondertekeningsceremonie in Doha vonden er in het Jebel Marriagebergte in Centraal-Darfur gevechten plaats tussen verschillende facties binnen de SLA van rebellenleider Abdul Wahid Al Nur. De SLA/AW heeft tot op heden altijd geweigerd om naar Doha te komen. De strijd speelde zich af tussen commandanten die vóór onderhandelingen waren en commandanten die Abdul Wahid volgden in zijn volharding niet te willen deelnemen aan vredesbesprekingen. Vervolgens zou het Sudanese leger enkele commandanten die vóór onderhandelen waren, zijn komen versterken, in een poging de SLA/AW een genadeslag toe te brengen (zie ook §2.3.2).⁶⁹

Raamwerkovereenkomst regering - LJM

In de verslagperiode zijn pogingen om splintergroeperingen en afsplitsingen van rebellenbewegingen te verenigen voortgezet. Eén van de allianties is de Tripoli Groep: opgericht in maart 2009 en bestaande uit onder meer de SLA-Khamees en het Arabische *United Revolutionary Force Front* (URFF). Tevens verenigden onder leiding van de Amerikaanse gezant Scott Gration de SLA-Abdel Shafi, de SLA-Unity, het *United Resistance Front* (URF), en enkele commandanten die tot de SLA-AW behoorden, zich in de ‘Addis Groep’.⁷⁰ Begin 2010 verenigden de Tripoli Groep en delen van de Addis Groep zich in de *Liberation and Justice Movement* (LJM), onder leiding van Tijani Sise, een oud-gouverneur van Darfur van Fur-afkomst. Kort nadat de Sudanese regering en de JEM tot een raamwerkovereenkomst kwamen, gingen eveneens in Doha onderhandelingen tussen de regering en de LJM van start. In maart 2010 ondertekenden ook zij een raamwerkovereenkomst die het uitgangspunt moet vormen voor verdere onderhandelingen.⁷¹

In reactie op de onderhandelingen tussen de LJM en de regering dreigde de JEM uit de onderhandelingen te stappen. In de ogen van JEM-leider Khalil Ibrahim is

⁶⁸ AFP, *Sudan re-arrests Darfur rebels*, 17.03.2010.

⁶⁹ OCHA Sudan, *Situation update: humanitarian response for areas affected by recent clashes in Darfur*, 01.03.2010; Irin News, *Sudan: fighting in Darfur raises concerns for IDPs*, 03.03.2010.

⁷⁰ Sudan Tribune, *SLM-Abdel Shafi to participate in Darfur Civil Society Meeting*, 12.01.2010.

⁷¹ Reuters, *Sudan signs deal with second Darfur rebel group*, 18.03.2010; UN News, *As another Darfur ceasefire deal is signed, UN envoy voices hope*, 18.03.2010.

de JEM de enige legitieme vertegenwoordiger van de rebellen in Darfur.⁷² Andere rebellengroepen wijzen echter op het feit dat de JEM vrijwel geen machtsbasis heeft onder de bevolking in Darfur omdat de groepering vooral uit etnische Zaghawa's, afkomstig uit Tsjaad, bestaat. Vooralsnog bevindt de JEM-delegatie zich nog in Doha, maar hebben er sinds de ondertekening van het akkoord tussen de regering en de LJM geen directe onderhandelingen meer plaatsgevonden.⁷³

Humanitaire hulpverlening

Sinds de uitzetting van dertien internationale hulporganisaties in maart 2009 is het niveau van de hulpverlening achtergebleven in vergelijking met de situatie van voor de uitzetting. Hoewel een groot deel van de humanitaire hulpverlening, waaronder voedselhulp, is overgenomen door de VN in samenwerking met lokale NGO's, is het gat dat is gevallen op het gebied van bescherming nog altijd niet opgevuld. Er zijn geen organisaties die activiteiten uitvoeren op het gebied van ondersteuning aan slachtoffers van mensenrechtenschendingen en in het bijzonder slachtoffers van seksueel- en gendergerelateerd geweld. In afgelegen gebieden is de aanwezigheid van internationale hulporganisaties met 50% afgenomen. Informatie over de situatie in de rurale gebieden is derhalve moeilijk te verkrijgen.⁷⁴ Arabische stammen klagen over het feit dat zij achtergesteld worden en dat de hulp hen niet bereikt.

AU High Level Panel on Darfur

Op 8 oktober 2009 presenteerde het door de Afrikaanse Unie aangestelde *High Level Panel on Darfur*, onder leiding van de voormalig Zuid-Afrikaanse president Thabo Mbeki zijn aanbevelingen ten aanzien van de bevordering van rechtvaardigheid, vrede en verzoening in Darfur. Het panel was aangesteld in een reactie op de uitvaardiging van de aanklacht van het Internationaal Strafhof tegen president Al Bashir. Overigens erkent het panel de onafhankelijkheid van het Internationaal Strafhof. Het panel stelt dat het juridische systeem van Sudan grote tekortkomingen kent en weinig vertrouwen geniet van de bevolking. Eén van de aanbevelingen is daarom de oprichting van een hybride gerechtshof, bestaande uit zowel Sudanese als niet-Sudanese rechters. Dit hof dient zich uit te spreken over de ernstigste mensenrechtenschendingen. Voorts beveelt het panel aan een waarheids- en verzoeningscommissie op te richten. Inmiddels is het *High Level Panel* omgevormd tot een panel dat moet toezien op de implementatie van de aanbevelingen, eveneens met Mbeki aan het hoofd. De Sudanese regering heeft het rapport officieel verwelkomd, zij het met reserveringen ten aanzien van bepaalde aanbevelingen, waaronder de oprichting van een hybride gerechtshof. Bovendien

⁷² Reuters, *Darfur rebels threaten to quit peace talks*, 03.03.2010.

⁷³ Reuters, *Sudan signs deal with second Darfur rebel group*, 18.03.2010.

⁷⁴ UNSC, *Report of the Secretary-General on the deployment of the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur*, S/2009/592, 16.11.2009.

wijst de regering er op dat niet alle aanbevelingen verenigbaar zijn met de grondwet.

Verkiezingen

In de aanloop naar de verkiezingen riepen zowel de JEM als de SLA/AW hun aanhangers op geen deel te nemen aan het verkiezingsproces. Onder meer als gevolg van de boycot en van dreigingen van de SLA/AW om medewerkers van het kiesregistratieproces aan te vallen, werden in de gebieden die onder controle zijn van de rebellengroepen geen kiezers geregistreerd. Desondanks had zo'n 67% van de kiesgerechtigden in Darfur zich geregistreerd, volgens de VN.⁷⁵

Zowel de VN als het Carter Centrum uitten hun zorgen over het verkiezingsproces in Darfur vanwege de beknotting van vrijheid van meningsuiting, vereniging en vergadering, mede als gevolg van de noodwetgeving die nog altijd van kracht is.⁷⁶ Ook de alomtegenwoordige veiligheidsdiensten maakten het moeilijk om vrije verkiezingen te houden. Daarnaast werd tijdens de voorbereidingen op de verkiezingen bericht over arrestaties en detenties van leden van oppositiepartijen, en van enkele tientallen leden van de SPLM.

De verkiezingsdagen zelf werden slechts beperkt waargenomen. De slechte veiligheidssituatie (zie §3.3.2) deed de EU besluiten zijn waarnemers uit de regio terug te halen. Waarnemers van het Carter Centrum waren wel in Darfur aanwezig, maar voor hen waren grote delen van Darfur ontoegankelijk.⁷⁷ *Human Rights Watch* ontving berichten met betrekking tot intimidatie van lokale verkiezingswaarnemers in onder meer Nyala, de hoofdstad van Zuid-Darfur en intimidatie in West-Darfur, waar rebellen de bevolking onder bedreiging verordende niet te gaan stemmen.⁷⁸ In het Jebel Marragebergte vonden vanwege gevechten tussen rebellen en het regeringsleger (zie §2.3.2.) geen verkiezingen plaats. In enkele plaatsen Zuid-Darfur zorgden stamconflicten ervoor dat de bevolking de stembureaus niet kon bereiken.⁷⁹

⁷⁵ UNSC, *Report of the Secretary-General on the deployment of the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur*, S/2010/50, 29.01.2010, p. 4.

⁷⁶ UNSC, *Report of the Secretary-General on the deployment of the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur*, S/2010/50, 29.01.2010, p. 4; The Carter Center, *Preliminary statement*, 17.04.2010. De noodwetgeving werd in 1999 in heel Sudan van kracht. Na de ondertekening van het CPA werd de noodwetgeving opgeheven, behalve in Darfur.

⁷⁷ EOM, *Sudanese elections show significant deficiencies against international standards but pave the way for future democratic progress*, 17.04.2010, p. 3; The Carter Center, *Preliminary statement*, 17.04.2010.

⁷⁸ HRW, *Sudan: flawed elections underscore need for justice*, 26.04.2010.

⁷⁹ HRW, *Sudan: flawed elections underscore need for justice*, 26.04.2010.

2.2.3 Zuid-Sudan

Tientallen jaren van oorlog hebben de infrastructuur en overheidsinstellingen van Zuid-Sudan ernstige schade toegebracht. Veel instituties waaronder het rechtssysteem en lokale bestuursorganen bestaan in naam, maar zijn niet of nauwelijks operationeel vanwege een tekort aan voldoende gekwalificeerd personeel.⁸⁰ In veel plaatsen is een groot gebrek aan basisvoorzieningen zoals elektriciteit, ziekenhuizen en scholen, hoewel hier volgens het CPA fondsen voor beschikbaar zouden moeten komen vanuit Khartoum. Ten slotte blijft corruptie binnen de verschillende bestuurslagen van de Zuid-Sudanese regering een groot probleem.⁸¹

Vorbereiding op de verkiezingen

In de voorbereidingen op de verkiezingen kwamen in november 2009 acht Zuid-Sudanese oppositiepartijen in Khartoum bijeen om een alliantie te vormen, genaamd de *Southern Sudan Political Parties Alliance* (SSPPA). De grootste partijen in de alliantie zijn de *SPLM-Democratic Change* (SPLM-DC), de *Sudan African National Union* (SANU) en de *United Democratic Salvation Front* (UDSF). De partijen besloten Lam Akol, leider van de SPLM-DC en voormalig minister van Buitenlandse Zaken, als presidentskandidaat voor Zuid-Sudan naar voren te schuiven.⁸² Lam Akol stapte in juni 2009 uit de SPLM, naar eigen zeggen uit onvrede over het onvermogen van de SPLM om democratische verandering teweeg te brengen en een stabiele veiligheidssituatie te garanderen.⁸³ De SPLM beschuldigde Akol ervan een pion van Noord-Sudan te zijn, omdat het Noorden baat zou hebben bij interne onrust in Zuid-Sudan.⁸⁴

De aanloop naar de verkiezingen markeerde ook interne onrust binnen de SPLM. Met name voor de positie van gouverneur had zich een groot aantal onafhankelijke kandidaten gemeld, onder hen velen die tot de SPLM behoorden, maar zich niet konden vinden in de door de SPLM aangewezen kandidaten.⁸⁵ Bovendien is er binnen de SPLM een significante splitsing tussen unionisten en separatisten. De SPLM-factie in Noord-Sudan, vertegenwoordigd door (voormalig-) presidentskandidaat Yasir Arman en secretaris-generaal Pagan Amun staat eenheid voor terwijl de zuidelijke SPLM-leiders veelal onafhankelijkheid beogen.⁸⁶

⁸⁰ AEC, *Mid term evaluation report*, juli 2008, p. 14.

⁸¹ UNDP, *Southern Sudan Anti-Corruption Commission launches new strategy*, 26.01.2010.

⁸² Economist Intelligence Unit, *Country Report Sudan*, december 2009.

⁸³ BBC news, *New party challenges Sudan's SPLM*, 08.06.2009; Global Insight, *Former Sudanese foreign minister splits from Southern Movement, creates new party ahead of election*, 18.06.2009.

⁸⁴ Irin News, *Sudan: elections in a volatile climate*, 19.02.2010; Security Council Report, *Sudan – July 2009*.

⁸⁵ Enough Project, *Preparing for two Sudans*, maart 2010, p. 8; Africa Confidential, *Southern leaders compete for a new state*, 05.02.2010; Irin News, *Sudan: elections in a volatile climate*, 19.02.2010.

⁸⁶ Irin News, *Analysis: dangerous divisions in Sudan*, 23.04.2010.

Evenals in Noord-Sudan vonden de voorbereidingen op de verkiezingen in Zuid-Sudan plaats in een repressieve atmosfeer waarbij leden van oppositiepartijen doelwit waren van intimidatie, arrestatie en detentie door de Zuid-Sudanese autoriteiten (zie ook §3.3.2).⁸⁷ In de deelstaat Unity werd een SPLM-kandidaat voor het deelstatelijk parlement vermoord. Het motief van de moord is vooralsnog onduidelijk.⁸⁸

Verkiezingsdagen en nasleep

Ook tijdens de verkiezingen zelf was het onrustig in Zuid-Sudan. Er was sprake van intimidatie van kiezers, verkiezingswaarnemers en oppositiekandidaten en onveiligheid in de deelstaten Noord-Bahr El Gazal, Centraal- en West-Equatoria en Unity.⁸⁹ West-Equatoria is de enige deelstaat in Zuid-Sudan waar een onafhankelijke kandidaat de verkiezingen heeft gewonnen. In de overige deelstaten kregen SPLM-kandidaten de meeste stemmen, hetgeen soms tot gewelddadigheden leidde.⁹⁰ In Bentiu, de hoofdstad van Unity, braken protesten uit onder aanhangers van onafhankelijk gouverneurskandidaat Angelina Teny, na de bekendmaking van de overwinning van de huidige SPLM-gouverneur Taban Deng Gai. Als gevolg van het ingrijpen van veiligheidstroepen vielen twee doden. Na enkele dagen keerde de rust weer terug in de stad.⁹¹ In Jonglei zouden volgens nog onbevestigde mediaberichten troepen trouw aan de onafhankelijke gouverneurskandidaat George Athor een SPLA-barak hebben aangevallen uit onvrede over de herverkiezing van de huidige SPLM-gouverneur.⁹²

2.2.4 Vredesmissies

Momenteel opereren twee VN-vredesoperaties in Sudan: UNMIS (*United Nations Mission In Sudan*) en UNAMID (*United Nations/African Union Hybrid Operation in Darfur*).

UNMIS

Op 25 maart 2005 aanvaardde de VN-Veiligheidsraad resolutie 1590 waarmee ingestemd werd met UNMIS, een internationale vredesmacht van militaire waarnemers en beschermende troepen die toeziet op naleving van het CPA. De

⁸⁷ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/168, 05.04.2010, p. 2; HRW, *Sudan: government repression threatens fair elections*, 21.03.2010.

⁸⁸ EOM, *Sudanese elections show significant deficiencies against international standards but pave the way for future democratic progress*, 17.04.2010, p. 8.

⁸⁹ The Carter Center, *Preliminary statement*, 17.04.2010; HRW, *Sudan: flawed elections underscore need for justice*, 26.04.2010.

⁹⁰ Global Insight, *Sudan election 2010: Opposition critical of South Sudanese presidential win*, 28.04.2010; Sudan Tribune, *Yambio celebrates Western Equatoria election result*, 29.04.2010.

⁹¹ UNMIS, *Calm resumes in Bentiu*, 02.05.2010.

⁹² Sudan Tribune, *Breaking news: discontented SPLA forces attack army barack*, 30.04.2010.

duur van het mandaat is zeven jaar. De missie valt onder hoofdstuk zes van het handvest van de VN, hetgeen inhoudt dat de missie moet toezien op de naleving van het vredesakkoord en niet gericht is op het afdwingen ervan. Tevens bevat het mandaat van UNMIS elementen van hoofdstuk zeven van het VN-handvest, zoals de bescherming van burgers in gebieden waar UNMIS gestationeerd is, én waar het de capaciteit daarvoor heeft.⁹³ Met de toename van het aantal stamconflicten in Zuid-Sudan en de daarmee gepaard gaande grote aantallen burgerslachtoffers (zie §2.3.3) is meer druk op UNMIS komen te liggen om de bescherming van burgers te garanderen.⁹⁴ In mei 2009 zette UNMIS hiertoe *Temporary Operating Bases* (TOB's) op in de deelstaat Jonglei. Hoewel deze bases een positieve bijdrage hadden op de veiligheidssituatie, werden ze na twee maanden gesloten.⁹⁵ In het algemeen, zo stelt een bron binnen UNMIS, is de missie ondanks haar gemengde mandaat onvoldoende toegerust op het bieden van bescherming aan de burgerbevolking.

UNMIS telt 8.893 militaire troepen, 476 militaire waarnemers en 200 stafofficieren uit meer dan 50 verschillende landen. UNMIS is hiermee vrijwel volledig op sterkte.⁹⁶

UNAMID

Na intensieve diplomatie en politieke druk stemde de Sudanese regering op 12 juni 2007 in met de stationering van een gezamenlijke AU/VN-missie in Darfur, UNAMID. UNAMID is de opvolger van de Afrikaanse vredesmacht AMIS. In tegenstelling tot UNMIS, valt het mandaat van UNAMID wel volledig onder hoofdstuk zeven van het VN-handvest. De VN-Veiligheidsraad verlengde het mandaat van UNAMID in juli 2009 met één jaar, tot juli 2010. Daarna zal de Veiligheidsraad zich opnieuw over het voortduren van de missie moeten buigen. Het mandaat voorziet in:

- de bescherming van de burgerbevolking;
- het veiligstellen van humanitaire hulp;
- het monitoren van en toezicht houden op de naleving en implementatie van vredesakkoorden;
- assistentie bij het politieke vredesproces;
- het bijdragen aan de promotie van mensenrechten en eerlijke rechtsgang;
- het monitoren en rapporteren over de situatie op de grens met Tsjaad en de Centraal-Afrikaanse Republiek.⁹⁷

⁹³ <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmis/mandate.html>, laatst geraadpleegd op 01.07.2009.

⁹⁴ Joint NGO Briefing Paper, *Rescuing the peace in Southern Sudan*, januari 2010.

⁹⁵ International Crisis Group, *Jonglei's Tribal Conflicts: Countering Insecurity in Southern Sudan*, 23.12.2009, p. 21-22.

⁹⁶ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/31, 19.01.2010, p. 8.

⁹⁷ <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unamid/mandate.html>, laatst geraadpleegd op 13.04.2010.

UNAMID heeft momenteel ruim 21.000 van de geautoriseerde 26.000 troepen (militair en civiel) op de grond.⁹⁸ De militaire troepen van UNAMID komen uit meer dan 30 verschillende, voornamelijk uit niet-westerse landen, waaronder Zuid-Afrika, Rwanda, Nigeria en Ethiopië.⁹⁹ Binnen de civiele secties van UNAMID werken ook lokale krachten. Het hoofdkwartier van UNAMID bevindt zich in El Fasher, Noord-Darfur en er zijn kleinere bases in Nyala (Zuid-Darfur) en El Geneina (West-Darfur). Voorts zijn op zo'n 20 verschillende lokaties in Darfur troepen van UNAMID gestationeerd.¹⁰⁰

In de verslagperiode heeft gericht geweld tegen personeel van UNAMID plaatsgevonden. Twee stafleden van UNAMID die in augustus 2009 waren ontvoerd vanuit hun woningen in West-Darfur, zijn tot december 2009 vastgehouden.¹⁰¹ Voorts zijn in december 2009 bij twee verschillende incidenten in totaal vijf UNAMID-soldaten omgekomen toen zij beschoten werden door gewapende troepen.¹⁰² Ten slotte heeft UNAMID te kampen met criminaliteit en banditisme; zo zijn auto's een geliefd doelwit van bandieten.¹⁰³

De veiligheidsincidenten hebben geleid tot striktere veiligheidsmaatregelen die de missie in haar bewegingsvrijheid beperken.¹⁰⁴ Daarnaast weigert de regering UNAMID de toegang tot bepaalde gebieden, waaronder ontheemdenkampen en plaatsen waar recentelijk is gevochten, hetgeen de bewegingsvrijheid van UNAMID verder beperkt en leidt tot een gebrek aan informatie over de situatie in rurale gebieden in Darfur. Een ander gevolg is dat UNAMID in een aantal ontheemdenkampen niet meer in staat is nachtelijke patrouilles uit te voeren. Bovendien heeft het Sudanese leger in de verslagperiode verschillende malen bedreigd UNAMID-troepen aan te vallen indien zij zich niet aan de bevelen van het leger zouden houden.¹⁰⁵ De beperkingen zorgen ervoor dat de missie onvoldoende in staat is burgers en ontheemden bescherming te bieden. Onder veel ontheemden bestaat dan ook geen vertrouwen in UNAMID.

⁹⁸ <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unamid/facts.html>, laatst geraadpleegd op 13.04.2010.

⁹⁹ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unamid/facts.shtml>, laatst geraadpleegd op 03.05.2010.

¹⁰⁰ <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/dpko/unamid.pdf>, laatst geraadpleegd 03.05.2010.

¹⁰¹ UNSC, *Report of the Secretary-General on the deployment of the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur*, S/2010/50, 29.01.2010.

¹⁰² UN News Centre, *Three UN peacekeepers killed after attack in Sudan's Darfur region* 04.12.2009; UNAMID Press Release, *UNAMID peacekeepers killed distributing water*, 06.12.2009; The New York Times, *5 Peacekeepers in Darfur die in rebel attacks*, 06.12.2009.

¹⁰³ UNSC, *Report of the Secretary-General on the deployment of the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur*, S/2009/592, 16.11.2009.

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ UNSC, *Report of the Secretary-General on the deployment of the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur*, S/2009/592, 16.11.2009 en S/2010/50, 29.01.2010.

2.2.5 Buitenlandse betrekkingen

Eritrea

De relatie Sudan-Eritrea was lange tijd gespannen vanwege de gastvrijheid en steun die beide landen aan elkaars (gewapende) oppositiegroeperingen zouden hebben geven.¹⁰⁶ Eritrea speelde in 2006 een bemiddelende rol bij het vredesproces in Oost-Sudan. Ook speelde Eritrea een belangrijke rol bij het conflict in Darfur vanwege de goede contacten die het onderhield met verschillende rebellengroepen. De laatste jaren is de relatie tussen beide landen aanmerkelijk verbeterd. In de verslagperiode waren er geen aanwijzingen over mogelijke steun van Eritrea aan rebellengroepen in Darfur. Wel komen iedere dag enkele tientallen Eritrese vluchtelingen de grens met Sudan over (zie ook §4.3).

Tsjaad

Tsjaad is nauw betrokken bij de situatie in het aangrenzende Darfur. In Oost-Tsjaad bevinden zich ruim 160.000 binnenlandse ontheemden en zo'n 270.000 vluchtelingen uit Darfur.¹⁰⁷ Ook bevinden zich meer dan 40.000 Tsjadische vluchtelingen in Darfur.¹⁰⁸

In de verslagperiode verbeterde de relatie tussen Sudan en Tsjaad. Opnieuw kwamen beide landen overeen niet langer rebellengroeperingen op elkaars grondgebied te steunen en een gezamenlijk grensbewakingssysteem in te stellen. Om het akkoord kracht bij te zetten, bracht president Déby van Tsjaad in februari 2010 voor de eerste maal in bijna zes jaar een bezoek aan Sudan.¹⁰⁹ In dit licht dient ook het akkoord tussen de JEM en de regering van Sudan van februari 2010 te worden gezien. De JEM had zijn machtsbasis in Tsjaad en genoot militaire steun van de Tsjadische president Déby. Déby en JEM-leider Khalil Ibrahim zijn neven van elkaar en behoren beiden tot de Zaghawa-stam.

Sinds eind 2007 is in Oost-Tsjaad de VN-missie (MINURCAT) aanwezig. MINURCAT heeft als belangrijkste taak om in samenwerking met de Tsjadische autoriteiten een stabiele veiligheidssituatie te creëren en burgers, waaronder met name vluchtelingen en ontheemden, te beschermen.¹¹⁰ In de verslagperiode stabiliseerde de veiligheidssituatie in Tsjaad enigszins, maar vonden nog wel

¹⁰⁶ Sudan verdacht Eritrea van actieve steun aan het *Beja Congress* en de *Free Lions* in Oost-Sudan en de JEM in Darfur, alsmede betrokkenheid bij coup pogingen in Sudan. De Eritrese autoriteiten verweten Sudan steun en onderdak te bieden aan (gewapende) oppositionele groeperingen, zoals de *Islamic Jihad*. Ook beschuldigde Eritrea Sudan van een moordaanslag op president Isaias Afwerki.

¹⁰⁷ UNHCR, *Chad – Country Operations Profile*, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e45c226>, laatst geraadpleegd op 01.02.2010.

¹⁰⁸ UNHCR, *Background note on UNHCR operations in Darfur*, september 2009.

¹⁰⁹ Trouw, *Opportunistische vredespoging tussen leiders Soedan en Tsjaad*, 09.02.2010; Global Insight, *Sudan- Chad: Chadian and Sudanese leaders meet in bid to bridge differences*, 09.02.2010.

¹¹⁰ <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minurcat/mandate.shtml>, laatst geraadpleegd op 07.02.2010.

ontvoeringen van humanitaire hulpverleners plaats.¹¹¹ In februari 2010 gaf de Tsjadische regering aan niet te zullen instemmen met verlenging van de missie, waarvan het mandaat in maart 2010 afliep. Na onderhandelingen tussen de VN en de Tsjadische regering is besloten de missie met twee maanden te verlengen. In deze twee maanden zal worden gezien of de missie beëindigd zal worden of zal worden voortgezet.¹¹² Volgens de humanitaire coördinator van de VN, John Holmes, speelt de missie in Oost-Tsjaad een essentiële rol in de bescherming van vluchtelingen en ontheemden.¹¹³

Verenigde Staten

In oktober 2009 presenteerde de Amerikaanse regering haar herziene strategie ten aanzien van Sudan. Hoofddoelstellingen van de Amerikanen zijn: het beëindigen van het conflict in Darfur en de implementatie van het CPA. Ook willen de VS voorkomen dat Sudan een haven wordt voor internationaal terrorisme.¹¹⁴ Het document lijkt een compromis te zijn tussen de harde toon die de Amerikaanse ambassadeur bij de VN, Susan Rice, voorstaat en de meer op samenwerking gerichte strategie die de speciale gezant voor Sudan, Scott Gration, nastreeft.¹¹⁵ Kort na de presentatie verklaarden de VS de sancties tegen Sudan, die handel met en investeringen in Sudan aan banden leggen, te handhaven. Tevens blijven de tegoeden van de Sudanese regering in de VS bevroren.¹¹⁶

Europese Unie

De belangrijkste doelstellingen van de Europese Unie (EU) in Sudan zijn het bewerkstelligen van een politieke oplossing voor het conflict in Darfur en het faciliteren van de implementatie van het CPA en het ESPA.

Sinds mei 2007 is Torben Brylle de speciale EU-vertegenwoordiger voor Sudan. Brylle onderhoudt contacten met zowel de Sudanese autoriteiten als internationale organisaties en donoren over onder meer de mensenrechtensituatie en de implementatie van de vredesakkoorden.¹¹⁷ Tevens draagt de EU op verschillende niveaus bij aan de *Assessment and Evaluation Commission* (AEC), die toeziet op de implementatie van het CPA. Zo leiden Italië, het Verenigd Koninkrijk en Nederland AEC-werkgroepen over respectievelijk machtsdeling, veiligheid en de drie overgangsgebieden.

¹¹¹ UNSG, *Report of the Secretary-General on the United Nations Mission in the Central African Republic and Chad*, S/2009/535, 14.10.2009.

¹¹² <http://minurcat.unmissions.org/>, laatst geraadpleegd op 10.03.2010.

¹¹³ Security Council Report, *Chad/CAR Forecast*, maart 2010.

¹¹⁴ US Department of State, *Sudan: a critical moment, a comprehensive approach*, 19.10.2009.

¹¹⁵ Global Insight, *U.S. formally extends Sudan sanctions*, 28.10.2009.

¹¹⁶ Ibidem.

¹¹⁷ EU, *Council Joint Action 2008/110/CFSP*, 12.02.2008.

2.3 Veiligheidssituatie

De veiligheidssituatie in Zuid-Kordofan was in de verslagperiode gespannen. In Oost-Sudan was er sprake van politieke spanningen, maar vonden geen veiligheidsincidenten plaats. In delen van Darfur was de veiligheidssituatie onverminderd slecht. De veiligheidssituatie in een aantal deelstaten in Zuid-Sudan is eveneens slecht gebleven door voortdurende stamconflicten.

2.3.1 Noord-Sudan (exclusief Darfur)

Overgangsgebieden Zuid-Kordofan en Abyei

Het grensdemarcatieproces in Abyei en de trek van nomadische, Arabische Misserya stammen over het land van Zuid-Sudanese bevolkingsgroepen leidde in het grensgebied tussen Noord en Zuid-Sudan tot een gespannen veiligheidssituatie.¹¹⁸ De situatie in Zuid-Kordofan is in hoge mate gemilitariseerd en de *Joint Integrated Units*, veiligheidstroepen die bestaan uit eenheden van het Noord-Sudanese leger en het SPLA, hebben onvoldoende middelen om de veiligheid te garanderen.¹¹⁹ Er zijn nog altijd troepen van het zuidelijke leger aanwezig, evenals gewapende militieën.¹²⁰

Begin 2010 verschenen verschillende berichten van gevechten tussen Misserya en soldaten van het SPLA, in totaal enkele tientallen doden vielen.¹²¹ In diezelfde periode liepen spanningen hoog op toen grote groepen gewapende Misserya met hun vee de grens tussen Zuid-Kordofan en Unity wilden oversteken maar hen de weg versperd werd door het SPLA. Op het laatste moment kon een gewelddadige confrontatie door politieke inmenging worden voorkomen.

Oost-Sudan

De internationale gemeenschap is slechts in beperkte mate aanwezig in Oost-Sudan waardoor zij niet goed in staat is de situatie te monitoren. Er vonden in de verslagperiode, voor zover bekend, geen veiligheidsincidenten plaats in Oost-Sudan.¹²²

¹¹⁸ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/31, 19.01.2010, p. 4 en S/2010/168, 05.04.2010, p. 9.

¹¹⁹ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2009/545, 21.10.2009, p. 4.

¹²⁰ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/31, 19.01.2010, p. 5.

¹²¹ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/168, 05.04.2010, p. 9; Reuters, *North Sudan nomads, southern soldiers clash killing 18*, 05.02.2010; AFP, *Zestien doden in Zuid-Soedan door botsingen*, 06.02.2010; Reuters, *South Sudan army, northern nomads clash, 13 killed*, 19.03.2010.

¹²² UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/31, 19.01.2010, p. 8-9.

2.3.2 Darfur

Gedurende de verslagperiode vonden in verschillende delen van Darfur gevechten plaats waarbij de JEM, de SLA/AW, het Sudanese leger en andere aan de regering gelieerde troepen betrokken waren en burgerslachtoffers vielen. Het staakt-het-vuren dat de regering van Sudan overeenkwam met de JEM en de LJM heeft vooralsnog niet tot een verbetering van de veiligheidssituatie geleid.

Gevechten

In september en november 2009 en wederom in januari 2010 vonden in Noord-Darfur gevechten plaats tussen het Sudanese leger en de SLA/AW. Tijdens de gevechten in september rapporteerde UNAMID de dood van 13 burgers en raakten 31.000 personen ontheemd. De SLA/AW heeft zich uiteindelijk teruggetrokken, het gebied Korma onder controle van het Sudanese leger achterlatend.¹²³ In januari 2010 rapporteerden de VN nieuwe gevechten tussen de SLA/AW en het leger in Kutum, eveneens Noord-Darfur, waarbij 15 burgerslachtoffers vielen.¹²⁴

In het Jebel Marra-gebergte in Centraal-Darfur wordt sinds januari 2010 gevochten tussen twee facties van het SLA/AW. Medio februari meldden verschillende bronnen troepenstationering van regeringstroepen in de Jebel Marra en trokken hulporganisaties zich uit het gebied terug. Eind februari braken opnieuw hevige gevechten uit in het gebied. Rebellen en de regering meldden burgerslachtoffers en grote ontheemdenstromen.¹²⁵ De Jebel Marra is echter een moeilijk begaanbaar gebied en was voor de VN en hulporganisaties tijdens de gevechten ontoegankelijk waardoor slachtoffers en aantallen ontheemden niet geverifieerd konden worden.¹²⁶ Bovendien besloten de VN een gezamenlijke verificatiemissie naar de Jebel Marra uit te stellen na een hinderlaag waarbij zo'n 40 UNAMID-medewerkers één dag werden vastgehouden en voertuigen van UNAMID en andere uitrustingen van de missie werden geconfisqueerd.¹²⁷ De hevigste gevechten spitsten zich toe op de plaats Deribat, waar zo'n 50.000 mensen woonden. Schattingen over aantallen ontheemden liepen uiteen van 1.500

¹²³ UNSC, *Report of the Secretary-General on the deployment of the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur*, S/2009/592, 16.11.2009.

¹²⁴ UNSC, *Report of the Secretary-General on the deployment of the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur*, S/2010/50, 29.01.2010.

¹²⁵ Irin News, *Sudan: fighting in Darfur raises concerns for IDPs*, 03.03.2010.

¹²⁶ Irin News, *Sudan: fighting in Darfur raises concerns for IDPs*, 03.03.2010; Global Insight, *Sudan: clashes return to Sudan's Darfur region days after peace agreement*, 02.03.2010; Radio Dabanga, *No access to new crisis area Darfur: ten thousands on the run, hundreds killed*, 02.03.2010

¹²⁷ UN News Service, *Darfur: two peacekeepers missing after ambush on UN-African Union Patrol*, 06.03.2010; UNAMID, *Missing peacekeepers return safely to base*, 07.03.2010; AFP, *Sudan army says controls strategic Darfur plateau*, 08.03.2010.

tot tienduizenden.¹²⁸ De plaats Deribat en andere delen van de Jebel Marra kwamen na afloop van de gevechten onder controle van het Sudanese leger.

Eveneens vonden tussen januari en eind februari 2010 gevechten plaats tussen regeringstroepen (al dan niet behorend tot de SLA/MM) en de JEM in het Jebel Moongebergte in West-Darfur. Enkele dagen na de ondertekening van de raamwerkovereenkomst tussen de JEM en de regering (zie §2.2.2) kwamen deze gevechten echter ten einde.¹²⁹

Manschappen van de *Central Reserve Police* en het Sudanese leger voerden in november 2009 een vergeldingsaanval uit op dorpen in Noord-Darfur, waarbij bezittingen van burgers werden vernield en twaalf personen werden opgepakt. Tevens kwamen gevechten tussen stammen onderling voor. Bij gevechten in Noord- en Zuid-Darfur tussen de Birgid en de Zaghawa vielen zo'n 30 doden.¹³⁰

Ondanks de verbeterde relatie tussen Sudan en Tsjaad bleef ook de situatie aan de grens met Tsjaad onrustig. Meerdere malen werden troepenbewegingen van het Sudanese leger over de Tsjadische grens en vice versa gemeld. Ten slotte zorgden Tsjadische rebellen in West-Darfur voor onveiligheid: zij raakten in de verslagperiode in gevecht met de lokale bevolking van Darfur.¹³¹

Veiligheid van de bevolking

De bevolking van Darfur lijdt onder het voortdurende geweld in de regio. Het aantal binnenlandse ontheemden in Darfur wordt op 2,6 miljoen geschat, met daarnaast nog eens een groep van ongeveer 270.000 vluchtelingen uit Darfur in Oost-Tsjaad.¹³² Zowel burgers als ontheemden staan bloot aan geweld en mishandelingen door rebellengroepen, het Sudanese leger en aan de regering gelieerde militieën.¹³³ Tijdens gevechten en bombardementen wordt geen onderscheid gemaakt tussen strijders en de burgerbevolking. Burgers hebben nog

¹²⁸ UN News Service, *Recent Darfur fighting leaves 1,500 displaced and without aid*, 24.02.2010; Radio Dabanga, *No access to new crisis area Darfur: ten thousands on the run, hundreds killed*, 02.03.2010.

¹²⁹ OCHA Sudan, *Situation update: humanitarian response for areas affected by recent clashes in Darfur*, 01.03.2010; Miraya FM, *Sudan: SLM-M appeals for injured caught in Jebel Moon clashes*, 13.02.2010.

¹³⁰ UNSC, *Report of the Secretary-General on the deployment of the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur*, S/2010/50, 29.01.2010.

¹³¹ Ibidem.

¹³² UNHCR, Sudan – Country Operations Profile, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e483b76>, laatst geraadpleegd op 01-02-2010 en UNHCR, Chad – Country Operations Profile, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e45c226>, laatst geraadpleegd op 01.02.2010.

¹³³ UNSC, *Report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan*, S/2009/562, 29.10.2009, p.19; UNSC, *Report of the Secretary-General on the deployment of the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur*, S/2010/50, 29.01.2010; HRW, *World Report 2010 - Sudan*, 20.01.2010.

altijd onvoldoende vertrouwen in UNAMID en de VN-missie is onvoldoende in staat bescherming te bieden aan de burgerbevolking. Zo weigert het Sudanese leger patrouilles van UNAMID geregeld de doorgang en vinden er in een aantal ontheemdenkampen geen nachtelijke patrouilles meer plaats.

Zoals ook uit het rapport van het *High Level Panel* van de AU (zie §2.2.2) valt op te maken, is de mate van straffeloosheid in Darfur nog altijd hoog, hetgeen de veiligheid van de bevolking verder ondermijnt. Niet alleen weigert Sudan medewerking te verlenen aan het Internationaal Strafhof, ook vervolging en berechting van daders van mensenrechtenschendingen in Darfur door het Sudanese rechtssysteem is uiterst zeldzaam.¹³⁴

Geweld tegen hulpverleners

De veiligheidssituatie van humanitaire hulpverleners en VN-personeel in Darfur is nog altijd slecht. Ten eerste hebben hulpverleners een moeizame relatie met de Sudanese autoriteiten en staan zij onder druk geen informatie over mensenrechtenschendingen gepleegd door de regering of anderszins negatieve informatie naar buiten te brengen.¹³⁵ Ten tweede is het aantal overvallen op hulporganisaties en diefstallen van hun eigendommen, zoals landcruisers, door gewapende groeperingen nog altijd erg hoog. Ten slotte heeft sinds begin 2009 het fenomeen van kidnappings van hulpverleners zijn intrede gedaan in Darfur. Sinds 2009 zijn acht hulpverleners ontvoerd, waaronder een medewerker van het Internationale Rode Kruis, die bijna 150 dagen werd vastgehouden.¹³⁶ Wie er achter de kidnappings zitten en wat hun motivatie is, is dezerzijds niet bekend.

2.3.3 Zuid-Sudan

De veiligheidssituatie in Zuid-Sudan is in de verslagperiode onverminderd slecht gebleven. Met name in de deelstaten Upper Nile, Unity, Warap, Jonglei en Lakes vonden gevechten plaats. Voor de slechte veiligheidssituatie zijn verschillende oorzaken, waaronder stamconflicten als gevolg van veeroof, disputen over land en vergeldingsacties voor eerdere aanvallen. Lokale politieke machtsstrijd speelt hierin een katalyserende rol.¹³⁷ Tussen januari en april 2010 zij bij deze gevechten

¹³⁴ UNSC, *Report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan*, S/2009/562, 29.10.2009, p.72-73, HRW, *The way forward. Ending human rights abuses and repression across Sudan*, oktober 2009; UNHCR, *Background note on UNHCR operations in Darfur*, september 2009.

¹³⁵ Arita Baaijens, 'Dubbele belangen. Soedan en de ramp die uitbleef', in *Vrij Nederland*, 06.03.2010.

¹³⁶ ICRC, *Sudan: ICRC will not rest until abducted staff member Gauthier Lefèvre is freed*, 16.02.2010; Reuters, *Darfur aid worker freed after 147-day kidnap ordeal*, 18.03.2010.

¹³⁷ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/31, 19.01.2010 en S/2010/168, 05.04.2010; International Crisis Group, *Jonglei's Tribal Conflicts: Countering Insecurity in Southern Sudan*, 23.12.2009; Global Insight, *Sudan: eleven killed in fighting in South Sudan violence*, 13.11.2009; Reuters, *At least 30 killed in south Sudan cattle raids*, 02.03.2010; UN Radio, *Inter-tribal*

al ten minste 450 gevallen en 40.000 mensen ontheemd geraakt.¹³⁸ Voorts dragen onvolledige integratie van gewapende millities (*Other Armed Groups*), gedwongen ontwapeningsacties van de bevolking en de aanwezigheid van het *Lord's Resistance Army* (LRA) in de aangrenzende Centraal Afrikaanse Republiek bij aan spanningen en leiden van tijd tot tijd tot geweldsuitbarstingen.¹³⁹ Ten slotte staat de veiligheidssituatie in Zuid-Sudan onder druk vanwege de grote aanwezigheid van kleine en lichte wapens. Een groot deel van de in omloop zijnde wapens is in handen van burgers.¹⁴⁰

Zowel de Zuid-Sudanese politie, het SPLA als UNMIS zijn onvoldoende in staat de burgerbevolking te beschermen. Een complicerende factor daarbij is dat de loyaliteit van leden van de politie en soldaten van het SPLA aan hun eigen stam groter is dan hun loyaliteit aan de politie c.q. SPLA en zij daarom hun eenheden veelal verlaten tijdens gevechten om hun stamverwanten bij te staan.

Van vervolging en berechting van personen die misdaden hebben begaan tijdens de conflicten is vooralsnog geen sprake. De Zuid-Sudanese autoriteiten hebben onvoldoende capaciteit om effectief onderzoek in te stellen naar daders van mensenrechtenschendingen.

Stamconflicten

Sinds 2009 is het aantal stamconflicten in de deelstaten Jonglei, Upper Nile, Warap, Unity en Lakes toegenomen. In heel 2009 leidden deze conflicten tot ruim 2.500 doden en meer dan 350.000 ontheemden.¹⁴¹ In Jonglei vonden de hevigste conflicten plaats tussen gewapende groepen van de Lou Nuer, de Murle en de Dinka Bor¹⁴², waarbij aanvallen van de ene groep werden gevolgd door wraakacties van de andere groep.¹⁴³ Stamconflicten zijn niet nieuw in Zuid-Sudan. Meestal zijn diefstal van vee en toegang tot water en land de oorzaak. De intensiteit van de conflicten is sinds 2009 echter toegenomen. Bovendien, waar

fighting intensifies in South Sudan, 26.02.2010; UNMIS, *The United Nations Mission in Sudan expresses concern about the latest wave of violence in some states of Southern Sudan*, 09.02.2010; Irin News, *Sudan: Attack leaves 140 dead as agencies issue "wake-up call" to international community*, 07.01.2010; Irin News, *Sudan: Organized violence escalating in the south*, 01.10.2009.

¹³⁸ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/168, 05.04.2010, p. 12.

¹³⁹ International Crisis Group, *Jonglei's Tribal Conflicts: Countering Insecurity in Southern Sudan*, 23.12.2009, p. 14; Reuters, *South Sudan army – civilian clash kills 17*, 05.01.2010; Global Insight, *Sudan: fresh clashes erupt in Sudanese oil state*, 05.10.2009.

¹⁴⁰ International Crisis Group, *Jonglei's Tribal Conflicts: Countering Insecurity in Southern Sudan*, 23.12.2009, p. 9; Small Arms Survey, *Sudan issue brief*, no. 15, december 2009; Miraya FM, *2 million arms still in civilian hands in South*, 22.05.2009.

¹⁴¹ OCHA, *Humanitarian action in Southern Sudan bulletin*, december 2009; USAID, *Southern Sudan food security alert*, 22.01.2010.

¹⁴² Maar ook andere stammen raakten betrokken bij gevechten, waaronder de Jikany en de Shilluk.

¹⁴³ International Crisis Group, *Jonglei's Tribal Conflicts: Countering Insecurity in Southern Sudan*, 23.12.2009, p. 2-7; HRW, *No one to intervene*, juni 2009.

dergelijke conflicten voorheen vooral tussen gewapende strijders werden uitgevochten, worden zij nu gekenmerkt door het doden van ongewapende burgers, het ontvoeren van kinderen en het platbranden van dorpen.¹⁴⁴ Vanwege de grote verscheidenheid aan stammen en substammen in Zuid-Sudan, de ontoegankelijkheid en grootte van het gebied waar de conflicten plaatsvinden en de veelheid aan factoren die een rol spelen in de conflicten is het moeilijk aan te geven waarom er meer geweld is en in welke mate er sprake is van willekeurig danwel gericht geweld tijdens deze conflicten. Bronnen stellen dat de conflicten begrepen moeten worden in de context van (lokale en nationale) politieke machtsstrijd en opgekropte wraakgevoelens van stammen die elkaar tijdens de burgeroorlog bevochten.¹⁴⁵ Concrete bewijzen voor betrokkenheid van Noord-Sudan bij het aanwakkeren van stamconflicten in Zuid-Sudan, zijn er niet.

Other Armed Groups (OAG's)

Op basis van het CPA hadden alle *Other Armed Groups*¹⁴⁶ (OAG's) vóór 9 maart 2007 aansluiting gezocht moeten hebben bij het SPLA of het Sudanese regeringsleger, dan wel zich moeten hebben opgeheven. Het zou gaan om 40.000 à 50.000 leden van gewapende groeperingen. Op papier hebben vrijwel alle OAG's zich bij het SPLA aangesloten, maar in de praktijk komt het geregeld tot gevechten tussen OAG's en het SPLA. Nadat in februari 2009 troepen van de voormalig aan Noord-Sudan gelieerde militieleider Gabriel Tang in Malakal (Upper Nile State) in gevecht raakten met het SPLA, kwam het in oktober 2009 tot gevechten tussen troepen van Paulino Matip en het SPLA in de deelstaat Unity. Naar verluidt waren Matip en de gouverneur van Unity State in een machtsstrijd verwickeld en vielen troepen van de gouverneur een compound van Matip binnen, waarbij 16 van Matip's mannen werden gedood.¹⁴⁷ De manschappen van Matip zijn vervolgens naar Juba overgebracht.¹⁴⁸

In zijn algemeenheid wordt betwijfeld of de integratie van OAG's in het SPLA daadwerkelijk geslaagd is, daar geregeld is gebleken dat de loyaliteit van milities

¹⁴⁴ International Crisis Group, *Jonglei's Tribal Conflicts: Countering Insecurity in Southern Sudan*, 23.12.2009, p. 1.

¹⁴⁵ Tijdens de burgeroorlog vochten Zuid-Sudanezen niet alleen met Noord-Sudan, maar ook onderling. In 1991 splitste (Nuer) SPLA-commandanten Riak Machar en Lam Akol zich af van het SPLA, dat onder leiding van John Garang (Dinka) stond. Pas in 2002 sloten Machar's troepen zich weer aan bij het SPLA. Ook andere zuidelijke milities vochten, met steun van Noord-Sudan, tegen het SPLA. Deze milities worden nu aangeduid met de term *Other Armed Groups*. Nog altijd bestaat er een groot wantrouwen tussen zuidelijke stammen onderling. International Crisis Group, *Jonglei's Tribal Conflicts: Countering Insecurity in Southern Sudan*, 23.12.2009; BBC News, *Sudan militias in deadly raids*, 05.09.2009.

¹⁴⁶ Dit zijn troepen die niet tot het regeringsleger of het SPLA behoren.

¹⁴⁷ Africa Confidential, *Southern leaders compete for a new state*, 05.02.2010.

¹⁴⁸ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/31, 19.01.2010, p. 1.

vooral op persoonlijke en tribale banden berust. Derhalve kunnen milities nog altijd gemakkelijk gemobiliseerd worden voor tribale belangen.

Disarmament, Demobilisation and Reintegration (DDR)

Op 25 juni 2008 ondertekenden de regering van nationale eenheid en de regering van Zuid-Sudan onder toezicht van de VN een gezamenlijk DDR-programmadocument dat voorziet in een vierjarig DDR-programma voor Sudan waarin 180.000 strijders, 90.000 van het Sudanese leger en 90.000 van het SPLA, moeten worden gedemobiliseerd. Thans nemen meer dan 20.000 personen deel aan het DDR-programma in de deelstaten Blue Nile, Zuid-Kordofan, Oost-Equatoria, West-Equatoria (Juba), Lakes en Khartoum. Met name het re-integratiegedeelte van het programma verloopt moeizaam onder meer als gevolg van een gebrek aan financiering.¹⁴⁹ Hoewel volgens het programmadocument de zogenaamde *non-essentials*, zoals lichamelijke verminkte soldaten, vrouwen en kinderen, voorrang hebben, komen in de praktijk alleen personen die daadwerkelijk op de loonlijst van één van beide legers hebben gestaan in aanmerking voor het programma. Dit betekent dat de meest kwetsbare groepen zoals vrouwen en kinderen die weliswaar betrokken waren bij de strijdkrachten maar geen formele functie vervulden, buiten het programma vallen. De ingeleverde wapens blijven in het bezit van het Sudanese leger en het SPLA. Mede in het licht van het aankomende referendum, waarbij Zuid-Sudan kan kiezen voor afscheiding van het Noorden, moet nog worden bezien in hoeverre beide partijen daadwerkelijk bereid zijn hun legers in te krimpen.

Los van het gezamenlijke DDR-programma hebben de autoriteiten in Zuid-Sudan meerdere malen gedwongen ontwapeningsacties onder de bevolking gehouden. Deze acties werden uitgevoerd door het SPLA en liepen geregeld uit op een gewelddadig treffen tussen het SPLA en de bevolking. Veel gemeenschappen beschouwen het bezit van wapens als noodzakelijk voor hun bescherming.¹⁵⁰ In de verslagperiode ging een gedwongen ontwapeningsactie in de deelstaat Upper Nile gepaard met ernstige mishandeling van de bevolking door het SPLA.

Lord's Resistance Army (LRA)

De Ugandese rebellenbeweging *Lord's Resistance Army* (LRA) is al enkele jaren actief in Zuid-Sudan, noordoost Congo en sinds kort de Centraal Afrikaanse Republiek. Het LRA heeft in de afgelopen jaren aanvallen uitgevoerd op dorpen in Zuid-Sudan waarbij tientallen doden vielen, burgers werden ontvoerd en tienduizenden mensen ontheemd raakten.¹⁵¹

¹⁴⁹ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/168, 05.04.2010, p. 11.

¹⁵⁰ HRW, "There is no protection", februari 2009, p. 25-28; Reuters, *South Sudan army – civilian clash kills 17*, 05.01.2010.

¹⁵¹ Irin News, *Sudan – Uganda: Civilians flee LRA « revenge » attacks*, 27.01.2009.

Het LRA bevindt zich nog altijd in de Centraal Afrikaanse Republiek en zou nog slechts uit zo'n honderd strijders bestaan. De jacht op het LRA heeft er voor gezorgd dat de nog overgebleven strijders zich in kleine groepen hebben verspreid die lastig te vinden en te verslaan zijn. Nog altijd voeren kleine groepen LRA-strijders aanvallen uit in West-Equatoria, waarbij burgers worden gedood en ontvoerd.¹⁵² In reactie op de aanvallen en bij gebrek aan effectieve bescherming van het SPLA, hebben gemeenschappen in West-Equatoria zelfverdedigingseenheden opgericht, die worden aangeduid met de naam *Arrow Boys*.¹⁵³ In deze eenheden bevinden zich naar verluidt ook kinderen. Ook verscheen in de verslagperiode een bericht over de aanwezigheid van LRA-eenheden in Zuid-Darfur, maar deze berichten konden niet worden bevestigd.¹⁵⁴

¹⁵² Irin News, *Sudan: Security forces struggle as LRA attacks escalate*, 14.09.2009; *Sudan: Southerners still besieged by suspected LRA fighters*, 24.11.2009.

¹⁵³ Enough Project, *Field dispatch: the Arrow Boys of Southern Sudan – An army of the willing*, 11.03.2010.

¹⁵⁴ Enough Project, *Statement: Lord's Resistance Army finds safe haven in Darfur*, 10.03.2010.

3 Mensenrechten

In Noord-Sudan (waaronder Darfur) is de mensenrechtensituatie onverminderd slecht gebleven. Met name mensenrechtenactivisten, personen die verdacht worden van betrokkenheid bij rebellenroeperingen in Darfur en personen die zich uitspreken tegen het regime liepen in de verslagperiode een groot risico slachtoffer te worden van mensenrechtenschendingen. Daarbij zorgt het gemak en de willekeur waarmee de veiligheidsdienst personen die als een bedreiging voor het regime worden gezien, kan oppakken voor een klimaat van angst. In Zuid-Sudan werden mensenrechten geschonden tijdens tribale conflicten. Het SPLA en de politie maken zich schuldig aan mensenrechtenschendingen in Zuid-Sudan.¹⁵⁵ Ten slotte vonden in heel Sudan mensenrechtenschendingen plaats in de context van de verkiezingen.¹⁵⁶

3.1 Juridische context

3.1.1 Verdragen en Protocollen

Sudan is partij bij de meeste VN-mensenrechtenverdragen en protocollen, met uitzondering van:

- het Verdrag betreffende de Uitbanning van Alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW);
- het Eerste en Tweede Optioneel Protocol bij het Verdrag betreffende Burger- en Politieke Rechten (ICCPR-OP1 en CPPR-OP2-DP).

Het Verdrag tegen Foltering (CAT) heeft Sudan wel ondertekend, maar niet geratificeerd.

Sudan ondertekende op 8 september 2000 het Statuut van Rome betreffende het Internationaal Strafhof, zonder het te ratificeren. In augustus 2008 gaf Sudan aan geen intentie te hebben partij te worden bij het Statuut van Rome. De juridische verplichtingen die ondertekening met zich meebrengt zijn derhalve ook niet meer van toepassing, aldus Sudan.

3.1.2 Nationale wetgeving

De interim-grondwet van 30 juni 2005 is tot 2011 van kracht. Onderdeel van de interim-grondwet is de *Bill of Rights*, waarin de belangrijkste mensenrechten en vrijheden zijn vastgelegd. In oktober 2005 stelde het ministerie van Justitie een

¹⁵⁵ UNMIS Press Conference, *Near-verbatim transcript of the press conference by Justice Mohamed Chande Othman, the Independent Expert on the situation of human rights in the Sudan*, 11.02.2010; US DoS, *Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

¹⁵⁶ O.a. HRW, *Sudan: government repression threatens fair elections*, 21.03.2010.

wetsherzieningscommissie (*Law Reform Committee*) aan om de nationale wetgeving in overeenstemming te brengen met de nieuwe interim-grondwet, inclusief de daarin opgenomen (internationale) mensenrechten. In de praktijk is het echter de NCP en niet de commissie die wetsvoorstellen doet. Andere partijen in het parlement, waaronder de SPLM, klagen over het feit dat zij niet geconsulteerd worden in de ontwerpfase van nieuwe wetgeving en wetsontwerpen pas op het laatste moment krijgen voorgelegd, wanneer er geen tijd meer is voor een zorgvuldige analyse.¹⁵⁷ Zo is in de vorige verslagperiode de pers- en mediawetgeving herzien, zijn amendementen op het wetboek van Strafrecht opgenomen en werd een nieuwe *Criminal Procedures Act* van kracht. De nieuwe wetten voldoen op een aantal punten echter niet aan internationale mensenrechtennormen en zijn niet in overeenstemming met de Sudanese *Bill of Rights* (zie §3.3.1 en 3.3.2).

Op 20 december 2009 keurde het parlement met tegenstem van de SPLM en andere oppositiepartijen een herziene *National Security Bill* goed. Deze wet voorziet in het mandaat van de nationale veiligheidsdienst, de *National Intelligence and Security Service* (NISS). In de nieuw aangenomen wet blijven de bevoegdheden van de NISS om personen te arresteren en tot drie maanden te detineren zonder aanklacht of tussenkomst van een rechter¹⁵⁸ behouden. Ook de immuniteit die leden van de veiligheidsdienst (evenals leden van de politie en het leger) genieten voor misdrijven begaan tijdens actieve dienst, is ongewijzigd gebleven.

Volgens de interim-grondwet zijn lijfstraffen als zweepslagen en amputaties niet verboden. Ook blijft de doodstraf van kracht.

3.2 Toezicht

Nationale organisaties

De Sudanese overheid heeft beperkte mechanismen om toezicht te houden op de mensenrechtensituatie. Sudan kent binnen de overheid de Adviesraad voor Mensenrechten (*Advisory Council for Human Rights*). De Adviesraad is belast met onderzoek naar klachten over schendingen van mensenrechten en heeft een meldpunt voor individuele mensenrechtenschendingen. De inspanningen van de raad hebben in de afgelopen jaren echter nauwelijks tot een verbetering van de mensenrechtensituatie geleid en de raad functioneert voornamelijk als spreekbuis van de overheid.¹⁵⁹

¹⁵⁷ ACJPS, *Sudan Human Rights Monitor*, augustus – september 2009.

¹⁵⁸ Dit kon verlengd worden met nog eens drie maanden.

¹⁵⁹ UNGA, *Human rights situations that require the Council's attention*, A/HRC/6/19, 28.11.2007, A/HRC/9/13/Add.1, 02.09.2008.

In april 2009 nam het parlement wetgeving aan om een nationale mensenrechtencommissie op te richten, zoals het CPA voorschrijft. Er zijn in de verslagperiode geen vorderingen gemaakt wat betreft de implementatie van de wetgeving.

VN

Binnen de VN-missies UNMIS en UNAMID bevinden zich mensenrechtensecties. De secties monitoren en rapporteren over de mensenrechtensituatie en kaarten individuele gevallen aan bij de autoriteiten. De samenwerking tussen de mensenrechtensecties en de autoriteiten verloopt stroef, waarbij de autoriteiten het werk van de mensenrechtensecties in sommige gevallen verhinderen.¹⁶⁰

Nadat het mandaat van de speciale rapporteur voor Sudan op 1 juli 2009 afliep, kwamen de leden van de VN-Mensenrechtenraad overeen een onafhankelijke deskundige aan te stellen voor de mensenrechtensituatie in Sudan.¹⁶¹ Op 2 oktober 2009 werd de onafhankelijke deskundige, de Tanzaniaanse rechter Mohamad Chande Othman, geïnaugureerd. Othman heeft een eenjarig mandaat om de mensenrechtensituatie in Sudan te observeren, om met de regering van Nationale Eenheid en de regering van Zuid-Sudan een constructieve dialoog aan te gaan ten aanzien van mensenrechten en om de aanbevelingen van de VN *Group of experts on Darfur* op te volgen.¹⁶² In een persconferentie naar aanleiding van zijn eerste bezoek aan Sudan uitte Othman zijn bezorgdheid over een breed scala aan mensenrechtenschendingen, waaronder de rol van de veiligheidsdienst in arrestaties en detenties, het gebrek aan vervolging en berechting van mensenrechtenschenders in Darfur en de beperkte capaciteit van het rechtssysteem in Zuid-Sudan.¹⁶³

Niet-gouvernementele organisaties

Sinds het intrekken van de licenties van de NGO's *Khartoum Centre for Human Rights & Environmental Development* (KHRED), *Sudan Development Organization* (SUDO) en *Amal Centre for the Rehabilitation of Victims of Physical and Mental Torture* na de uitvaardiging van het arrestatiebevel tegen president Al Bashir, zijn er vrijwel geen Sudanese NGO's meer die openlijk mensenrechtenschendingen documenteren of slachtoffers van mensenrechtenschendingen ondersteuning bieden. Advocatenetwerken en individuele mensenrechtenactivisten worden tegengewerkt door de regering en

¹⁶⁰ UN Human Rights Council (HRC), *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Sudan, Sima Samar*, advanced unedited version, A/HRC/11/14, juni 2009.

¹⁶¹ HRC, *Human Rights Council establishes mandate of independent expert on Sudan for one year*, 18.06.2009.

¹⁶² UNMIS, *Press Information Note : Independent Expert on Human Rights in Sudan begins country visit*, 24.01.2010.

¹⁶³ UNMIS Press Conference, *Near-verbatim transcript of the press conference by Justice Mohamed Chande Othman, the Independent Expert on the situation of human rights in the Sudan*, 11.02.2010.

hebben te maken met bedreigingen van en detentie door de veiligheidsdienst. Om deze redenen opereren sommigen in het geheim (zie ook §3.3.1).

Zoals beschreven in de vorige verslagperiode heeft voorts het vertrek van internationale hulporganisaties uit Darfur bijgedragen aan de verslechtering op het gebied van monitoring en rapportage van mensenrechten. Achtergebleven hulporganisaties houden zich voornamelijk bezig met humanitaire hulpverlening en willen of mogen zich niet bezighouden met mensenrechten en bescherming.

In het buitenland gevestigde organisaties als *Amnesty International*, *Human Rights Watch*, en *Article 19* publiceren geregeld over de mensenrechtensituatie in Sudan in het algemeen of over specifieke schendingen. Het is *Amnesty International* en *Human Rights Watch* niet toegestaan onderzoek te verrichten in Sudan.

Zuid-Sudan

Voor zover bekend zijn in Zuid-Sudan geen onafhankelijke mensenrechtenorganisaties actief. Wel kent Zuid-Sudan een nationale mensenrechtencommissie, de *Southern Sudan Human Rights Commission* (SSHRC), die in overeenstemming met de interim-grondwet is opgericht door de regering van Zuid-Sudan. De taken van de commissie behelzen het monitoren, onderzoeken, adviseren en promoten van mensenrechten.¹⁶⁴ De commissie krijgt technische assistentie van de mensenrechtensectie binnen UNMIS. In de verslagperiode is de SSHCR begonnen met onderzoek naar mensenrechtenschendingen als gevolg van de conflicten in Jonglei.

3.3 Naleving en schendingen

Hoewel in de interim-grondwet en het CPA diverse fundamentele rechten en vrijheden zijn opgenomen, worden deze door de Sudanese autoriteiten vaak niet gerespecteerd.

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van meningsuiting is één van de grondrechten in de interim-grondwet. In de praktijk wordt deze vrijheid niet gerespecteerd. De autoriteiten treden streng op tegen personen die zich uitspreken tegen de regering. Er is sprake van intimidatie, arrestatie, detentie en mishandeling van personen die kritiek uiten op de politieke en mensenrechtensituatie in Sudan, of zich uitspreken over gevoelige onderwerpen zoals de situatie in Darfur of de verkiezingen.¹⁶⁵

¹⁶⁴ UNMIS, *The CPA Monitor, Monthly Report on the Implementation of the CPA*, april 2009.

¹⁶⁵ HRW, *Sudan: abuses undermine impending elections*, 24.01.2010, HRW, *Sudan: government repression threatens fair elections*, 21.03.2010.

Persvrijheid

Sudan kent een groot aantal kranten, waaronder Engelstalige kranten, zoals *Khartoum Monitor*, *Sudan Vision*, *Sudan Mirror*, *Juba Post*, *Sudan Tribune*¹⁶⁶, *Southern Eye* en *The Citizen*. De *Sudan Vision* wordt gezien als regeringsgezind. De meeste Arabischtalige dag- en weekbladen worden ofwel door de overheid uitgegeven of zijn daaraan nauw verbonden. Er zijn ook Arabischtalige bladen met een eigen politieke kleur. Zo is bijvoorbeeld *Al-Watan* gelieerd aan de *Popular Congress Party (PCP)*¹⁶⁷ en *Al-Maidan* aan de *Sudanese Communist Party (SCP)*.¹⁶⁸

In juni 2009 nam het parlement een nieuwe Pers- en Mediawet aan, die niet aan internationale normen voldoet. In plaats van vrije en pluriforme media te garanderen, is de wet vooral een instrument van de regering om greep te houden op de media, stelt het *African Centre for Justice and Peace Studies*.¹⁶⁹ Zo is volgens de wet de hoofdredacteur van een krant strafrechtelijk aansprakelijk voor de inhoud van de artikelen, en kan de Nationale Persraad zonder tussenkomst van een rechter een krant maximaal drie dagen sluiten.¹⁷⁰ Bovendien heeft de staat volgens de wet het recht om de media beperkingen op te leggen in het belang van de nationale veiligheid en openbare orde.¹⁷¹

Sinds februari 2008 werden kranten dagelijks voordat zij ter perse gingen, gecontroleerd door een officier van de veiligheidsdienst. Artikelen over voor de regering onwelgevallige onderwerpen zoals het conflict in Darfur, mensenrechtenschendingen, protestdemonstraties en kritiek op leden van de regering werden geschrapt of edities werden geconfisqueerd.¹⁷² In de verslagperiode kondigde president Al Bashir aan de dagelijkse censuur op de gedrukte media op te heffen. Tegelijkertijd riep Al Bashir hierbij journalisten op om een zogenaamde ‘ethische code’ te ondertekenen. Het gevolg is een hoge mate van zelfcensuur.¹⁷³

¹⁶⁶ Dit is niet dezelfde krant als de online krant www.sudantribune.com.

¹⁶⁷ Dit is de partij waarvan Hassan Al Turabi de voorzitter is. In eerdere ambtsberichten werd deze partij aangeduid als de PNC.

¹⁶⁸ In september 2006 gaf de Nationale Persraad toestemming om *Al Maidan* weer te publiceren. De krant was opgericht in 1954 en verboden op 30 juni 1989. De krant bleef echter ondergronds actief.

¹⁶⁹ ACJPS, *Sudan Human Rights Monitor*, augustus – September 2009.

¹⁷⁰ East and Horn of Africa Human Rights Defenders Network, *End restrictions on freedom of expression and media in Sudan*, 16.06.2009.

¹⁷¹ Arabic Network for Human Rights Information, *Sudan: a new press law for more suppression*, 10.06.2009.

¹⁷² HRW, *“It’s an everyday battle”*, februari 2009; Committee to Protect Journalists (CPJ), *Sudanese weekly heavily censored*, 25.02.2009; IWPR, *Easing of press curbs mooted*, 28.01.2009.

¹⁷³ Reporters Without Borders, *President al-Bashir announces lifting of censorship but “we wait to see it in practice”*, 03.10.2009.

Radio en televisie zijn in handen van de centrale of provinciale regering en worden streng gecontroleerd.¹⁷⁴ Verschillende bronnen meldden dat de NCP het meeste zendtijd kreeg op radio en televisie.¹⁷⁵ Hoewel tijdens de verkiezingscampagneperiode alle presidentskandidaten twee maal per dag 20 minuten zendtijd kregen, klaagden oppositiepartijen over oneerlijke toegang tot de media. Volgens *Human Rights Watch* ging er meer tijd naar de NCP omdat de normale programmering ook gericht was op activiteiten van NCP-functionarissen.¹⁷⁶

Intimidatie van journalisten door de veiligheidsdienst komt nog altijd voor.¹⁷⁷ In de verslagperiode verschenen berichten van intimidatie en ondervraging door de veiligheidsdienst van een journaliste die verdacht werd van het doorspelen van informatie aan de door Nederland gesteunde Radio Darfur (Radio Dabanga). Ook waren er berichten van arrestaties en (kortstondige) detenties van journalisten bij voor de Sudanese regering onwelgevallige evenementen zoals het proces tegen Lubna Hussein¹⁷⁸ en de demonstraties van december 2009 (zie §3.3.2).

Media in Zuid-Sudan hebben vanwege de slechte infrastructuur een zeer beperkte oplage en reikwijdte. Kranten worden gedrukt in Khartoum, Nairobi of Kampala. In sommige deelstaten is vrijwel geen regulier aanbod van gedrukte media of radio- en televisie-uitzendingen.¹⁷⁹ De situatie met betrekking tot persvrijheid wordt in Zuid-Sudan over het algemeen beter geacht dan in het Noorden. Desalniettemin verschenen in de verslagperiode ook berichten van arrestatie en mishandeling journalisten.¹⁸⁰

In het algemeen zijn er geen restricties met betrekking tot het bezoeken van nieuwswebsites in Sudan. Wel werd de toegang tot de website *youtube.com*

¹⁷⁴ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010, EOM, *Sudanese elections show significant deficiencies against international standards but pave the way for future democratic progress*, 17.04.2010.

¹⁷⁵ Norwegians People's Aid, *Sudan: National Congress Party gets most media coverage ahead of elections*, 06.04.2010; HRW, *Sudan: government repression threatens fair elections*, 21.03.2010; EOM, *Sudanese elections show significant deficiencies against international standards but pave the way for future democratic progress*, 17.04.2010.

¹⁷⁶ HRW, *Sudan: government repression threatens fair elections*, 21.03.2010.

¹⁷⁷ Article 19, *Mapping the void. A state-by-state media assessment report on South Sudan and selected Northern states*, 28.10.2009, p. 57.

¹⁷⁸ VN-journaliste Lubna Hussein werd in juli 2009 samen met een groep vrouwen gearresteerd en veroordeeld tot zweepslagen wegens het overschrijden van de fatsoensnormen omdat zij een broek droeg die door de autoriteiten als onzedelijk werd beschouwd. Zie ook Algemeen Ambtsbericht Sudan september 2009, §3.3.7.

¹⁷⁹ Article 19, *Mapping the void. A state-by-state media assessment report on South Sudan and selected Northern states*, 28.10.2009.

¹⁸⁰ HRW, *Sudan: government repression threatens fair elections*, 21.03.2010.

geregeld geblokkeerd.¹⁸¹ Daarnaast meldden mensenrechtenorganisaties dat de website *Sudan Vote Monitor* (www.sudanvotemonitor.com) een aantal dagen na de verkiezingen geblokkeerd was. Op de website konden burgers per email of sms informatie over het verloop van de verkiezingen plaatsen.¹⁸² Tevens schrijft het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken dat websites die in strijd zijn met de publieke moraal geblokkeerd werden en dat emailverkeer tussen burgers door de veiligheidsdienst werd gevolgd.¹⁸³

Mensenrechtenactivisten

De situatie voor mensenrechtenactivisten is slecht. Er is nog altijd sprake van bedreiging, arrestatie, detentie (zonder aanklacht) en marteling van mensenrechtenactivisten.¹⁸⁴ Het gaat in veel gevallen om activisten die zich inzetten voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen in Darfur. Een aantal mensenrechtenactivisten is naar het buitenland gevlucht of ondergedoken.¹⁸⁵ De nog in Sudan aanwezige mensenrechtenactivisten gaan uiterst voorzichtig te werk en sommigen voeren hun activiteiten ondergronds uit.

Vanwege intensieve controle van het veiligheidsapparaat¹⁸⁶ is het circuit van activisten en andersdenkenden bekend bij de veiligheidsdienst. Volgens bronnen trachten de autoriteiten eveneens Sudanese activisten die naar het buitenland zijn uitgeweken in de gaten te houden.

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

De huidige interim-grondwet voorziet in vrijheid van vereniging en vergadering. De vrijheid van vergadering wordt echter wettelijk ingeperkt door de strafwet. De in 2009 geamendeerde *Criminal Procedures Act* bevat een wetsartikel dat lokale bestuurders vergaande bevoegdheden geeft om politieke demonstraties en bijeenkomsten te verbieden.¹⁸⁷ Het artikel is in strijd met de interim grondwet van

¹⁸¹ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

¹⁸² International Freedom of Expression Exchange & Reporters Sans Frontières, *Authorities block elections monitoring website*, 22.04.2010.

¹⁸³ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

¹⁸⁴ OMCT, *Release of human rights lawyers Ms. Butheina Omar al Sadiq, Ms. Randa Yousif and Ms. Nafisa al-Nur Hajar*, 23.12.2009 en *Arrest and subsequent release of Messrs. Muhnad Umar and Hazim Khalifa*, 10.12.2009; HRC, *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Sudan, Sima Samar*, advanced unedited version, A/HRC/11/14, juni 2009, p. 4; HRW, "It's an everyday battle", februari 2009.

¹⁸⁵ HRW, *World Report 2010 – Sudan*, 20.01.2010; Amnesty International, *African Commission on Human and Peoples' Rights: Human Rights Situation in Africa – Sudan*, IOR 63/004/2009, 13.05.2009.

¹⁸⁶ Africa Confidential, *Sudan. Coup anniversary – 20 years of islamist rule*, 26.06.2009.

¹⁸⁷ HRC, *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Sudan, Sima Samar*, advanced unedited version, A/HRC/11/14, juni 2009, p. 6.

Sudan en het Internationale Verdrag inzake Burger- en Politieke rechten omdat tegen een besluit om een bijeenkomst te verbieden geen rechtsmiddel kan worden ingesteld. Oppositiepartijen zien het wetsartikel als een instrument van de NCP om tijdens de verkiezingen de oppositie tegen te werken. In de verslagperiode hebben de autoriteiten op grote schaal gebruik gemaakt van hun bevoegdheden om bijeenkomsten te verbieden.¹⁸⁸

Politieke oppositie

Hoewel in Sudan meer dan 70 partijen bij de *Political Parties Council* geregistreerd staan¹⁸⁹, is er geen sprake van politieke pluriformiteit. Activiteiten van oppositiepartijen werden op allerlei manieren ingeperkt. Zo hadden oppositiepartijen moeizaam toegang tot de media en waren financiële middelen om verkiezingscampagne te voeren nauwelijks beschikbaar. Publieke bijeenkomsten en demonstraties van politieke partijen werden geregeld verboden, onder meer door middel van de hogergenoemde *Criminal Procedures Act*.¹⁹⁰ Politieke opposanten werden in de aanloop naar de verkiezingen geregeld het slachtoffer van arrestaties en detenties.¹⁹¹

In december 2009 gingen aanhangers van de SPLM en de oppositie in Khartoum de straat op en riepen de NCP op tot democratische hervormingen. Tijdens de demonstratie, waarvoor geen toestemming was verleend door de autoriteiten, werden zo'n 300 personen waaronder de presidentskandidaat van de SPLM Yassir Arman, de Secretaris-Generaal van de SPLM Pagan Amun en leiders van de Umma Partij gearresteerd. De veiligheidsdiensten gebruikten traangas en geweld tegen de demonstranten.¹⁹² Het gewelddadige ingrijpen van de autoriteiten en de arrestatie van oppositieleiden, ontlokte in heel Sudan protesten van de oppositie. De autoriteiten traden opnieuw met geweld op en arresteerden opnieuw meer dan 100 personen.¹⁹³ De arrestanten, waarvan een deel op borgtocht werd vrijgelaten,

¹⁸⁸ HRW, *Sudan: abuses undermine impending elections*, 24.01.2010; ACJPS, *Sudan Human Rights Monitor*, oktober- november 2009; ACJPS, *Crackdown on freedom of expression and association ahead of elections*, 17.09.2009.

¹⁸⁹ UNSC, *Report of the Secretary-General on the United Nations Mission in the Sudan*, S/2009/545, 21.10.2009, p. 6.

¹⁹⁰ Onder meer : OMCT, *Obstacles to the freedom of assembly*, 18.12.2009.

¹⁹¹ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/168, 05.04.2010, p. 2; HRW, *Sudan: abuses undermine impending elections*, 24.01.2010; Amnesty International, *Sudan must end violent crackdown on protestors*, 07.12.2009; ACJPS, *Building on a cracked foundation. An analysis of the election registration process in Sudan and its impact on the potential for free and fair elections*, 09.02.2010; Sudan Tribune, *Sudan's security arrests political activists after spontaneous meeting*, 06.03.2010.

¹⁹² HRW, *Sudan: abuses undermine impending elections*, 24.01.2010; BBC News, *Sudan arrests spark south unrest*, 07.12.2009.

¹⁹³ The New York Times, *Sudan: Opposition supporters face charges for rally*, 16.12.2009; Global Insight, *Sudan halts landmark anti-government rally*, 15.12.2009.

werd deelname aan een illegale bijeenkomst ten laste gelegd. De regering gaf aan geen nieuwe demonstraties toe te staan om veiligheidsredenen.¹⁹⁴

In januari 2010 meldden de media een confrontatie tussen aanhangers van een onafhankelijke presidentskandidaat in Oost-Sudan en de autoriteiten. Ook hier zou de politie geweld hebben toegepast en enkele tientallen oppositie-aanhangers hebben gearresteerd en een dag hebben vastgehouden.¹⁹⁵

Studenten

In de verslagperiode werden politiek actieve studenten van Darfurese afkomst veelvuldig het slachtoffer van arrestaties en detenties. Het betrof met name studenten verbonden aan het *United Popular Front (UPF)*.¹⁹⁶ Het UPF is een aan de SLA/AW gelieerde studentenvereniging die zijn steun voor het Internationaal Strafhof heeft uitgesproken. In februari 2010 werd een lid van het UPF opgepakt door de veiligheidsdienst en een dag later dood teruggevonden. Zijn lichaam toonde naar verluidt sporen van marteling.¹⁹⁷

Vakbonden

Alleen de door de regering gecontroleerde vakbond *Sudan Workers Trade Union Federation (SWTUF)* is toegestaan, alle andere vakbonden zijn in Sudan verboden.¹⁹⁸

Zuid-Sudan

Waar in Noord-Sudan de NCP in samenwerking met de veiligheidsdienst verantwoordelijk is voor onderdrukking van de oppositie, tracht in Zuid-Sudan de SPLM en SPLA haar politieke tegenstanders tegen te werken. In de verslagperiode verscheen een toenemend aantal berichten van arrestaties en detenties van oppositieleiden en verhindering van bijeenkomsten van oppositiepartijen.¹⁹⁹ Een bron spreekt van een wijdverbreid patroon van onderdrukking van oppositiepartijen in Zuid-Sudan. Arrestaties en detenties betroffen onder meer leden van de NCP in Zuid-Sudan, de *United Democratic Party*, de *Communist Party* en de *SPLM-Democratic Change (SPLM-DC)*.²⁰⁰ Aanhangers van de SPLM-DC die in oktober door SPLA-soldaten werden gearresteerd, werden enkele dagen vastgehouden in militaire detentiecentra en stelden te zijn mishandeld tijdens ondervragingen over hun politieke activiteiten.

¹⁹⁴ Security Council Report, *Sudan*, januari 2010.

¹⁹⁵ Reuters, *Sudan police, opposition clash ahead of elections*, 21.01.2010.

¹⁹⁶ HRW, *Sudan: abuses undermine impending elections*, 24.01.2010; US DoS, *Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

¹⁹⁷ Reuters, *Darfuri student tortured, killed as vote campaign opens*, 12.02.2010.

¹⁹⁸ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

¹⁹⁹ HRW, *Sudan: abuses undermine impending elections*, 24.01.2010.

²⁰⁰ UNSC, *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/168, 05.04.2010, p. 2; HRW, *Sudan: government repression threatens fair elections*, 21.03.2010.

In november 2009 sprak vice-president van Zuid-Sudan Riak Machar een verbod uit op de SPLM-DC. Deze in juni 2009 afgesplitste factie van de SPLM onder leiding van voormalig minister van Buitenlandse Zaken Lam Akol, is volgens de SPLM een gewapende beweging die instabiliteit in de regio zaait. In januari 2010 oordeelde het Constitutionele Hof echter dat het verbod ongrondwettig was.²⁰¹

3.3.3 Vrijheid van godsdienst

In de interim-grondwet is de vrijheid van godsdienst als burgerrecht opgenomen. Daarnaast is bepaald dat de nationale wetgeving gebaseerd is op de sharia, maar dat niet-moslims niet onderworpen kunnen worden aan de straffen die de sharia voorschrijft.²⁰² In het Zuiden is de wetgeving gebaseerd op de lokale waarden en gewoonten, inclusief tradities en religies, en is de sharia niet van toepassing.

In de verslagperiode zijn geen gevallen bekend van vervolging op louter religieuze gronden in Sudan. Evenmin waren er berichten over religieuze conflicten. Wel is sprake van beperkingen van religieuze vrijheden van niet-moslims in Noord-Sudan. Zo zou bijvoorbeeld minder geld gaan naar niet-islamitische scholen, waardoor in de praktijk veel christelijke studenten islamitische lessen volgen.²⁰³ Ook zijn alle scholen in Noord-Sudan verplicht les te geven in de islamitische leer.²⁰⁴

De Sudanese wetgeving weerspiegelt de sharia en stelt een moslim bij geloofsafval strafbaar onder de strafwet. Afvalligheid kan niet alleen blijken uit de overgang tot een ander geloof, maar ook uit nadrukkelijke minachting voor de centrale leer van de islam en voor de profeet Mohammed. Voor afvalligheid van de islam kan de doodstraf worden opgelegd. Onder de huidige Sudanese regering is echter nooit een doodvonnis voltrokken op grond van apostasie.²⁰⁵

Het *US State Department* stelt dat de Sudanese autoriteiten personen die bekeerd zijn tot een ander geloof dan de islam zo nu en dan onderwerpen aan intensieve verhoren en intimidatie, of hen gebieden het land te verlaten.²⁰⁶ Er zijn in de verslagperiode geen concrete gevallen bekend van vervolging van bekeerlingen. Er is eveneens geen informatie bekend over de bestraffing van niet-moslims die moslims proberen te bekeren.

²⁰¹ Sudan Tribune, *Sudan's Constitutional Court turns down ban of SPLM-DC*, 18.01.2010.

²⁰² Interim National Constitution of the Republic of the Sudan 2005, artikel 156 sub d. Zie meer over de toepassing van de sharia in §3.3.5.

²⁰³ Op openbare scholen in het Noorden is islamitisch onderwijs verplicht. Op openbare scholen waar moslims niet de meerderheid vormen, hebben de studenten formeel de keuze tussen islamitische of christelijke lessen.

²⁰⁴ US DoS, *Sudan - International Religious Freedom Report*, 26.10.2009.

²⁰⁵ Ibidem.

²⁰⁶ Ibidem.

In Zuid-Sudan bestaat in de praktijk vrijheid van godsdienst voor christenen, moslims en aanhangers van traditionele godsdiensten. De SPLM staat formeel een seculiere staat voor en heeft een niet onaanzienlijk aantal islamitische leden. De SPLM bestaat echter voornamelijk uit christenen, en lokale SPLM-leiders hebben veelal nauwe banden met lokale christelijke leiders.²⁰⁷

3.3.4 Bewegingsvrijheid

Binnenland

In Noord-Sudan, met uitzondering van Darfur, kunnen Sudanezen in beginsel vrij reizen. In gebieden waar sprake is van geweldsuitbarstingen of gewapend conflict worden veelal controleposten opgericht. Het kan voorkomen dat aan personen de toegang tot dergelijke gebieden wordt geweigerd. Hiervan zijn in de verslagperiode echter geen concrete voorbeelden bekend. Vooral Darfur kent veel controleposten, ingericht door het Sudanese leger of rebellengroeperingen. Troepen van UNAMID ondervonden in Darfur opnieuw beperkingen in hun bewegingsvrijheid.²⁰⁸

Ook in Zuid-Sudan kunnen Sudanezen in beginsel vrij reizen. Er zijn gebieden waar de veiligheidssituatie het onderlinge verkeer beperkt of zelfs (tijdelijk) onmogelijk maakt. Daarnaast zijn op veel plaatsen controleposten door regeringstroepen, SPLA of milities ingericht.

Het reizen van Noord-Sudan naar Zuid-Sudan en vice versa is sinds de ondertekening van het vredesakkoord in beginsel vrij. In de praktijk zijn ook hier beperkingen onder meer als gevolg van de veiligheidssituatie, controleposten en gebrekkige infrastructuur. Er zijn commerciële vluchten van Khartoum naar onder meer Malakal, Wau en Juba.²⁰⁹

In Zuid-Sudan is Juba de enige luchthaven die beschikt over internationale verbindingen. Van Juba kan gevlogen worden naar Addis Abeba, Nairobi en Entebbe. De Zuid-Sudanese autoriteiten zijn er verantwoordelijk voor de grensbewaking. Voorts kan vanuit Yei met een klein vliegtuigje gevlogen worden naar de grens met Uganda.

²⁰⁷ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

²⁰⁸ UNSC, *Report of the Secretary-General on the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur (UNAMID)*, S/2009/592, 16.11.2009.

²⁰⁹ Er zijn ook commerciële vluchten naar andere binnenlandse bestemmingen, zoals Port Sudan en El-Fasher.

Documenten

- Identiteitskaart

In Sudan is er een identificatieplicht: formeel dient men in het bezit te zijn van een identiteitskaart. Om een identiteitskaart te verkrijgen, dient betrokkene bij de bevoegde instantie een aanvraagformulier in te vullen. Op het formulier kunnen - wanneer het een nieuwe kaart betreft - de volgende namen dan wel namenreeksen worden aangegeven.²¹⁰

namenreeks vader (Arabisch: *al-ism al-rub'i*);

namenreeks moeder (Arabisch: *ism al-walida -al-rub'i*);

bijnaam (Arabisch: *al-laqab*), ook wel vertaald als roepnaam;

familienaam (Arabisch: *al-'a'ila*), ook wel vertaald als geslachtsnaam.

De gegevens die op het formulier worden ingevuld, komen niet allemaal op de identiteitskaart. Daarbij moet onderscheid worden gemaakt tussen nieuwe en oude identiteitskaarten. De nieuwe, met de computer gefabriceerde identiteitskaart biedt ruimte aan de vier namen van vaderszijde en de vier namen van moederszijde. De oude, handgemaakte identiteitskaarten vermelden minder gegevens: de namen van de betrokken persoon, zijn/haar vader en zijn/haar grootvader en mogelijk ook de vierde naam (overgrootvader). Volledigheidshalve moet worden opgemerkt dat minder nauwgezette Sudanese ambtenaren weleens volstaan met het noteren van twee namen op een kaart in plaats van drie. Een identiteitskaart is geldig voor vijf jaar.

Hoewel een identiteitskaart verplicht is voor iedereen vanaf achttien jaar, hebben in de praktijk maar weinig mensen een identiteitskaart. De kosten voor de aanschaf van een identiteitskaart zijn voor veel mensen te hoog. Daarbij komt dat een identiteitskaart in de praktijk alleen nodig is bij het storten en opnemen van geld bij de bank en bij de aanvraag van een nieuw paspoort.²¹¹ Een paspoort heeft men doorgaans alleen nodig om naar het buitenland te reizen. Indien men op straat gevraagd wordt zich te identificeren en geen identiteitskaart bezit, dan kan een ander persoon (bijvoorbeeld een familielid of een werkgever) garant staan voor de identiteit van de persoon in kwestie.

- Paspoort

In 2008 is begonnen met de uitgifte van een nieuw paspoort. Dit nieuwe paspoort bevat een vingerafdruk, een digitale pasfoto en een handtekening. Tevens is een nieuwe wet in werking getreden die verplicht stelt dat zowel de aanvraag als het afhalen van paspoorten persoonlijk dient te gebeuren. Paspoorten worden uitgegeven door het ministerie van Binnenlandse Zaken. Het nieuwe paspoort wordt momenteel op twee plaatsen in Khartoum uitgegeven. Op andere plaatsen in

²¹⁰ De aanvrager is in ieder geval verplicht de namenreeks van vader en moeder op het formulier in te vullen.

²¹¹ Dit geldt alleen voor het nieuw geïntroduceerde paspoort.

Khartoum en de rest van Sudan en op ambassades in het buitenland wordt nog het oude paspoort uitgegeven. Dit gebeurt echter alleen in urgente gevallen. Alle oude paspoorten zullen namelijk na 24 november 2010 hun geldigheid verliezen. Om dubbele kosten te voorkomen zullen mensen, die niet naar het buitenland hoeven te reizen en waarvan het paspoort is verlopen, wachten tot het nieuwe paspoort overal wordt uitgegeven. Voor de aanvraag van een nieuw paspoort dient een identiteitsbewijs te worden overgelegd. Vrouwen kunnen zelfstandig een aanvraag voor een paspoort indienen.

Om naar het buitenland te reizen is met het nieuwe paspoort geen Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden (*Shahadat Istifa*)²¹² meer vereist. Het Bewijs is niet meer nodig omdat de gegevens van de houders van nieuwe paspoorten in een centraal computerprogramma geregistreerd staan.

Voor Sudanezen onder de 16 jaar is het niet mogelijk om op legale wijze zonder begeleiding van een volwassene Sudan te verlaten. De persoon dient bovendien in het paspoort van een ouder te zijn ingeschreven of over een eigen paspoort, eventueel inclusief Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden, te beschikken. Dat laatste kan alleen worden verkregen met een schriftelijke toestemming van de vader of de formeel aangewezen voogd.

Vervalsingen van paspoorten komen voor in Sudan, het is echter niet bekend op welke schaal. De nieuwe paspoorten zijn over het algemeen moeilijker te vervalsen dan de oude paspoorten. Het is echter niet mogelijk aan te geven welke waarde aan de beide documenten kan worden toegekend, dit zal per document onderzocht moeten worden.

De veiligheidsdienst bezit mogelijk een zwarte lijst van Sudanezen met een uitreisverbod, maar hierover zijn geen details bekend.

- Nationaliteitscertificaat

Het nationaliteitscertificaat wordt bij de geboorte afgegeven. Echter, minder dan een derde van de geboortes wordt geregistreerd in Sudan, volgens onderzoek van Unicef.²¹³ Sudanezen die niet in het bezit zijn van een nationaliteitscertificaat kunnen hiervoor alsnog een aanvraag indienen. Bij een dergelijke aanvraag wordt een onderzoek naar de identiteit, waaronder een leeftijdsonderzoek, gedaan. Van het nationaliteitscertificaat is een nieuwe versie in omloop (ingevoerd in 2006), die eruit ziet als een pasje. Naast deze nieuwe uitgave is er nog altijd het oude certificaat. Op de nieuwe kaart is de namenreeks van vaderszijde en moederszijde vermeld. Op het oude certificaat is alleen de namenreeks van vaderszijde vermeld.

²¹² Dit Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden kwam in 2003 in de plaats van het uitreisvisum. In feite is de *Shahadat Istifa* een bewijs dat er geen restricties zijn voor iemand om het land te verlaten.

²¹³ Unicef, *Renewed efforts under way to increase level of birth registration in Sudan*, 28.07.2009.

De namenreeksen zijn dezelfde als bij de identiteitskaart. Een nationaliteitscertificaat is onder meer benodigd voor de aanvraag van andere identiteitsdocumenten zoals een identiteitskaart en een paspoort.

Controle luchthaven

Vanuit Khartoum bestaan directe vliegverbindingen met diverse internationale bestemmingen in Europa, Afrika en het Midden-Oosten. De controle op het vliegveld van Khartoum is effectief. Iedereen die het land per vliegtuig wenst te verlaten, wordt door de desbetreffende luchtvaartmaatschappij op een lijst geplaatst. Deze lijst wordt verstrekt aan en gecontroleerd door de (burger)luchtvaartautoriteiten, de immigratie autoriteiten, de veiligheidsdienst op de luchthaven en de gezagvoerder van het vliegtuig.

Controle haven van Port Sudan

Vanuit Suakin, dat iets ten zuiden van Port Sudan ligt, zijn er vier mogelijkheden om per veerboot Sudan te verlaten: naar Djeddah (Saoedi-Arabië), Massawa (Eritrea), Djibouti (Djibouti) en Sharm el Sheikh (Egypte). In principe worden hier dezelfde controles als op het vliegveld van Khartoum uitgevoerd. Vanuit Port Sudan vertrekken slechts vrachtschepen. Hoewel de controles strikt zijn, is het voor de Sudanese autoriteiten niet mogelijk om de grens met de Rode Zee volledig onder controle te hebben.

Vanuit Noord-Sudan kan over land naar omliggende landen, zoals Egypte, Libië, Ethiopië, Eritrea en Tsjaad worden gereisd. Ook vanuit Zuid-Sudan kan over land naar aangrenzende buurlanden worden gereisd en omgekeerd. Er is vooral grensverkeer naar Kenia en Uganda, hetgeen door de autoriteiten van die landen wordt toegestaan. De Keniaanse autoriteiten controleren aan de grens. Bij inreis in Zuid-Sudan zijn gewoonlijk vertegenwoordigers van de Zuid-Sudanese autoriteiten aanwezig.

Terugkeer

Sudanezen kunnen zonder problemen via de officiële kanalen Sudan in- en uitreizen. Sudanezen die het land niet via de officiële kanalen hebben verlaten en niet in het bezit zijn van een Sudanese paspoort, met eventueel een Bewijs van Vervulling van de Voorwaarden, dienen bij terugkeer in principe te beschikken over een geldig inreisdocument. Dit inreisdocument kan door de Sudanese vertegenwoordigingen in het buitenland worden afgegeven. Aan de afgifte zal een onderzoek door de Sudanese autoriteiten vooraf gaan. Het is niet bekend wat voor onderzoek wordt uitgevoerd. Ook is niet bekend in welke gevallen een inreisdocument wordt geweigerd.

Voor de afgifte van een laissez-passer door een Sudanese vertegenwoordiging in het buitenland, zijn de volgende documenten vereist:

- een bewijs van de politie dat het paspoort is verloren of gestolen;
- één van de volgende documenten:
 - o een nationaliteitscertificaat;
 - o een Sudanese identiteitskaart;
 - o een Sudanese rijbewijs;
 - o een kopie van het vermiste paspoort;
 - o een geboortecertificaat.

Sudanezen die vanuit het buitenland via de luchthaven van Khartoum terugkeren, dienen een registratieformulier in te vullen, het paspoort wordt voorzien van een stempel, er dient aangifte van meegebrachte buitenlandse valuta te worden gedaan en de bagage wordt gecontroleerd op de eventuele aanwezigheid van niet-toelaatbare artikelen, zoals alcohol en opruiende geschriften. Naast deze gebruikelijke procedure komt het voor dat leden van de veiligheidsdienst de ingereisde Sudanese nader ondervragen over het buitenlands verblijf.

In het algemeen kan worden gesteld dat personen die door het regime als een bedreiging worden beschouwd, bij terugkeer het risico lopen slachtoffer te worden van mensenrechtenschendingen, waaronder detentie en marteling. Dit geldt in het bijzonder voor personen van niet-Arabische afkomst uit Darfur en personen die verdacht worden van betrokkenheid bij rebellengroeperingen in Darfur.

Republiekvlucht

In Sudan bestaat geen wettelijke bepaling waarin het ongeoorloofd verlaten van het land of het na het verstrijken van de toegestane termijn terugkeren in het land strafbaar wordt gesteld. Voor zover bekend vindt in Sudan bij terugkeer van een illegaal uitgereisde persoon geen strafvervolging plaats vanwege de illegale uitreis.

3.3.5 Rechtsgang

Onafhankelijkheid

Hoewel de interim-grondwet voorziet in een onafhankelijke rechterlijke macht, is de politieke beïnvloeding groot. Dit geldt met name voor politiek gevoelige zaken. Tevens bemoeit de Sudanese regering zich met de benoeming en het ontslag van rechters.²¹⁴

Eerlijk proces

Het recht op een eerlijk proces is in Sudan niet gewaarborgd. Verdachten genieten nagenoeg geen juridische bescherming. Dit geldt in het bijzonder voor personen die worden vastgehouden in detentiecentra van de veiligheidsdienst. De *National*

²¹⁴

US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

Intelligence and Security Service (NISS) kan verdachten zonder aanklacht of tussenkomst van een rechter drie maanden vasthouden, en dit vervolgens met nog eens drie maanden verlengen. In de praktijk komt het geregeld voor dat verdachten voorafgaand aan een proces langdurig (ook langer dan zes maanden) op een onbekende plaats worden vastgehouden, zonder de mogelijkheid om contact met familie of een advocaat te leggen.²¹⁵ In politiek gevoelige zaken komt het voor dat bekentenissen die verkregen zijn door middel van marteling een belangrijke basis voor de veroordeling vormen.²¹⁶

Het komt eveneens voor dat verdachten langdurig worden vastgehouden zonder dat er een proces plaatsvindt, of kort na hun vrijlating opnieuw worden gearresteerd.²¹⁷

Ten slotte geldt voor leden van de veiligheidsdienst, het leger en de politie een procedurele immuniteit voor misdrijven begaan tijdens actieve dienst. Deze immuniteit kan worden opgeheven, maar in de praktijk worden aanvragen daartoe zelden ingewilligd.²¹⁸ De situatie van straffeloosheid voor wat betreft mensenrechtenschendingen begaan door ordehandhavingspersoneel duurt hiermee voort.

Militaire rechtbanken

Ook bij rechtszaken voor militaire rechtbanken (die op ad hoc basis, indien zich een zaak voordoet, worden ingesteld) is geen sprake van een eerlijke rechtsgang.²¹⁹ Militaire rechtbanken hebben bevoegdheden om in voorkomende gevallen burgers te berechten. Het is aan de minister van Justitie om te bepalen in welke gevallen een militaire rechtbank een burger kan berechten.²²⁰

Sharia rechtspraak

In de interim-grondwet is bepaald dat de nationale wetgeving gebaseerd is op de sharia, maar dat deze niet van toepassing is in Zuid-Sudan.²²¹ Voorts is bepaald dat niet-moslams niet onderworpen kunnen worden aan de straffen die de sharia

²¹⁵ UNSC, *Report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan*, S/2009/562, 29.10.2009, p. 73.

²¹⁶ HRC, *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Sudan, Sima Samar*, advanced unedited version, A/HRC/11/14, juni 2009, p. 7.

²¹⁷ Ibidem, p. 8.

²¹⁸ UNSC, *Report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan*, S/2009/562, 29.10.2009, p. 73.

²¹⁹ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010; International Commission of Jurists, *The administration of justice in Sudan: the case of Darfur*, juni 2007, p. 11.

²²⁰ International Commission of Jurists, *The administration of justice in Sudan: the case of Darfur*, juni 2007, p. 11.

²²¹ Interim National Constitution of the Republic of the Sudan 2005, artikel 5 lid 1 en lid 3.

voorschrijft.²²² Voor hen gelden aangepaste straffen, maar deze zijn in de wet niet nader gespecificeerd, hetgeen betekent dat de rechter zelf de straf bepaalt. Het komt voor dat niet-moslims toch lijfstraffen opgelegd krijgen.²²³

Familierecht

De regelgeving die van toepassing is voor wat betreft familierecht, wordt bepaald door de godsdienstige achtergrond (bijvoorbeeld sharia in het geval van moslims en regelgeving van de katholieke kerk in het geval van rooms-katholieken) of etniciteit (bijvoorbeeld gewoonterecht van de Dinka stam) van betrokkenen.

Darfur

De situatie van straffeloosheid voor daders van mensenrechtenschendingen in Darfur duurt nog altijd voort.²²⁴ Onder internationale druk hebben de Sudanese autoriteiten in voorgaande jaren verschillende pogingen gedaan daders van aan het conflict gerelateerde schendingen te berechten. Zo werd in 2005 een *Special Criminal Court for Darfur Crimes*²²⁵ opgericht. Misdaden werden echter onvoldoende onderzocht en daders werden nauwelijks vervolgd. Zaken die het Hof wel in behandeling nam, waren gericht tegen burgers en hadden betrekking op criminele misdaden zoals gewapende overvallen. Ernstiger misdaden zoals oorlogsmisdaden bleven echter onbestraft.²²⁶

De in oktober 2008 aangestelde speciale aanklager voor Darfur heeft tot op heden eveneens weinig verandering gebracht in de voortdurende situatie van straffeloosheid in Darfur. De speciale aanklager stelt bezig te zijn met onderzoek in West-Darfur, maar hierin gehinderd te worden omdat er vrijwel geen documentatie is en er onder de slachtoffers wantrouwen bestaat om met de aanklager samen te werken.

Ook normale rechtbanken in Darfur handelen een beperkt aantal zaken af. Er zijn verschillende redenen voor het beperkte aantal vervolgingen. Zo vervolgt het Openbaar Ministerie vrijwel alleen op basis van een aangifte in plaats van op eigen initiatief. In veel gevallen weigeren de Sudanese autoriteiten, onder wie de politie en de rechterlijke macht, om zaken serieus te onderzoeken.²²⁷ Voorts vormt de

²²² Interim National Constitution of the Republic of the Sudan 2005, artikel 156 sub d.

²²³ Annual Report of the United States Commission on International Religious Freedom, mei 2009.

²²⁴ UNSC, *Report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan*, S/2009/562, 29.10.2009, p. 72; HRW, *The way forward. Ending human rights abuses and repression across Sudan*, oktober 2009, p. 15-16.

²²⁵ Ook wel *Special Criminal Court on the Events in Darfur* genoemd.

²²⁶ HRW, *The way forward. Ending human rights abuses and repression across Sudan*, oktober 2009, p. 15-16.

²²⁷ HRW, *Sudan, Entrenching Impunity, Government responsibility for International Crimes in Darfur*, december 2005.

afwezigheid van een effectief beschermingsprogramma voor slachtoffers en getuigen een obstakel.²²⁸

Rechtsbijstandverleners werken onder moeilijke omstandigheden in Darfur. De advocaten die werken voor het *Legal Aid Network* (LAN) dat in 2007 door UNDP is opgericht, hebben te maken met intimidatie en bedreiging. Eén advocaat is wegens bedreigingen naar het buitenland gevlucht. Leden van het netwerk van juridische hulpverleners in ontheemdenkampen – vaak zelf ook ontheemden – kampen met soortgelijke problemen. Zo weigerden lokale autoriteiten de registratie van een vereniging van juridische hulpverleners en zijn enkele juridische hulpverleners gearresteerd en gedetineerd.

Berechting JEM-verdachten

Kort na de JEM-aanval op Khartoum in mei 2008 arresteerden de autoriteiten bijna 1.000 mensen, voornamelijk Darfurezen. Een groot aantal van hen kwam in de maanden daarop weer vrij. Er werd een proces aangespannen tegen 150 JEM-verdachten, van wie meer dan 100 personen ter dood werden veroordeeld. Er was geen sprake van een eerlijk proces. Zo kregen rechtshulpverleners pas op de dag van het proces toegang tot de verdachten en zijn klachten over bekentenissen die via marteling zouden zijn verkregen niet serieus onderzocht.²²⁹ Ook bevond zich onder de veroordeelden ten minste één en mogelijk een tweede minderjarige.²³⁰ Daarnaast worden vermoedelijk ongeveer 200 personen vastgehouden zonder dat er een aanklacht tegen hen is ingediend en zonder dat zij toegang hebben tot een advocaat.²³¹

In het akkoord dat de Sudanese regering en de JEM in februari 2010 sloten, is (opnieuw) afgesproken dat de JEM-leden zullen worden vrijgelaten. Daags na de ondertekening van het akkoord meldde media dat 57 veroordeelden waren overgedragen aan de JEM.²³² Het is onbekend of zich hieronder ook de personen bevonden die mogelijk minderjarig zijn.²³³ Van de 57 vrijgelaten JEM-verdachten

²²⁸ International Commission of Jurists, *The administration of justice in Sudan: the case of Darfur*, juni 2007, p. 38.

²²⁹ Amnesty International, *105 people facing death sentences in Sudan*, 21.01.2010; HRC, *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Sudan, Sima Samar*, advanced unedited version, A/HRC/11/14, juni 2009, p. 7-8.

²³⁰ HRC, *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Sudan, Sima Samar*, advanced unedited version, A/HRC/11/14, juni 2009, p. 7-8.

²³¹ Ibidem.

²³² Global Insight, *Sudan releases Darfur rebels as ceasefire takes effect*, 25.02.2010; BBC News, *Darfur rebels freed in Sudan deal*, 24.10.2010.

²³³ Volgens de Sudanese autoriteiten gaat het om volwassenen terwijl Unicef meent dat het leeftijdsonderzoek niet adequaat is uitgevoerd.

zijn ten minste 15 personen inmiddels weer opnieuw gearresteerd.²³⁴ De autoriteiten hebben geen officiële reden gegeven voor de arrestatie.

Zuid-Sudan

Zuid-Sudan past de strafwet van 1991, die gebaseerd is op de sharia, niet toe. In Zuid-Sudan spreken magistraten recht op basis van het wetboek van Strafrecht (*Penal Code of the New Sudan*) uit 2003.²³⁵ De capaciteit van het rechtssysteem in Zuid-Sudan is beperkt, onder meer door een gebrek aan voldoende gekwalificeerde rechters, advocaten en openbaar aanklagers, vooral in afgelegen gebieden.²³⁶ Dit maakt het systeem kwetsbaar voor misbruik en corruptie en leidt tot straffeloosheid.²³⁷ Tevens leidt het tot situaties van langdurig voorarrest. Hiertegen is in de verslagperiode echter actie ondernomen door in enkele deelstaten in Zuid-Sudan zaken versneld door te verwijzen naar een rechtbank. Onafhankelijke rechtspraak is in Zuid-Sudan niet gegarandeerd: inmenging in de rechtspraak door civiele of militaire autoriteiten komt geregeld voor.²³⁸

De regering van Zuid-Sudan erkent eveneens traditionele rechtbanken, waar door stamoudsten naar gewoonterecht en op grond van traditie recht wordt gesproken.²³⁹ De traditionele rechtspraktijk is gericht op verzoening en compensatie en is in veel gevallen niet in overeenstemming met de nationale of mensenrechtenwetgeving.²⁴⁰ Het komt voor dat in een zaak zowel statutair als gewoonterecht wordt gesproken, bijvoorbeeld indien een veroordeelde niet in staat is het slachtoffer de opgelegde compensatie te betalen. Volgens een bron is er geen duidelijk onderscheid tussen zaken die door een statutaire of een traditionele rechtbank behandeld worden: indien een stamoudste ermee instemt, zal een traditionele rechtbank een zaak in behandeling nemen. In de stedelijke gebieden bevinden zich zowel statutaire als traditionele rechtbanken.²⁴¹

Ook in de deelstaat Zuid-Kordofan, die officieel tot Noord-Sudan behoort, fungeren traditionele rechtbanken als aanvulling op het officiële rechtssysteem. In het Nuba-gebergte en in Abyei is zelfs helemaal geen sprake van officiële rechtsstructuren. Dit betekent dat traditionele rechtbanken niet alleen rechtspreken

²³⁴ AFP, *Sudan re-arrests Darfur rebels*, 17.03.2010.

²³⁵ Deze wetten zijn tijdens de burgeroorlog door de SPLM/A opgesteld en in 2003 uitgebracht.

²³⁶ UNMIS Press Conference, *Near-verbatim transcript of the press conference by Justice Mohamed Chande Othman, the Independent Expert on the situation of human rights in the Sudan*, 11.02.2010; International Crisis Group, *Jonglei's tribal conflicts: countering insecurity in South Sudan*, 23.12.2009, p. 15.

²³⁷ HRW, *"There is no protection"*, februari 2009, p. 20.

²³⁸ UNGA, *Situation of human rights in the Sudan*, A/62/354, 24.09.2007, p. 18.

²³⁹ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

²⁴⁰ UNGA, *Situation of human rights in the Sudan*, A/62/354, 24.09.2007, p. 18.

²⁴¹ UNFPA, *Adapting restorative justice principles to reform customary courts in dealing with gender-based violence in Southern Sudan*, 08.04.2008, p. 3.

in familiezaken, civiele zaken of kleine criminele vergrijpen, maar ook in ernstiger zaken die vallen onder het strafrecht.²⁴²

3.3.6 Arrestaties en detenties

In Sudan vinden op grote schaal willekeurige arrestaties en langdurige (incommunicado) detenties plaats, waarbij geen sprake is van een aanklacht of voorgeleiding voor een rechter.²⁴³ Met name Darfurezen van niet-arabische afkomst, personen die verdacht worden van betrokkenheid bij rebellengroeperingen in Darfur, mensenrechtenactivisten, journalisten, politiek actieve studenten en politieke tegenstanders kunnen bij de minste verdenking van de veiligheidsdienst worden gearresteerd en voor lange periodes worden gedetineerd. Hierbij geldt voor personen uit Darfur dat zij zowel in Darfur als daarbuiten kunnen worden gearresteerd.²⁴⁴

Arrestaties en detenties door de veiligheidsdienst hielden onder meer verband met verdenking van lidmaatschap van of steun aan rebellengroeperingen in Darfur.²⁴⁵ Ook personen die zich inzetten voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen in Darfur of die zich daar publiekelijk over uitspraken, kregen in de verslagperiode te maken met arrestatie en detentie.²⁴⁶ Ten slotte is het aantal arrestaties van oppositieleden in de aanloop naar de verkiezingen toegenomen.²⁴⁷ Met name in Noord-Sudan zijn arrestaties en detenties van oppositieleden gemeld. In Darfur vond eind 2009 onder meer een golf van arrestaties van SPLM-leden plaats. Ook in Zuid-Sudan werden oppositieleden slachtoffer van arrestaties en detenties. Hier ging het echter om leden van partijen die oppositie voeren tegen de SPLM, zoals de SPLM-DC en de NCP.²⁴⁸

²⁴² HRC, *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Sudan, Sima Samar*, advanced unedited version, A/HRC/11/14, juni 2009, p. 14.

²⁴³ UNSC, *Report of the Secretary-General on the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur (UNAMID)*, S/2009/592, 16.11.2009.

²⁴⁴ UNSC, *Report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan*, S/2009/562, 29.10.2009, p. 66-68; HRW, *Sudan: reform National Security Law*, 06.11.2009; HRW, *The way forward. Ending human rights abuses and repression across Sudan*, oktober 2009, p. 8; ACJPS, *Sudan Human Rights Monitor*, oktober- november 2009.

²⁴⁵ ACJPS, *Sudan Human Rights Monitor*, oktober- november 2009.

²⁴⁶ UNSC, *Report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan*, S/2009/562, 29.10.2009, p. 71-72; HRW, *World Report 2010 – Sudan*, 20.01.2010; US DoS, *Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

²⁴⁷ HRW, *Sudan: abuses undermine impending elections*, 24.01.2010; Amnesty International, *Sudan must end violent crackdown on protestors*, 07.12.2009; ACJPS, *Building on a cracked foundation. An analysis of the election registration process in Sudan and its impact on the potential for free and fair elections*, 09.02.2010; Sudan Tribune, *Sudan's security arrests political activists after spontaneous meeting*, 06.03.2010.

²⁴⁸ HRW, *Sudan: abuses undermine impending elections*, 24.01.2010.

Het komt ook voor dat familieleden van verdachte personen worden gearresteerd indien de verdachte zelf onvindbaar is of om extra druk op de verdachte uit te oefenen.²⁴⁹

Een groot deel van de arrestaties wordt uitgevoerd door de nationale veiligheidsdienst, de NISS.²⁵⁰ De veiligheidsdienst beschikt over voor de buitenwereld onbekende gebouwen (*ghosthouses*), waar verdachten worden vastgehouden.²⁵¹ Op welke schaal de veiligheidsdienst er dit soort gebouwen op na houdt, is niet bekend. In Darfur is bovendien nog altijd de noodwetgeving van kracht, die de lokale autoriteiten ruime bevoegdheden geeft arrestaties en detenties te verrichten, zonder juridisch toezicht.²⁵²

Willekeurige arrestaties en detenties door SPLA-soldaten en de politie komen veel voor in Zuid-Sudan.²⁵³ Mede door het gebrek aan capaciteit van de rechterlijke macht in Zuid-Sudan, is er sprake van langdurige periodes van voorarrest, in sommige gevallen oplopend tot enkele jaren, zonder dat verdachten toegang hebben tot juridische bijstand.²⁵⁴ Tevens komt het voor dat familieleden worden opgepakt indien een verdachte onvindbaar is.²⁵⁵ Vrouwen kunnen als gevolg van een familiedispuut op instigatie van hun echtgenoot in de gevangenis belanden zonder aanklacht of proces. Voorts bevinden zich geestelijk gehandicapten en personen met psychosociale problemen in gevangenissen, omdat zij door hun omgeving als oncontroleerbaar worden beschouwd.²⁵⁶

Omstandigheden in gevangenissen

De mensenrechtensecties van UNMIS en UNAMID hebben geen vrije toegang tot gevangenissen. Wel wordt UNAMID op ad hoc basis toegang verleend tot

²⁴⁹ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

²⁵⁰ Amnesty International, *African Union: Address human rights violations in conflicts*, 29.01.2010; UNSC, *Report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan*, S/2009/562, 29.10.2009, p. 66-68; HRW, *The way forward. Ending human rights abuses and repression across Sudan*, oktober 2009, p. 8.

²⁵¹ HRW, *The way forward. Ending human rights abuses and repression across Sudan*, oktober 2009, p. 8.

²⁵² Reuters, *Sudan should lift Darfur security constraints*, 12.02.2010.

²⁵³ Overigens geldt dat in Zuid-Kordofan en Blue Nile, deelstaten die officieel tot Noord-Sudan behoren maar waar nog steeds grote aantallen SPLA-soldaten gelegerd zijn, het SPLA zich eveneens schuldig maakt aan willekeurige arrestatie en detentie. HRC, *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Sudan, Sima Samar*, advanced unedited version, A/HRC/11/14, juni 2009, p. 18.

²⁵⁴ HRW, *“There is no protection”*, februari 2009, p. 39; US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

²⁵⁵ Ibidem.

²⁵⁶ HRW, *“There is no protection”*, februari 2009, p. 36; OHCHR, *Tenth periodic report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the situation of human rights in the Sudan*, 28.11.2008, p. 35.

gevangenis in Darfur. Het Internationale Rode Kruis had in de verslagperiode beperkte toegang tot gevangenis.²⁵⁷

In het algemeen zijn de omstandigheden in de Sudanese gevangenis slecht. Dit geldt eveneens voor de situatie in Zuid-Sudan. Cellen zijn overvol, sanitaire voorzieningen ontbreken of verkeren in slechte staat, de hygiëne, voedselvoorziening en de medische verzorging zijn gebrekkig. Vrouwen met jonge kinderen, die niet de mogelijkheid hebben om de zorg aan iemand anders over te dragen, nemen hun kinderen mee de gevangenis in. In detentiefaciliteiten van de veiligheidsdienst komt marteling voor.

In Eastern Equatoria in Zuid-Sudan is in de verslagperiode een aantal arrestanten om het leven gekomen door de extreme hitte en een gebrek aan water nadat de politie hen uit veiligheidsoverwegingen in containers had opgesloten. Evenals in de vorige verslagperiode waren er berichten van de aanwezigheid van burgers in (militaire) SPLA-detentiecentra. Ten slotte waren er berichten van marteling en mishandeling in detentiefaciliteiten van het SPLA.²⁵⁸

3.3.7 Mishandeling en foltering

Hoewel de interim-grondwet mishandeling en foltering verbiedt, maakten het leger, de politie en de veiligheidsdienst zich schuldig aan geweld, inclusief marteling en andere vormen van onmenselijke behandeling of bestraffing.²⁵⁹ Mensenrechtenactivisten, politieke opposanten, critici, studenten en verdachten van betrokkenheid bij rebelligroeperingen in Darfur liepen het risico aan dergelijke behandelingen onderworpen te worden.²⁶⁰ Bij de bestrijding van publieke onrust, zoals demonstraties en rellen, maakten de Sudanese politie en veiligheidsdienst zich schuldig aan mishandeling.²⁶¹

²⁵⁷ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

²⁵⁸ Ibidem

²⁵⁹ UNSC, *Report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan*, S/2009/562, 29.10.2009, p. 66-72; HRW, *Sudan: Reform National Security Law*, 06.11.2009; Amnesty International, *Sudan must end violent crackdown on protestors*, 07.12.2009; Amnesty International, *Sudan: Death row prisoner bore marks of torture*, 28.10.2009; US DoS, *Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

²⁶⁰ HRW, *Sudan: abuses undermine impending elections*, 24.01.2010; Amnesty International, *105 people facing death sentences in Sudan*, 21.01.2010 en *Six men executed in Sudan*, 18.01.2010; ACJPS, *Sudan Human Rights Monitor*, oktober- november 2009; Reuters, *Darfuri student tortured, killed as vote campaign opens*, 12.02.2010.

²⁶¹ Amnesty International, *Sudan must end violent crackdown on protestors*, 07.12.2009; US DoS, *Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

Lijfstraffen

Op basis van de sharia staan op een aantal delicten in Noord-Sudan lijfstraffen. Zweepslagen zijn in dit verband de meest uitgevoerde lijfstraf. Voor gewapende overvallen, eigendomsdelicten en/of zwaar lichamelijk letsel kan als straf de amputatie van ledematen worden opgelegd. Bij schuld aan echtbreuk kan betrokkene tot steniging worden veroordeeld. Voorts voorziet de wet in vergelding als straf. Indien het slachtoffer gewond is geraakt, kan de dader als straf dezelfde verwonding opgelegd krijgen. Hoewel in de grondwet staat dat de sharia niet van toepassing is op niet-moslims, komt het in de praktijk voor dat niet-moslims lijfstraffen opgelegd krijgen (zie ook 3.3.5.)

In de vorige verslagperiode kreeg een groep vrouwen zweepslagen opgelegd voor het overschrijden van de fatsoensnormen door het dragen van - in de ogen van de autoriteiten - onfatsoenlijke broeken. In deze verslagperiode verscheen een bericht over de arrestatie van een zestienjarig meisje uit Zuid-Sudan in Khartoum vanwege het dragen van een te korte rok. Zij werd bestraft met 50 zweepslagen.²⁶² Amnesty International heeft een aantal zaken van bestraffing met zweepslagen gedocumenteerd en stelt dat het geregeld voorkomt dat personen worden gearresteerd vanwege immoreel gedrag, waaronder het dragen van onzedelijke kleding.²⁶³

3.3.8 Verdwijningen

Personen die door de veiligheidsdienst zijn gearresteerd en op onbekende plaatsen worden vastgehouden, zijn feitelijk – al dan niet tijdelijk – verdwenen (zie hiervoor §3.3.6). Van één mensenrechtenactivist is de verblijfplaats nog altijd onbekend, sinds hij zich in mei 2008 vrijwillig bij de veiligheidsdienst meldde.²⁶⁴

3.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden

Zoals beschreven in §3.3.2 is in de verslagperiode het dode lichaam van een Darfurese student van het UPF een dag na zijn arrestatie door de veiligheidsdienst, teruggevonden.²⁶⁵ In Darfur maakten regeringstroepen, waaronder de *Border Guards*²⁶⁶, zich schuldig aan moorden.

²⁶² ACJPS, *Sudan Human Rights Monitor*, oktober- november 2009.

²⁶³ Amnesty International, *Sudan: abolish the flogging of women*, februari 2010.

²⁶⁴ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

²⁶⁵ Reuters, *Darfuri student tortured, killed as vote campaign opens*, 12.02.2010.

²⁶⁶ De *Border Guards* zijn een eenheid binnen het Sudanese leger. In de loop van het conflict in Darfur zijn veel milities en paramilitaire groeperingen (janjaweed) opgenomen in de officiële legerstructuren, waaronder in de *Border Guards*, maar ook in de *Central Reserve Police*. Julie Flint, *Beyond 'janjaweed': understanding the militias of Darfur*, Small Arms Survey, juni 2009.

3.3.10 Doodstraf

De doodstraf is in de Sudanese wetgeving al sinds het eerste wetboek van Strafrecht van 1925 opgenomen. In artikel 33, lid 1 van de grondwet van 1998 staat dat deze straf uitsluitend in geval van zware misdrijven zal worden opgelegd. Het gaat volgens de grondwet om de volgende gevallen:

- misdrijven tegen de staat, zoals samenzwering, oorlogvoering tegen de staat en verraad;
- moord, waarop tevens de islamitische wetgeving van toepassing kan zijn;
- misdrijven die in de koran met de term *hudud* worden aangeduid: overspel, afvalligheid van de islam, roofoverval (*hiriba*), derde veroordeling voor (mannelijke) homoseksualiteit en derde veroordeling voor het geven van gelegenheid tot prostitutie²⁶⁷;
- desertie;
- miterij.

De doodstraf wordt volgens de wet niet uitgevoerd indien de veroordeelde ouder dan zeventig jaar is of jonger dan achttien jaar. Evenmin worden zwangere vrouwen ter dood gebracht. Pas nadat de baby twee jaar is geworden kan executie van de moeder plaatsvinden. Alvorens tot uitvoering van de doodstraf te kunnen overgaan, dient de straf te worden bekrachtigd door het Hooggerechtshof. Vervolgens kan het Hooggerechtshof slechts met toestemming van de president een executiebevel uitvaardigen.

Doodstraffen worden daadwerkelijk uitgevoerd. In de verslagperiode werd het doodvonnis voltrokken van zes mannen die schuldig waren bevonden aan de dood van dertien politieagenten tijdens rellen over de ontruiming van een ontheemdenkamp nabij Khartoum. Amnesty International had ernstige zorgen over het proces dat tegen de mannen is gevoerd en sluit niet uit dat de verdachten een bekentenis hadden afgelegd na te zijn gemarteld.²⁶⁸

Ook in Zuid-Sudan worden doodstraffen uitgesproken en voltrokken. Nadat in laatste instantie het Hof van Beroep (*Court of Appeal*) uitspraak heeft gedaan, gaat het doodvonnis naar de president van Zuid-Sudan ter ondertekening, waarna het vonnis kan worden voltrokken. De meeste ter dood veroordeelden hadden tijdens het proces geen toegang tot juridische bijstand.²⁶⁹

²⁶⁷ Artikel 155 van de 1991 *Penal Code* geeft de dood aan als straf voor '*the third-time offence of running a place of prostitution*'. Art. 154 behelst de beschuldiging van '*practising prostitution*', waarvoor de doodstraf niet wordt genoemd.

²⁶⁸ Amnesty International, *Six Sudanese men executed amid fears of unfair trials*, 14.01.2010.

²⁶⁹ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

3.3.11 Slavernij en ontvoeringen

Intertribale ontvoering van vrouwen en kinderen komt in West- en Zuid-Sudan reeds lang voor. Voor nomadische en sedentaire bevolkingsgroepen is het roven van vrouwen en kinderen een wapen in de strijd om watervoorraden en weidegrond. Door de burgeroorlog tussen Noord- en Zuid-Sudan kreeg dit fenomeen echter een nieuwe dimensie en werd het ontvoeren van burgers een gebruikelijk onderdeel van de burgeroorlog.

De meeste ontvoerden werden gedwongen zonder betaling te werken in de huishouding of op het land. Vrijgekomen vrouwen berichtten veelvuldig over fysieke en psychologische mishandeling, lijfstraffen, gedwongen bekeringen tot de islam, gedwongen genitale verminking en verkrachting. Volgens een bron bevonden zich in 2008 nog ruim 8.000 personen in slavernij als gevolg van het Noord-Zuid conflict.²⁷⁰ Recentere cijfers zijn niet bekend.

De Sudanese grondwet en het wetboek van Strafrecht verbieden slavernij en dwangarbeid. De regering heeft in 1999 een Comité voor de uitbanning van ontvoering van vrouwen en kinderen (*Committee for the Eradication of Abduction of Women and Children*, CEAWC) opgericht.²⁷¹ In de verslagperiode was het CEAWC echter niet actief, mede vanwege een gebrek aan financiële middelen.²⁷²

Sinds het aantal stamconflicten in Zuid-Sudan is opgelopen, is ook het aantal gevallen van ontvoeringen van vrouwen en kinderen toegenomen. Met name gevechten waarbij de Murle betrokken waren, gingen gepaard met ontvoeringen.²⁷³ Na tussenkomst van UNMIS zijn in oktober 2009 28 kinderen bevrijd en teruggekeerd naar hun families. Een aantal verdachten werd aangehouden. Het was de eerste keer dat verdachten van ontvoeringen aangehouden werden. Aangezien in Pibor County, in de deelstaat Jonglei, waar de gevechten plaatsvonden en de verdachten waren opgepakt, geen permanente rechterlijke instituties aanwezig waren, moesten de openbaar aanklager en rechter worden ingevlogen. Ten slotte is het LRA nog steeds verantwoordelijk voor ontvoeringen van burgers in Zuid-Sudan.²⁷⁴

²⁷⁰ Persbericht BBC 05.03.2008.

²⁷¹ De primaire doelstelling van het comité is het opsporen van ontvoerde vrouwen en kinderen en hereniging met hun familie. Het uiteindelijke doel is het uitroeien van ontvoeringspraktijken en het bestraffen van degenen die zich daaraan schuldig maken.

²⁷² US DoS, *Country Reports on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

²⁷³ International Crisis Group, *Jonglei's tribal conflicts: countering insecurity in South Sudan*, 23.12.2009, p. 5; UNSC, *Report of the Secretary-General on the United Nations Mission in the Sudan*, S/2009/545, 21.10.2009, p. 1

²⁷⁴ Irin News, *Sudan: Security forces struggle as LRA attacks escalate*, 14.09.2009; *Sudan: Southerners still besieged by suspected LRA fighters*, 24.11.2009; *Sudan – Uganda: civilians flee LRA « revenge » attacks*, 27.01.2009.

In 2008 berichtte het Darfur Consortium over ontvoeringen van vrouwen en meisjes uit Darfur naar Khartoum, waar zij moesten dienen als seksslaaf, werken in de huishouding en in sommige gevallen werden gedwongen met hun verkrachters te trouwen. Ook mannen en jongens werden ontvoerd, veelal om als slaaf op het land te werken.²⁷⁵ De slachtoffers zijn vooral afkomstig van de etnische Masalit, Fur en Zagawa.²⁷⁶ In de verslagperiode verschenen geen nieuwe berichten over ontvoeringen vanuit Darfur, met uitzondering van de kidnappings van humanitaire hulpverleners (zie §2.3.2).

3.3.12 Mensenhandel

Informatie over mensenhandel van Sudan naar het buitenland is schaars. Er is sprake van mensenhandel vanuit Sudan naar het Midden-Oosten en Europa, hoewel niet bekend is op welke schaal. Slachtoffers van mensenhandel worden veelal als huishoudelijke hulp tewerkgesteld of komen in de prostitutie terecht.²⁷⁷ Daarnaast vindt handel in kinderen naar de Verenigde Arabische Emiraten plaats. Deze kinderen, veelal jongens, worden tewerkgesteld als kamelenjockey tijdens kamelenraces. Ten slotte zijn er aanwijzingen dat mensenhandelaren langs de grens met Sudan en Eritrea actief zijn. Het gaat hier echter vooral om handel vanuit Eritrea naar Sudan.

De Sudanese overheid onderneemt geen activiteiten ter bestrijding van mensenhandel en publiceert geen data met betrekking tot mensenhandel. Er is in Sudan nimmer iemand vervolgd voor mensenhandel. De autoriteiten bieden vrijwel geen bescherming aan slachtoffers van mensenhandel. Evenmin wordt juridische, medische of psychologische ondersteuning aan slachtoffers geboden.²⁷⁸

Voor zover bekend zijn in Sudan geen opvangfaciliteiten voor slachtoffers van mensenhandel. Wel heeft Unicef een programma dat ondersteuning biedt bij de re-integratie van jongens die als kamelenjockey naar de Verenigde Arabische Emiraten zijn verhandeld.²⁷⁹

²⁷⁵ Darfur Consortium, *Darfur: Abductions, sexual slavery and forced labour*, december 2008; BBC News, *Thousands made slaves in Darfur*, 17.12.2008.

²⁷⁶ Trouw, *'Ontvoering in Darfur nu bewezen'; regime Soedan herhaalt tactieken*, 18.12.2008.

²⁷⁷ US Department of State, *Trafficking in persons report 2009*, 16.06.2009.

²⁷⁸ US Department of State, *Trafficking in persons report 2009*, 16.06.2009.

²⁷⁹ Unicef, *UAE Delegation reviews progress on reintegration of former child camel jockeys*, 05.01.2009.

3.4 Positie van bijzondere groepen

3.4.1 Dienstplichtigen en militairen

Op grond van artikel 7 van de wet op de Nationale Dienstplicht van 1992 (*National Service Act*) is iedere Sudanees tussen 18 en 33 jaar verplicht de nationale dienstplicht te vervullen. De wet maakt geen onderscheid tussen mannen en vrouwen. In de praktijk wordt de wet op de Dienstplicht alleen uitgevoerd in Noord-Sudan. De duur van de nationale dienstplicht is in principe 24 maanden inclusief basistraining, maar deze duur wordt teruggebracht tot 18 maanden voor personen die een middelbare schoolopleiding hebben afgerond en tot 12 maanden voor afgestudeerden aan universiteiten en hogere beroepsopleidingen. Het is niet bekend op welke wijze de oproep voor dienstplicht plaatsvindt.

Vrouwen kunnen in de praktijk worden opgeroepen voor de dienstplicht. Zij komen echter niet in gevechtsposities terecht, maar in een positie die aansluit bij hun opleiding. Zij vervullen de dienstplicht veelal na het afronden van hun opleiding. Het is niet bekend welk percentage vrouwen in Sudan wordt opgeroepen voor dienstplicht.

Vrijstelling

Personeelsleden van de politie en ordediensten zijn van dienstplicht vrijgesteld, mits zij een periode van drie jaar volmaken. Vrijstelling van dienstplicht wordt ook verleend aan personen die niet voldoen aan de eisen van medische geschiktheid. Gedeeltelijke vrijstelling op medische gronden is ook mogelijk. In dat geval wordt de rekrut bij een andere overheidsinstelling dan het leger geplaatst. De wet voorziet niet in vrijstelling op grond van gewetensbezwaren. Indien men over de juiste contacten beschikt is het mogelijk om middels betaling een vrijstelling van dienstplicht te verkrijgen.

Uitstel

Uitstel kan op grond van de wet worden verleend aan kostwinners, aan studenten en scholieren en aan degenen die onmisbaar zijn in een overheidsfunctie. Voor jongens die aan een universiteit of in het hoger beroepsonderwijs een studie willen volgen, bestaat de mogelijkheid om na het doorlopen van de trainingsperiode van 45 dagen, met de studie te beginnen en de periode van actieve dienst pas na afronding van de studie te vervullen. Pas na vervulling van de volledige dienstplicht wordt aan hen het eindexamen of de academische graad uitgereikt. Uitstel kan eveneens tegen betaling worden verkregen.

Onttrekking/desertie

In Sudan wordt onderscheid gemaakt tussen enerzijds onttrekking aan de dienstplicht en anderzijds desertie. Van onttrekking is sprake indien iemand probeert onder een oproep voor de nationale dienstplicht uit te komen en niet

verschijnt op de basistraining. Van desertie kan sprake zijn indien iemand is gerekruteerd en is begonnen aan de dienstplicht met inbegrip van de basistraining.

De strafmaat in het geval van onttrekking is volgens de wet op de Nationale Dienstplicht (*National Service Act 1992*) een geldboete en/of gevangenisstraf van twee tot drie jaar. Onttrekking wordt door een niet-militaire rechtbank behandeld. De in de wet genoemde straf wordt in de praktijk nauwelijks ten uitvoer gebracht. Betrokkenen worden meestal direct in de opleiding geplaatst.

Zodra iemand is gerekruteerd (dus ook ten tijde van de basistraining) zijn de wetten en regelgeving van de strijdkrachten van toepassing, onder andere de wet op de Volksstrijdkrachten van 1986 (*Qanun Quwwat Al-Sha'b Al-Musallaha 1986*).

Desertie wordt door een militaire rechtbank behandeld. Op grond van de wet op de Volksstrijdkrachten kan desertie in het uiterste geval worden bestraft met de doodstraf. Volgens artikel 48 van deze wet wordt een deserteur bestraft met de doodstraf of een andere, lagere straf indien hij op het moment van desertie 'in het veld diende of onder bevel te velde diende'. Onder andere omstandigheden wordt een deserteur bestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste tien jaar. Dit betekent dat in de praktijk een deserteur aan het front de doodstraf opgelegd kan krijgen; in de overige gebieden is een gevangenisstraf aannemelijker. Bronnen stellen dat deserteurs, met name in Darfur, zeker kunnen rekenen op zware bestraffing, waaronder de doodstraf, en dat deze wordt uitgevoerd. Het is niet bekend of sprake is van discriminatoire bestraffing, bijvoorbeeld op grond van etnische afkomst.

3.4.2 Vrouwen

Sinds de machtswisseling van 1989 is de positie van de vrouw verslechterd. Vrouwen werden naar de achtergrond van het openbare leven gedwongen. Veel goed opgeleide vrouwen verloren zowel hun werk als hun bewegingsvrijheid. Voor vrouwen bij onderwijs- en (semi)overheidsinstellingen werden strikte kleding- en gedragsregels ingevoerd.

Genitale verminking

Er is geen specifiek wetsartikel dat genitale verminking van vrouwen (*female genital mutilation*, FGM) strafbaar stelt. In het wetboek van Strafrecht wordt slechts gesproken van het verbod op schadelijke handelingen jegens meisjes en vrouwen. De interpretatie van de wettekst wordt aan de rechter overgelaten. In de praktijk wordt geen vervolging ingezet tegen plegers van genitale verminking. In

2008 nam Sudan een strategie aan om FGM binnen tien jaar uit te bannen.²⁸⁰ De Sudanese autoriteiten zijn echter niet consistent in de uitvoering van dit beleid. Zo is de *National Council of Child Welfare* actief in de strijd tegen FGM, onder meer in samenwerking met Unicef. Aan de andere kant schrapte de raad van ministers in februari 2009 een wetsartikel dat FGM strafbaar stelt uit het concept van de Kinderwet. De Kinderwet is in december 2009 aangenomen door het parlement en bevat geen artikel dat FGM verbiedt.

Genitale verminking van vrouwen wordt in Sudan op grote schaal uitgevoerd. Het percentage besneden vrouwen in Noord-Sudan wordt geschat op ongeveer 90%. Voor zover bekend komt genitale verminking onder alle van oorsprong Noord-Sudanese bevolkingsgroepen (Arabisch en niet-Arabisch) voor. Echter, ook andere bevolkingsgroepen woonachtig in het Noorden, waaronder Zuid-Sudanezen, hebben deze praktijken overgenomen.²⁸¹ Het is niet bekend in hoeverre druk wordt uitgeoefend op gemeenschappen in Noord-Sudan die van oorsprong geen FGM praktiseren. In de overgangsgebieden, met name in Zuid-Kordofan wordt genitale verminking op grote schaal toegepast.²⁸² Zuiderlingen praktiseren op zeer beperkte schaal genitale verminking.²⁸³

De Wereld Gezondheidsorganisatie (WHO) maakt een onderscheid tussen vier 'typen' genitale verminking:

- Type 1: Verwijdering van de voorhuid van de clitoris, met of zonder gedeeltelijke of volledige verwijdering van de clitoris;
- Type 2: Verwijdering van de clitoris met gedeeltelijke of volledige verwijdering van de kleine schaamlippen;
- Type 3: Verwijdering van de clitoris en van de uitwendige genitalia en hechten/vernauwen van de ingang van de vagina (infibulatie of faraonische besnijdenis);
- Type 4: Overige (meng)vormen, zoals prikken, piercen en/of snijden in clitoris en/of schaamlippen, aanbrengen van brandwonden, inbrengen van bijtende stoffen of kruiden in de vagina.²⁸⁴

De vorm die het meest gepraktiseerd wordt is type 3, infibulatie. Ongeveer 74% van de vrouwen in Noord-Sudan heeft deze vorm van FGM ondergaan.²⁸⁵

²⁸⁰ Unicef, *International Day of Zero Tolerance of Female Genital Mutilation observed today*, 06.02.2009.

²⁸¹ Landinfo, Country of Origin Information Centre (Oslo), *Female genital mutilation in Sudan and Somalia*, december 2008, p. 7.

²⁸² UNGA, *Situation of human rights in the Sudan*, A/62/354, 24.09.2007, p. 16.

²⁸³ UNGA, *Situation of human rights in the Sudan*, A/62/354, 24.09.2007, p. 18; Minority Rights Group International, *Why a minority rights approach to conflict? The case of Southern Sudan*, mei 2008, p. 12.

²⁸⁴ www.meisjesbesnijdenis.nl, laatst geraadpleegd 22.03.2010.

²⁸⁵ Landinfo, Country of Origin Information Centre (Oslo), *Female genital mutilation in Sudan and Somalia*, december 2008.

FGM wordt meestal uitgevoerd door vroedvrouwen. In enkele rurale gebieden waar medische zorg niet aanwezig is, wordt FGM uitgevoerd door vrouwen in de gemeenschap. Het is niet ongebruikelijk dat in gemeenschappen de taak van besnijdstster wordt doorgegeven van moeder op dochter. Meer informatie over de gang van zaken omtrent deze opvolging is niet bekend.

Genitale verminking vindt plaats in de kindertijd, meestal in de leeftijd tussen vier en tien jaar. Het kan voorkomen dat vrouwen die geen FGM hebben ondergaan, hier op het moment dat zij in het huwelijk treden alsnog toe worden gedwongen.²⁸⁶ Het is niet mogelijk om uitspraken te doen over de specifieke omstandigheden waarin een besnijdenis op latere leeftijd plaatsvindt, zoals de woonplaats of niveau van het genoten onderwijs van de vrouw in kwestie.

Omdat genitale verminking een keus van de ouders is, is de vraag in hoeverre meisjes zich hieraan kunnen onttrekken niet aan de orde. De beslissing van de ouders hangt nauw samen met de culturele opvattingen van de familie en omgeving. Het komt in de praktijk niet voor dat mensen verhuizen om zich aan de genitale verminking te onttrekken. Er zijn in Sudan geen opvanghuizen voor vrouwen of meisjes die zich proberen te onttrekken aan FGM.

Een toenemend aantal stedelijke, geschoolde families laat hun dochters niet besnijden.²⁸⁷ Doorgaans ondervinden deze families hierbij geen problemen. Lager geschoolden en mensen woonachtig in rurale gebieden willen of kunnen de keuze om hun dochters niet te laten besnijden veelal niet maken vanwege grote druk vanuit de gemeenschap.²⁸⁸

Herinfibulatie²⁸⁹ is een fenomeen dat voornamelijk plaatsvindt na de geboorte van een kind. De enige cijfers met betrekking tot herinfibulatie stammen uit de jaren '80, toen uit een onderzoek bleek dat tussen de 50% en de 80% van de vrouwen herinfibulatie had ondergaan. De ingreep wordt in het algemeen automatisch toegepast, zonder dat de vrouw kan protesteren. Het is dus moeilijk voor een vrouw om zich hieraan te onttrekken.²⁹⁰

²⁸⁶ Ibidem.

²⁸⁷ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

²⁸⁸ Volgens een rapport van Unicef is er ook in Sudan een verband tussen het opleidingsniveau van de moeder en de besnijdenis van de dochter (een hoger niveau leidt tot minder besnijdenis), zij het minder significant dan in een aantal andere Afrikaanse landen. Unicef, *Female Genital Mutilation/Cutting*, 2005.

²⁸⁹ Herinfibulatie betekent het opnieuw dichtmaken van de vagina.

²⁹⁰ Landinfo, Country of Origin Information Centre (Oslo), *Female genital mutilation in Sudan and Somalia*, december 2008.

Huiselijk geweld

In Sudan wordt het gebruik van (huiselijk) geweld tegen vrouwen, bijvoorbeeld slaan, niet gezien als een misdaad. Dit geldt zowel in Noord- als in Zuid-Sudan. Tegen deze vorm van geweld treedt de overheid niet op. Vrouwen kunnen zich hier in de praktijk niet aan onttrekken door zich elders in het land te vestigen. Bovendien, zonder relaties in andere gebieden zal een dergelijke hervestiging weinig succesvol zijn. In dat geval zou de vrouw vermoedelijk overgeleverd zijn aan het leven op straat of de prostitutie met alle risico's van dien.

Zaken met betrekking tot huiselijk geweld worden in Zuid-Sudan doorgaans als privékwesities gezien en worden niet door een (statutaire of traditionele) rechtbank in behandeling genomen. Volgens het *US State Department* is huiselijk geweld gebruikelijk, hoewel er geen cijfers bekend zijn ten aanzien van de mate waarin huiselijk geweld voorkomt.²⁹¹

Gedwongen en vroege huwelijken

De algemene opvatting in Sudan is dat een vrouw niet zelf haar huwelijkspartner uit kan kiezen; dit doet haar familie voor haar. Dit geldt met name voor vrouwen in rurale gebieden.²⁹² De vraag of een vrouw zich aan een gedwongen huwelijk kan onttrekken hangt samen met de mate waarop zij afhankelijk is van haar familie.

Uithuwelijking van minderjarige meisjes komt voor: een onderzoek van de VN uit 2004 onder meisjes tussen 12 en 19 jaar wees uit dat 21% van hen getrouwd, gescheiden of weduwe was.²⁹³ In de recentelijk aangenomen Kinderwet staan geen bepalingen met betrekking tot een minimum huwelijksleeftijd. Volgens de *Personal Affairs Act* van 1991 is de minimum leeftijd voor meisjes om te trouwen tien jaar, en voor jongens 15 jaar.²⁹⁴

Seksueel geweld

In Sudan is nauwelijks of geen bescherming tegen seksueel geweld. Artikel 149 van het wetboek van Strafrecht van 1991 legt een verband tussen verkrachting en overspel. Dit heeft tot gevolg dat vrouwen het risico lopen te worden gearresteerd wegens overspel wanneer er onvoldoende bewijs is voor de verkrachting.²⁹⁵ Een ander probleem in de wet is de enge definitie van verkrachting, waardoor

²⁹¹ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

²⁹² ACCORD, 10th European Country of Origin Information Seminar, *Sudan*, april en november 2006.

²⁹³ OECD Social Institutions and Gender Index, *Gender equality and social institutions in Sudan*, via <http://genderindex.org/country/sudan>, laatst geraadpleegd op 08.03.2010.

²⁹⁴ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

²⁹⁵ Institute for War & Peace Reporting, *Justice elusive for rape victims*, 12.03.2010; Redress en KCHRED, *Time for change. Reforming Sudan's legislation on rape and sexual violence*, november 2008, p. 32-34.

penetratie met voorwerpen en orale verkrachting niet onder de definitie van verkrachting vallen.²⁹⁶

Seksueel geweld in Darfur is nog altijd wijdverbreid.²⁹⁷ Met name ontheemden lopen het risico slachtoffer te worden van seksueel geweld gepleegd door leden van het leger en de politie, Arabische militieën en Tsjadische rebellen, wanneer zij de kampen verlaten om brandhout of voedsel te verzamelen.²⁹⁸ Dit geldt eveneens voor vrouwen en meisjes in vluchtelingenkampen in Oost-Tsjaad.²⁹⁹

De opvang van slachtoffers van seksueel geweld is door de uitzetting van hulporganisaties uit Darfur in maart 2009 verslechterd. Er zijn voornamelijk geen organisaties die dergelijke activiteiten van de vertrokken organisaties hebben overgenomen.³⁰⁰ Dit betekent tevens dat gevallen van seksueel geweld nauwelijks nog door internationale hulporganisaties worden gedocumenteerd.

In Zuid-Sudan waren berichten van seksueel geweld tegen vrouwen gepleegd door SPLA-soldaten en de politie.³⁰¹

In heel Sudan doen slachtoffers van seksueel geweld zelden aangifte bij de politie. Vrouwen hebben onvoldoende vertrouwen in de politie, er wordt zelden vervolging ingesteld en in het geval van seksueel geweld gepleegd door leden van de politie, veiligheidsdienst of het leger geldt dat de procedurele immuniteit een obstakel vormt voor vervolging.³⁰² Het is dan ook uitzonderlijk dat in de verslagperiode twee politieagenten in West-Darfur schuldig zijn bevonden aan verkrachting en tot tien jaar cel zijn veroordeeld.³⁰³ Het sociale stigma rondom seksueel geweld is nog altijd groot.³⁰⁴

²⁹⁶ Redress en KCHRED, *Time for change. Reforming Sudan's legislation on rape and sexual violence*, november 2008, p. 29.

²⁹⁷ UNSC, *Report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan*, S/2009/562, 29.10.2009, p. 20-21; UNSC, *Report of the Secretary-General on the deployment of the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur*, S/2010/50, 29.01.2010.

²⁹⁸ UNSC, *Report of the Secretary-General on the deployment of the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur*, S/2010/50, 29.01.2010; Reuters, *Chadian rebels attack, rape Darfuris*, 11.01.2010; HRW, *World Report 2010 – Sudan*, 20.01.2010; UNHCR, *Background Note on UNHCR Operations in Darfur*, september 2009.

²⁹⁹ Amnesty International, *'No place for us here'. Violence against refugee women in eastern Chad*, september 2009; Physicians for Human Rights, *Nowhere to turn*, mei 2009.

³⁰⁰ HRW, *The way forward. Ending human rights abuses and repression across Sudan*, oktober 2009.

³⁰¹ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

³⁰² UNSC, *Report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan*, S/2009/562, 29.10.2009, p. 73.

³⁰³ UNSC, *Report of the Secretary-General on the deployment of the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur*, S/2010/50, 29.01.2010.

³⁰⁴ HRC, *Report of the Special Rapporteur on the Situation of Human Rights in the Sudan, Sima Samar*, advanced unedited version, A/HRC/11/14, juni 2009, p. 11.

In december 2005 richtten de Sudanese autoriteiten een overheidsorgaan, het *Committee to Combat Violence against Women and Children* op. Dit orgaan heeft als taak zorg te dragen voor de institutionalisering van de verantwoordelijkheden van de overheid om geweld tegen vrouwen en kinderen in Sudan tegen te gaan. Op federaal niveau en in een aantal deelstaten, waaronder alle drie de deelstaten van Darfur, zijn sub-comités aanwezig. De comités in Darfur beschikken over onvoldoende capaciteit en financiële middelen om de situatie met betrekking tot seksueel geweld daadwerkelijk te verbeteren.³⁰⁵

3.4.3 Minderjarigen

In december 2009 nam het parlement een nieuwe Kinderwet aan die de Sudanese nationale wetgeving grotendeels in lijn brengt met de Internationale Conventie voor de Rechten van het Kind. De wet definieert iedereen jonger dan 18 jaar als kind. Tevens is de leeftijd waarop kinderen criminele verantwoordelijkheid dragen omhoog gebracht van zeven naar twaalf jaar. In de Kinderwet zijn geen bepalingen met betrekking tot het strafbaar stellen van genitale verminking of vroege huwelijken opgenomen (zie ook §3.4.2).

Er zijn in Sudan vier rechtbanken speciaal voor jongeren, drie in Khartoum en één in de deelstaat White Nile. Kinderen die veroordeeld zijn tot gevangenisstraf kunnen naast reguliere detentiecentra³⁰⁶ ook in een door de overheid in Khartoum beheerd *reformation camp* (heropvoedingskamp) terecht komen. Ook zouden er geregeld groepen straatkinderen naar het heropvoedingskamp gestuurd worden nadat zij tijdens ‘schoonmaakacties’ van de politie zijn opgepakt. Kinderen worden voor onbepaalde tijd vastgehouden in deze kampen. Gezondheidszorg en onderwijsvoorzieningen zijn er slecht.³⁰⁷

Straatkinderen

Vooral in de grote steden leeft een groot aantal kinderen op straat. Het betreft zowel kinderen van ontheemden als weeskinderen. Straatkinderen kunnen noodgedwongen *de facto* als zelfstandig worden beschouwd. Zij werken vaak als schoenpoetsers, autowassers en huishoudelijke hulpen. De wat ouderen onder hen verkopen onder meer tijdschriften en sigaretten op straat. De politie treedt hard op tegen straatkinderen.³⁰⁸ Straatkinderen worden geregeld door de politie opgepakt. Schattingen over het aantal kinderen dat op straat leeft in Khartoum variëren

³⁰⁵ UNSC, *Report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan*, S/2009/562, 29.10.2009, p. 21.

³⁰⁶ De omstandigheden in detentiecentra staan beschreven in §3.3.6.

³⁰⁷ US DoS, *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010.

³⁰⁸ Watchlist on children and armed conflict, *Sudan's children at a crossroads, an urgent need for protection*, april 2007.

tussen de 13.000 en 34.000 kinderen. De meeste straatkinderen in Khartoum zijn kinderen van ontheemden.³⁰⁹ Straatkinderen zijn geregeld het slachtoffer van seksueel misbruik en geweld.³¹⁰ Volgens verschillende organisaties komt seksueel misbruik en seksuele exploitatie van kinderen in Zuid-Sudan op substantiële schaal voor.³¹¹

Opvang en voogdij

De zorg voor kinderen wordt in Sudan over het algemeen beschouwd als een taak voor de familie en niet voor de overheid. Minderjarigen die niet langer opvang hebben bij hun ouders, worden door de familie opgevangen, dat wil zeggen de familie in brede zin (*extended family*) van vaders- of moederskant. Mocht er geen familie zijn, dan zal iemand van dezelfde stam, die bevriend was met de familie van de minderjarige, voor opvang zorgen. Toch komt het voor dat wezen geen opvang krijgen, of dat pasgeborenen te vondeling worden gelegd.

In Khartoum bevinden zich de twee belangrijkste instellingen die zich met opvang bezighouden: *Mygoma* en *Sejana*. *Mygoma* regelt de opvang van vondelingen (tussen 0-4 jaar). Er zijn plannen om *Mygoma* geleidelijk te sluiten. Voorafgaand aan de sluiting is de overheid in samenwerking met Unicef een pilotprogramma gestart om kinderen onder te brengen in pleeggezinnen. Dit proces is tot op heden niet voltooid. *Sejana* regelt de opvang van jonge kinderen, maar heeft een beperkte capaciteit van ongeveer 40 kinderen. Ter aanvulling zijn er vele *Khalwas*, religieuze scholen waar jongens hun jeugd doorbrengen.

De omstandigheden in de tehuizen voor straatkinderen zijn slechter dan de leefomstandigheden van grote delen van de Sudanese bevolking. In de tehuizen wordt vrijwel geen onderwijs gegeven.³¹² Soms worden uitsluitend lessen in de koran gegeven. Medische en andere voorzieningen ontbreken veelal. Huisvesting en voeding zijn slecht. Het komt voor dat kinderen in opvanghuizen worden mishandeld. Soms zijn de omstandigheden zo slecht dat straatkinderen proberen de opvanghuizen te ontvluchten. Voor zover bekend zijn de omstandigheden in tehuizen in de verslagperiode niet verbeterd. Ook de capaciteit van de opvanghuizen is ontoereikend. Er zijn wel religieuze instituten die zorgen voor straatkinderen.

Er zijn geen overheidsinstellingen belast met de opvang van uit het buitenland teruggekeerde alleenstaande minderjarigen. In Sudan zijn geen lokale of

³⁰⁹ Ibidem.

³¹⁰ Watchlist on children and armed conflict, *Sudan's children at a crossroads, An Urgent Need for Protection*, april 2007, persbericht Irin News 02.02.2007.

³¹¹ Irin News, *Sudan: vulnerable girls risk sexual exploitation on Juba's streets*, 28.01.2010; Save The Children UK, *No one to turn to*, juni 2008.

³¹² Bijvoorbeeld: Miraya FM, *Juba orphanage appeals for financial support*, 28.03.2009.

internationale NGO's actief die een rol spelen in de hereniging van uit het buitenland teruggekeerde minderjarigen met hun familie.

Kindsoldaten

Rekrutering van minderjarigen komt voor in Sudan.³¹³ Volgens onderzoek van Unicef uit 2008 zijn er in heel Sudan ongeveer 6.000 kindsoldaten, zowel binnen rebellengroepen als aan de regering gelieerde milities en het Sudanese leger. Er zijn al kindsoldaten in de leeftijd van 11 jaar oud. Onder de kindsoldaten bevinden zich kinderen die vrijwillig zijn togetreden en kinderen die onder dwang zijn gerekruteerd.³¹⁴

In Darfur wordt rekrutering van minderjarigen uitgevoerd door alle conflictpartijen waaronder het Sudanese leger en de politie, de JEM, facties van het SLA, *Central Reserve Police*, regeringsmilities en Tsjadische rebellengroepen.³¹⁵ Ook onder Darfurese vluchtelingen in kampen in Tsjaad vindt gedwongen rekrutering van kinderen plaats.³¹⁶

In de verslagperiode ondertekende het SPLA een actieplan waarin het beoogt zich te ontdoen van alle kindsoldaten binnen zijn gelederen. Voor de repatriëring en rehabilitatie van de kindsoldaten zal het SPLA samenwerken met Unicef.³¹⁷

3.4.4 Homoseksuelen

Op grond van artikel 148 van het wetboek van Strafrecht van 1991 is seks tussen mensen van gelijk geslacht strafbaar. De volgende strafmaat is voorgeschreven:

- 100 zweepslagen en mogelijk een gevangenisstraf van maximaal 5 jaar bij de eerste veroordeling;
- 100 zweepslagen en een gevangenisstraf van maximaal 5 jaar bij de tweede veroordeling;
- de doodstraf of levenslange gevangenisstraf bij de derde veroordeling.

Homoseksuele geaardheid op zichzelf vormt geen delict. Strafvervolgning kan worden ingezet indien is aangetoond dat iemand seks heeft gehad met iemand van

³¹³ UN News Service, *Despite progress, challenges remain on child soldiers in Sudan*, UN official reports, 25.11.2009.

³¹⁴ http://www.unicef.org/sudan/media_5088.html, laatst geraadpleegd op 19-01-2010.

³¹⁵ UNSC, *Report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan*, S/2009/562, 29.10.2009, p. 75, hoewel er in de verslagperiode geen incidenten met betrekking tot rekrutering van kindsoldaten door de verschillende SLA-facties door het committee gerapporteerd zijn.

³¹⁶ UNSC, *Report of the Secretary-General on the United Nations Mission in the Central African Republic and Chad*, S/2009/535, 14.10.2009.

³¹⁷ UN News Service, *Sudan: Senior UN rights official praises agreement to end use of child soldiers*, 22.11.2009.

gelijk geslacht. Het is niet mogelijk aan te geven op welke manier dit voor de rechtbank kan worden bewezen, aangezien de rechtspraak omtrent homoseksualiteit niet bekend is.

In de Sudanese cultuur wordt homoseksuele geaardheid gezien als een schande of een ziekte. Hoewel de autoriteiten geen actief vervolgingsbeleid tegen homoseksuelen voeren, zullen homoseksuelen, indien hun geaardheid openlijk bekend is, en gezien het grote sociaal-culturele taboe op homoseksualiteit, een aanzienlijk risico lopen op een oneerlijke rechtsgang en slechte behandeling.

4 Migratie

4.1 Binnenlandse ontheemden

Conflict en droogte in Sudan hebben geleid tot grootschalige verhuizingen van de bevolking in diverse delen van het land. Het totale aantal binnenlandse ontheemden in Sudan bedraagt ruim vier miljoen, waarvan zich ongeveer 1,7 miljoen in de regio Khartoum bevinden.³¹⁸ In Darfur zijn naar schatting 2,6 miljoen personen ontheemd.³¹⁹

Noord-Sudan

De meerderheid van de ontheemden in de regio Khartoum woont in zogenaamde *squatter areas*.³²⁰ Daarnaast bevindt een gedeelte van de ontheemden in de regio Khartoum zich in de *planned areas*. Anderen hebben zich in de 'gewone' woonwijken gevestigd en betalen daar huur of bezitten een huis. Ten slotte wonen grote groepen in niet-afgebouwde huizen verspreid over de stad.

De ontheemden die in Khartoum wonen, zijn in veel gevallen al tientallen jaren geleden ontheemd geraakt en hebben geen intentie om terug te keren naar hun oorspronkelijke woonplaatsen. Het is volgens een bron de vraag in hoeverre deze mensen nog als ontheemden moeten worden beschouwd, en niet als arme stedelingen (*urban poor*). Dit neemt niet weg dat de levensomstandigheden van deze mensen, met name in de *squatter areas*, slecht zijn. De toegang tot basisvoorzieningen, zoals schoon water, gezondheidszorg en onderwijs, is gebrekkig. Bovendien zijn zij overgeleverd aan de grillen van het stadsbestuur, de politie en de nationale veiligheidsdiensten.³²¹ Verder vormt gebrek aan werk, inkomen en toekomstperspectief een groot probleem.

De Sudanese regering voert al enige jaren een beleid van herplanning en hervestiging van de *squatter areas* in en rond Khartoum. De herplanningsactiviteiten hebben een grote impact op de leefsituatie van de bewoners, met soms ernstige gevolgen. Ontheemden hebben manieren gevonden om in moeilijke omstandigheden te overleven, waarbij zij in hoge mate afhankelijk zijn van sociale netwerken. Met de sloop van de *squatter areas* zijn veel van deze netwerken weggevallen. In principe is het beleid van de overheid om bewoners van de *squatter areas* een alternatief stuk grond aan te bieden, maar in de praktijk blijkt niet iedereen dit te krijgen of kan de grond worden teruggevorderd indien de

³¹⁸ OCHA, *Displaced populations report*, oktober 2009; UNHCR, *Sudan – Country Operations Profile*, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e483b76>, laatst geraadpleegd op 01-02-2010.

³¹⁹ UNHCR, *Sudan – Country Operations Profile*, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e483b76>, laatst geraadpleegd op 01-02-2010.

³²⁰ Met de *squatter areas* worden wijken bedoeld waar mensen zich ongepland en veelal illegaal vestigen.

³²¹ UNHCR, *UNHCR's Position on Sudanese Asylum-seekers from Darfur*, februari 2006.

bewoners er niet op bouwen. Bovendien ligt de aangeboden grond vaak kilometers buiten Khartoum, op plaatsen waar vrijwel geen basisvoorzieningen aanwezig zijn.

Zuid-Sudan

Tussen januari en december 2009 raakten in Zuid-Sudan meer dan 350.000 mensen (al dan niet kortstondig) ontheemd, onder meer als gevolg van stamconflicten en aanvallen van het LRA.³²² Tussen januari en april 2010 raakten ten minste 40.000 (al dan niet voor een tweede maal) ontheemd.³²³ Ook in de eerste maanden van 2010 werden tienduizenden ontheemden gemeld.³²⁴ De toestroom van ontheemden naar relatief veilige gebieden legt een grote druk op de gemeenschappen aldaar, die veelal zelf ook onder zware omstandigheden leven.³²⁵ Tevens bemoeilijkt de voortdurende onveiligheid het transport van hulpgoederen naar de ontheemden. Zo zijn in de verslagperiode wederom schepen met hulpgoederen op een rivier in Jonglei aangevallen en geplunderd.³²⁶

Terugkeer

Sinds de ondertekening van het CPA in 2005 wordt geschat dat ruim twee en een half miljoen van de oorspronkelijk vier miljoen ontheemden zijn teruggekeerd naar hun woongebieden in Zuid-Sudan.³²⁷ Een grote meerderheid keerde op eigen initiatief terug.³²⁸ Voorts zijn ruim 330.000 Zuid-Sudanese vluchtelingen vanuit buurlanden waaronder Ethiopië, Kenia en Uganda, teruggekeerd.³²⁹

Terugkeer gaat niet altijd zonder problemen. De bereikbaarheid van de oorspronkelijke leefgebieden wordt soms beperkt door slechte infrastructuur, mijnen en uitbarstingen van geweld. Bovendien zijn er op veel plaatsen in Zuid-Sudan nauwelijks of geen voorzieningen zoals water, gezondheidszorg, onderwijs en infrastructuur aanwezig.³³⁰

Ten slotte leiden de geringe overheidsvoorzieningen, het gebrek aan capaciteit in de oorspronkelijke gemeenschappen en de frequente geweldsuitbarstingen in sommige deelstaten in Zuid-Sudan (zie §2.3.3) ertoe dat sommige Zuid-Sudanezen

³²² OCHA, *Humanitarian Action in Southern Sudan*, december 2009.

³²³ UNSC, *Report of the Secretary-General on the situation in Sudan*, S/2010/168, 05.04.2010, p. 12.

³²⁴ Miraya FM, *Sudan: 10,000 displaced in Jonglei State as fighting continues*, 02.02.2010.

³²⁵ Irin News, *Sudan: IDP stretch resources to the limit in Akobo*, 09.07.2009.

³²⁶ OCHA, *Humanitarian Action in Southern Sudan*, december 2009.

³²⁷ UNHCR, *Background note on UNHCR programmes in Southern Sudan & Blue Nile State*, september 2009.

³²⁸ UNMIS, *Sudan Return and Reintegration Operations 2008 - Annual Report*, april 2009.

³²⁹ UNHCR, *Background note on UNHCR programmes in Southern Sudan & Blue Nile State*, september 2009.

³³⁰ Voice of America, *For Southern Sudanese, a difficult road home*, 19.01.2010; UNHCR, *Background note on UNHCR programmes in Southern Sudan & Blue Nile State*, september 2009; IOM, *Village assessment report details needs of returnees*, 20.01.2009.

opnieuw ontheemd raken en terugkeren naar Khartoum of naar steden in Zuid-Sudan.³³¹

Darfur

In de verslagperiode hebben gevechten tot nieuwe (of hernieuwde) ontheemding geleid van enkele tienduizenden mensen.³³² De situatie met betrekking tot de veiligheidssituatie in ontheemdenkampen is beschreven in §2.3.2.

In de verslagperiode waren er berichten van terugkeer van ontheemden.³³³ De Sudanese autoriteiten spreken van terugkeer op grote schaal. Internationale organisaties stellen echter dat er van grootschalige terugkeer nog geen sprake kan zijn zolang er geen staakt-het-vuren is getekend en de veiligheid van terugkeerders gegarandeerd is. Er zijn wel ontheemden die tijdelijk terugkeren om hun land te bewerken, zolang de veiligheidssituatie dit toestaat. Naast de veiligheidssituatie vormt de bezetting van land door andere bevolkingsgroepen, veelal Arabische nomadische stammen en volgens sommige bronnen migranten uit Tsjaad en Niger, een obstakel voor ontheemden om terug te keren.

Voorts was er een enkel bericht van terugkeer van vluchtelingen uit Tsjaad. De humanitaire omstandigheden waarin de terugkeerders zich bevonden was slecht: zij hadden geen onderdak en slechts beperkte toegang tot humanitaire hulpvoorzieningen.

Met geld van de Arabische Liga heeft de Sudanese overheid in Darfur zogenaamde modeldorpen gebouwd, bedoeld voor ontheemden. Missies van internationale organisaties naar deze dorpen leerden echter dat er slechts een beperkt aantal mensen in deze dorpen woont, basisvoorzieningen niet altijd aanwezig zijn en dat de dorpen in sommige gevallen niet door teruggekeerde Darfurezen maar door migranten uit Tsjaad worden bewoond.

Ontheemden die Darfur hebben verlaten, bevinden zich vrijwel allemaal in Khartoum en niet op andere plekken in Sudan. In Khartoum lopen Darfurezen het risico slachtoffer te worden van mensenrechtenschendingen gepleegd door de veiligheidsdienst, het leger of andere regeringseenheden, met name wanneer zij zich uitspreken over mensenrechtenschendingen in Darfur of verdacht worden van betrokkenheid bij rebellengroeperingen (zie §3.3.1, 3.3.2, 3.3.6 en 3.3.7).

³³¹ UNHCR, *Background note on UNHCR programmes in Southern Sudan & Blue Nile State*, september 2009; UNHCR, *Evaluation of UNHCR's returnee reintegration programme in Southern Sudan*, september 2008, p. 16.

³³² UNSC, *Report of the Secretary-General on the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur (UNAMID)*, S/2009/592, 16.11.2009.

³³³ Ibidem.

4.2 Sudanese vluchtelingen in de regio

In de omliggende landen van Sudan bevindt zich een groot aantal Sudanese vluchtelingen. De grootste aantallen vluchtelingen bevinden zich in Tsjaad (270.000)³³⁴, Uganda (30.000)³³⁵, Ethiopië (23.000)³³⁶ en Kenia (23.000)³³⁷.

In al deze landen worden vluchtelingen voornamelijk opgevangen in kampen. In Uganda, Ethiopië en Kenia richten UNHCR en de autoriteiten zich op terugkeer van Sudanese naar Zuid-Sudan. De aantallen Sudanese die terugkeren liggen lager dan voorgaande jaren. Eén van de redenen hiervoor is het feit dat vrijwel de meeste Sudanese al teruggekeerd zijn, maar ook de instabiele veiligheidssituatie in Zuid-Sudan zorgt voor een lager aantal terugkeerders.³³⁸

UNHCR heeft in Tsjaad twaalf kampen ingericht waar vluchtelingen uit Darfur en de Centraal Afrikaanse Republiek verblijven. Hoewel UNHCR de humanitaire situatie in de kampen als acceptabel beschouwt, is de toevoer van drinkwater beneden internationale normen en leidt die tot conflicten tussen de vluchtelingen en de oorspronkelijke bewoners.³³⁹ Ook de veiligheidssituatie voor vluchtelingen is zorgelijk: kampen zijn gemilitariseerd, seksueel en gendergerelateerd geweld is wijdverbreid en er is sprake van gedwongen rekrutering door gewapende groepen.³⁴⁰

In april 2010 sprak *Human Rights Watch* haar zorgen uit ten aanzien van de op handen zijnde deportatie door Egypte van twee Darfurezen die door UNHCR erkend waren als vluchteling. In januari 2010 had Egypte al eerder een Sudanese met een UNHCR-vluchtelingenstatus gedeporteerd naar Sudan.³⁴¹

³³⁴ UNHCR, *Chad – Country Operations Profile*, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e45c226>, laatst geraadpleegd op 01.02.2010.

³³⁵ UNHCR, *Uganda – Country Operations Profile*, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e483c06>, laatst geraadpleegd op 01.02.2010.

³³⁶ UNHCR, *Ethiopia – Country Operations Profile*, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e483986>, laatst geraadpleegd op 01.02.2010.

³³⁷ UNHCR, *Kenya – Country Operations Profile*, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e483a16>, laatst geraadpleegd op 01.02.2010.

³³⁸ UNHCR, *Ethiopia – Country Operations Profile*, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e483986>, laatst geraadpleegd op 01.02.2010.

³³⁹ UNHCR, *Chad – Country Operations Profile*, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e45c226>, laatst geraadpleegd op 01.02.2010.

³⁴⁰ Amnesty International, 'No place for us here'. *Violence against refugee women in eastern Chad*, september 2009; UNSC, *Report of the Secretary-General on the United Nations Mission in the Central African Republic and Chad*, S/2009/535, 14.10.2009; Physicians for Human Rights, *Nowhere to turn*, mei 2009.

³⁴¹ HRW, *Egypt: Don't deport Darfur refugees to face persecution*, 09.04.2010.

4.3 Vluchtelingen in Sudan

In Sudan bevinden zich in totaal meer dan 220.000 vluchtelingen, afkomstig uit Eritrea, Tsjaad, Ethiopië, Somalië, de Centraal-Afrikaanse Republiek en de Democratische Republiek Congo. Vluchtelingen uit Eritrea en Ethiopië, en in toenemende mate ook uit Somalië, bevinden zich voornamelijk in 12 vluchtelingenkampen in Oost-Sudan, waar zij humanitaire hulp van internationale organisaties ontvangen. In deze kampen bevinden zich in totaal bijna 100.000 vluchtelingen, en dagelijks melden zich tussen de 20 en 100 nieuwe asielzoekers aan. De levensomstandigheden laten te wensen over: er is een tekort aan onder meer schoon drinkwater, voedsel, sanitaire voorzieningen en onderwijsmogelijkheden. Voorts bevinden zich in Khartoum ruim 30.000 vluchtelingen, waarvan het merendeel eveneens afkomstig is uit Eritrea, Ethiopië en Somalië. Een deel van deze vluchtelingen bevindt zich al tientallen jaren in Sudan.³⁴²

Vluchtelingen, asielzoekers en ongedocumenteerden in Khartoum lopen het risico slachtoffer te worden van willekeurige arrestaties en detenties door de Sudanese autoriteiten en refoulement.³⁴³ In sommige gevallen kunnen gearresteerde vluchtelingen door inmenging van een netwerk van advocaten gelieerd aan UNHCR weer vrijkomen. Dit kan echter alleen indien de verblijfplaats van de gearresteerde bekend is. Dit is veelal niet het geval indien personen gearresteerd worden door de veiligheidsdiensten. Ook de bescherming van vluchtelingen in de kampen in Oost-Sudan is problematisch: Ethiopische en Eritrese veiligheidsdiensten zouden van de Sudanese autoriteiten toegang tot de vluchtelingenkampen krijgen om individuen op te sporen.

4.4 Activiteiten van internationale organisaties

In het gehele land zijn internationale organisaties actief. Zij voeren humanitaire hulpoperaties uit, werken aan wederopbouw en monitoren het CPA. In Darfur zijn buiten de hoofdsteden (El Fasher, Nyala en El Geneina) sinds de uitzetting van internationale hulporganisaties in maart 2009 slechts op beperkte schaal internationale hulporganisaties actief.³⁴⁴ Zowel de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) als UNHCR bieden ondersteuning bij vrijwillige terugkeer van vluchtelingen en ontheemden naar Zuid-Sudan. Voorts houden beide organisaties toezicht op de bewegingen van ontheemden in Darfur. IOM heeft het mandaat te waken over de vrijwilligheid van terugkeer of hervestiging van ontheemden binnen Darfur.³⁴⁵ UNHCR heeft sinds 2008 de leiding over het *protection cluster*

³⁴² UNHCR, *Sudan – Country Operations Profile*, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e483b76>, laatst geraadpleegd op 01-02-2010.

³⁴³ Ibidem.

³⁴⁴ UNHCR, *Background note on UNHCR operation in Darfur*, september 2009.

³⁴⁵ <http://www.iom.int/jahia/Jahia/pid/383>, laatst geraadpleegd op 02.02.2010.

in Darfur. Dit houdt in dat UNHCR alle activiteiten van internationale organisaties op het gebied van bescherming coördineert.³⁴⁶ UNHCR is actief in vluchtelingen- en ontheemdenkampen in Darfur, Oost-Sudan en Khartoum en in de omliggende landen.³⁴⁷

4.5 Positie UNHCR

In 2006 heeft UNHCR een *position paper* betreffende Sudanese asielzoekers uit Darfur uitgebracht. Hierin verklaart UNHCR dat bepaalde categorieën Sudanese bij gedwongen terugkeer risico lopen. Expliciet noemt UNHCR de categorie jonge mannen in de dienstplichtige leeftijd die bij terugkeer standaard vastgezet en ondervraagd zullen worden. Met betrekking tot asielzoekers afkomstig uit Darfur is UNHCR van mening dat voor hen in Sudan geen binnenlands vestigingsalternatief bestaat. Sudanese van niet-Arabische Darfurese achtergrond lopen bij terugkeer een verhoogd risico op onderzoek door de veiligheidsdiensten. Deze categorie dient internationale bescherming te krijgen en mag niet gedwongen worden terug te keren naar Sudan zolang de veiligheidssituatie in Darfur niet aanzienlijk is verbeterd, aldus UNHCR.³⁴⁸ Momenteel werkt UNHCR aan een onderzoek om haar positie van 2006 te herzien. Een nieuw standpunt in de vorm van *eligibility guidelines* wordt medio 2010 verwacht. UNHCR geeft aan tot die tijd geen update te kunnen geven ten aanzien van haar positie.

³⁴⁶ UNHCR, *Background note on UNHCR operation in Darfur*, september 2009.

³⁴⁷ UNHCR, *Sudan – Country Operations Profile*, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e483b76>, laatst geraadpleegd op 01-02-2010.

³⁴⁸ UNHCR, *UNHCR's position on Sudanese asylum-seekers from Darfur*, februari 2006.

Bijlage(n)

I Kaart van Sudan

II Literatuurlijst

ACCORD, 10th European Country of Origin Information Seminar, *Sudan*, april en november 2006.

Africa Confidential, *Southern leaders compete for a new state*, 05.02.2010;

- *Sudan. Vote early, vote often*, 08.01.2010;
- *Khartoum pressures Southern Sudan over oil*, 11.09.2009;
- *Opposition in search of unity*, 09.10.2009;
- *Sudan. Coup anniversary – 20 years of islamist rule*, 26.06.2009.

African Centre for Justice and Peace Studies, *Fourth day of voting is accompanied by violence, intimidation and irregularities*, 15.04.2010;

- *Building on a cracked foundation. An analysis of the election registration process in Sudan and its impact on the potential for free and fair elections*, 09.02.2010;
- *Sudan Human Rights Monitor*, oktober- november 2009;
- *Sudan Human Rights Monitor*, augustus – september 2009;
- *Crackdown on freedom of expression and association ahead of elections*, 17.09.2009.

Amnesty International, *Sudan: abolish the flogging of women*, februari 2010;

- *African Union: Address human rights violations in conflicts*, 29.01.2010;
- *105 people facing death sentences in Sudan*, 21.01.2010;
- *Six men executed in Sudan*, 18.01.2010;
- *Six Sudanese men executed amid fears of unfair trials*, 14.01.2010;
- *Sudan must end violent crackdown on protestors*, 07.12.2009;
- *Sudan: Death row prisoner bore marks of torture*, 28.10.2009;
- *No place for us here'. Violence against refugee women in eastern Chad*, september 2009;
- *African Commission on Human and Peoples' Rights: Human Rights Situation in Africa – Sudan*, IOR 63/004/2009, 13.05.2009.

Annual Report of the United States Commission on International Religious Freedom, mei 2009.

Arabic Network for Human Rights Information, *Sudan: a new press law for more suppression*, 10.06.2009.

Article 19, *Mapping the void. A state-by-state media assessment report on South Sudan and selected Northern states*, 28.10.2009.

Assessment and Evaluation Commission, *Mid term evaluation report*, juli 2008.

Baaijens, Arita, 'Dubbele belangen. Soedan en de ramp die uitbleef', in *Vrij Nederland*, 06.03.2010.

Brown, Dr. J. (HTSPE), *Conflict in Darfur, A Different Perspective*, juni 2004.

The Carter Centrum, *Preliminary statement*, 17.04.2010;

- *Preliminary statement on the final stages of Sudan's electoral process*, 17.03.2010;
- *Statement on Sudan's voter registration*, 17.12.2009.

The Christian Science Monitor, '*What Arab-African rift?*', 22.08.2008.

Committee to Protect Journalists (CPJ), *Sudanese weekly heavily censored*, 25.02.2009;

Darfur Consortium, *Darfur: Abductions, sexual slavery and forced labour*, december 2008.

East and Horn of Africa Human Rights Defenders Network, *End restrictions on freedom of expression and media in Sudan*, 16.06.2009.

The Economist, *Hunt the missing voter*, 10.04.2010.

Economist Intelligence Unit, *Country Report Sudan*, oktober 2009; december 2009.

Enough Project, "*It could happen in Sudan's elections:*" *SPLM's (withdrawn) presidential candidate Yasir Arman is still in the race*, 09.04.2010;

- *Deal making in Sudan*, maart 2010;
- *Preparing for two Sudans*, maart 2010;
- *Field dispatch: the Arrow Boys of Southern Sudan – An army of the willing*, 11.03.2010;
- *Statement: Lord's Resistance Army finds safe haven in Darfur*, 10.03.2010;
- *What does elite bargaining in Sudan mean for its people?*, 04.03.2010.

EU, *Council Joint Action*, 2008/110/CFSP, 12.02.2008.

European Union Election Observation Mission (EOM), *Sudanese elections show significant deficiencies against international standards but pave the way for future democratic progress*, 17.04.2010.

Human Rights Watch (HRW), *Sudan: flawed elections underscore need for justice*, 26.04.2010;

- *Egypt: Don't deport Darfur refugees to face persecution*, 09.04.2010;
- *Sudan: government repression threatens fair elections*, 21.03.2010;

- *Sudan: Abuses undermine impending elections*, 24.01.2010;
- *World Report 2010 - Sudan*, 20.01.2010;
- *Sudan: reform National Security Law*, 06.11.2009;
- *The way forward. Ending human rights abuses and repression across Sudan*, oktober 2009;
- *No one to intervene - Gaps in civilian protection in Southern Sudan* juni 2009;
- *“There is no protection” - Insecurity and human rights in Southern Sudan*, februari 2009;
- *Crackdown in Khartoum: mass arrests, torture and disappearances since the 10 May attack*, juni 2008;
- *Sudan, Entrenching Impunity, Government responsibility for International Crimes in Darfur*, december 2005;
- *Sudan, oil and human rights*, 2003.

Institute for War and Peace Reporting (IWPR), *Easing of press curbs mooted*, 28.01.2009.

Intergovernmental Authority on Development (IGAD), *Election Observer Mission to the Sudan – Interim statement*, 19.04.2010.

Interim National Constitution of the Republic of the Sudan 2005.

International Commission of Jurists, *The administration of justice in Sudan: the case of Darfur*, juni 2007.

International Crisis Group, *Sudan: preventing implosion*, 17.12.2009;

- *Jonglei’s Tribal Conflicts: Countering Insecurity in Southern Sudan*, 23.12.2009.

International Organization for Migration (IOM), *Village assessment report details needs of returnees*, 20.01.2009.

Institute for War & Peace Reporting (IWPR), *Election Commission slammed*, 02.04.2010;

- *Justice elusive for rape victims*, 12.03.2010.

Joint NGO Briefing Paper, *Rescuing the peace in Southern Sudan*, januari 2010.

Landinfo, Country of Origin Information Centre (Oslo), *Female genital mutilation in Sudan and Somalia*, december 2008.

MacMichael, *A History of the Arabs in the Sudan*, 1922.

Minority Rights Group International, *Why a minority rights approach to conflict? The case of Southern Sudan*, mei 2008.

NRC Handelsblad, *Fricties groeien in Soedan*, 16.10.2009.

OCHA Sudan, *Situation update: humanitarian response for areas affected by recent clashes in Darfur*, 01.03.2010;

- *Humanitarian action in Southern Sudan bulletin*, december 2009;
- *Displaced populations report*, oktober 2009.

Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *Tenth periodic report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the situation of human rights in the Sudan*, 28.11.2008.

Olson, James, *The Peoples of Africa: An ethnohistorical dictionary*, 1996.

Organisation Mondiale Contre la Torture (OMCT), *Release of human rights lawyers Ms. Butheina Omar al Sadiq, Ms. Randa Yousif and Ms. Nafisa al-Nur Hajar*, 23.12.2009;

- *Obstacles to the freedom of assembly*, 18.12.2009;
- *Arrest and subsequent release of Messrs. Muhnad Umar and Hazim Khalifa*, 10.12.2009.

Pers- en nieuwsberichten:

- AFP
- All Africa.com
- BBC News
- Global Insight
- The Independent
- International Committee of the Red Cross (ICRC)
- International Criminal Court
- Irin News
- Miraya FM
- Missionary International Service Agency (MISNA)
- The New York Times
- Norwegians People's Aid
- Radio Dabanga
- Reuters
- Sudan Tribune
- UNAMID
- UNMIS
- UN News Service
- UN Radio
- Voice of America

Physicians for Human Rights, *Nowhere to turn*, mei 2009.

REDRESS en Khartoum Centre for Human Rights and Economic Development (KCHRED), *Time for change. Reforming Sudan's legislation on rape and sexual violence*, november 2008.

Reporters Without Borders, *President al-Bashir announces lifting of censorship but "we wait to see it in practice"*, 03.10.2009.

Save The Children UK, *No one to turn to*, juni 2008.

Security Council Report, *Sudan* –, januari 2010; juli 2009;
- *Chad/CAR Forecast*, maart 2010.

Small Arms Survey, *Sudan issue brief*, no. 15, december 2009.

Trouw, *Opportunistische vredespoging tussen leiders Soedan en Tsjaad*, 09.02.2010;
- *'Ontvoering in Darfur nu bewezen'; regime Soedan herhaalt tactieken*, 18.12.2008.

UNDP, *Southern Sudan Anti-Corruption Commission launches new strategy*, 26.01.2010.

Unicef, *UAE Delegation reviews progress on reintegration of former child camel jockeys*, 05.01.2009;
- *Renewed efforts under way to increase level of birth registration in Sudan*, 28.07.2009;
- *International Day of Zero Tolerance of Female Genital Mutilation observed today*, 06.02.2009;
- *Female Genital Mutilation/Cutting*, 2005.

United Nations General Assembly (UNGA), *Human rights situations that require the Council's attention*, A/HRC/6/19, 28.11.2007;
- *Situation of human rights in the Sudan*, A/62/354, 24.09.2007.

United Nations Human Rights Council, (HRC) *Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Sudan, Sima Samar*, advanced unedited version, A/HRC/11/14, juni 2009;
- *Human Rights Council establishes mandate of independent expert on Sudan for one year*, 18.06.2009.

United Nations Security Council (UNSC), *Report of the Secretary-General on the Sudan*, S/2010/168, 05.04.2010; S/2010/31, 19.01.2010; S/2009/545, 21.10.2009; S/2009/357, 14.07.2009;

- *Report of the Secretary-General on the deployment of the African Union-United Nations Hybrid Operation in Darfur*, S/2010/50, 29.01.2010; S/2009/592, 16.11.2009;
- *Report of the Secretary-General on the United Nations Mission in the Central African Republic and Chad*, S/2009/535, 14.10.2009;
- *Report of the Panel of Experts established pursuant to resolution 1591 (2005) concerning the Sudan*, S/2009/562, 29.10.2009;
- *Report of the Secretary-General on children and armed conflict in the Sudan*, S/2009/84, 10.02.2009.

United States Department of State (US DoS), *Country Report on Human Rights Practices, Sudan 2009*, 11.03.2010;

- *Sudan: a critical moment, a comprehensive approach*, 19.10.2009;
- *Sudan - International Religious Freedom Report*, 26.10.2009;
- *Country reports on human rights practices, Sudan 2008*, 25.02.2009.

UNFPA, *Adapting restorative justice principles to reform customary courts in dealing with gender-based violence in Southern Sudan*, 08.04.2008.

UNHCR, *Background note on UNHCR operations in Darfur*, september 2009;

- *Background note on UNHCR programmes in Southern Sudan & Blue Nile State*, september 2009;
- *Chad – Country Operations Profile*;
- *Ethiopia – Country Operations Profile*;
- *Kenya – Country Operations Profile*;
- *Sudan – Country Operations Profile*;
- *Uganda – Country Operations Profile*;
- *Evaluation of UNHCR's returnee reintegration programme in Southern Sudan*, september 2008;
- *UNHCR's Position on Sudanese Asylum-seekers from Darfur*, februari 2006.

UNMIS, *Sudan Return and Reintegration Operations 2008 - Annual Report*, april 2009;

- *The CPA Monitor, Monthly Report on the Implementation of the CPA*, april 2009.

USAID, *Southern Sudan food security alert*, 22.01.2010.

Waal, Alex de, *Who are the Darfurians? Arab and African Identities, Violence and External Engagement*, 2005.

Watchlist on children and armed conflict, *Sudan's children at a crossroads, An Urgent Need for Protection*, april 2007.

Yusuf Fadl Hasan, *Sudan in Africa*, 1968.

Websites:

<http://genderindex.org/country/sudan>

<http://www.iom.int/jahia/Jahia/pid/383>

<http://www.nec.org.sd/new/english/details.php?rsnType=1&id=58>

<http://www.unhcr.org/cgi-bin/tehis/vtx/page?page=49e45c226>

<http://www.unhcr.org/cgi-bin/tehis/vtx/page?page=49e483b76>

<http://www.unhcr.org/cgi-bin/tehis/vtx/page?page=49e483986>

<http://www.unhcr.org/cgi-bin/tehis/vtx/page?page=49e483c06>

<http://www.unhcr.org/cgi-bin/tehis/vtx/page?page=49e483a16>

<http://unmis.unmissions.org/Default.aspx?tabid=515>

<http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unmis/mandate.html>

<http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unamid/facts.html>

<http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minurcat/mandate.shtml>

http://www.unicef.org/sudan/media_5088.html

III **Oppositiepartijen/groeperingen/milities**

Noord-Sudan

Beja Congress (BC)

Het *Beja Congress* is opgericht in de jaren vijftig en vindt haar aanhang vooral in Oost-Sudan onder de Bejastam. Het *Beja Congress* vormde samen met de *Free Lions* het *Eastern Front*, dat vanaf de jaren '90 een gewapende oppositie tegen de Sudanese regering voerde. Het *Beja Congress* is eveneens sinds 1995 aangesloten bij de koepelorganisatie van oppositiepartijen *National Democratic Alliance* (NDA), maar distantieerde zich van het in 2005 ondertekende akkoord tussen de NDA en de Sudanese regering. In oktober 2006 ondertekende het *Eastern Front* en de Sudanese regering een vredesakkoord. Volgens dit akkoord kreeg het *Eastern Front* acht zetels toegewezen in het parlement. Inmiddels is het *Eastern Front* uiteengevallen in het *Beja Congress*, de *Free Lions*, en de *Eastern Democratic Party*.

Democratic Unionist Party (DUP)

De *Democratic Unionist Party* is een traditioneel-islamitische partij met een grote aanhang. Van 1986 tot 1989 maakte de DUP deel uit van de regering. Na de staatsgreep van de huidige president Al Bashir in 1989 vluchtte de leider van de DUP en tevens vice-premier Al-Mirghani naar Egypte. Al-Mirghani overleed op 2 november 2008 in ballingschap. De partij vindt vooral steun in het oosten en noorden van Sudan. De DUP is lid van de NDA. Door interne fragmentatie is de partij recentelijk enigszins verzwakt.

Free Lions

Deze uit het noorden en noordoosten afkomstige, splintergroepering behoort tot de Rashaydastam. In 2004 ging de *Free Lions* een samenwerkingsverband aan met de JEM. De *Free Lions* vormde samen met het *Beja Congress* het *Eastern Front* en was medeondertekenaar van het in 2006 gesloten vredesakkoord tussen het *Eastern Front* en de Sudanese regering.

Janjaweed

Dit is de volksnaam voor de verschillende Arabische milities die actief zijn in het Darfur.

Justice and Equality Movement (JEM)

De *Justice and Equality Movement* voert een gewapende strijd in Darfur tegen de Sudanese regering. Dr. Khalil Ibrahim, voormalig lid van de PCP, is leider van de *Justice and Equality Movement*. De JEM heeft een nationale agenda. De JEM

wordt ervan verdacht nauwe banden te onderhouden met de noordelijke oppositiepartij PCP en haar leider Al-Turabi.

National Democratic Alliance (NDA)

De *National Democratic Alliance* is in 1989 opgericht als een koepelorganisatie van oppositiepartijen tegen de NCP. Onder meer de volgende partijen maken deel uit van het NDA: *Democratic Unionist Party* (Mirghani-factie), *Communist Party/CP*, *Baath Party*, *SPLM*, *Eastern Front*, en *Union of Southern African Parties/USAP*). Tevens zijn o.a. vakverenigingen en officiersgroepen aangesloten. De NDA had zijn hoofdkwartier in Asmara vanwaar ook strijdkrachten opereerden die samenwerkten met de SPLM/A. Op 18 juni 2005 ondertekende de NDA een separaat vredesakkoord met de Sudanese regering. De NDA kreeg in 2005 20 zetels in het parlement toegewezen.

Popular Congress Party (PCP) [ook wel PNC]

Deze partij werd in 1999 opgericht door Hassan Al-Turabi, de voormalige voorzitter van het Sudanese parlement die vanwege een conflict met president Omar Al Bashir uit de regeringspartij werd gezet. Al-Turabi heeft tussen 1999 en 2003 en van maart 2004 tot juni 2005 gevangen gezeten. Ook daarna is Turbai nog diverse malen gedetineerd, waaronder voor het laatst in januari 2009. De PCP voert oppositie tegen de Sudanese regering en vindt dat president Al Bashir zich moet verantwoorden voor het Internationaal Strafhof. De Sudanese regering verdenkt de PCP ervan nauwe banden te onderhouden met de gewapende rebellenbeweging JEM in Darfur. De afgelopen jaren werden PCP-leiders geregeld door de Sudanese autoriteiten opgepakt en voor korte of langere tijd gedetineerd.

Sudan Liberation Movement/Army (SLM/A)

De *Sudan Liberation Movement/Army* (SLA) is een Darfurese rebellengroepering die eind jaren '80 is opgericht.³⁴⁹ Sinds 2003 voert de beweging een gewapende strijd tegen de Sudanese regering. In 2005 viel het SLA uiteen in twee verschillende facties, het SLA/Minni Minawi (SLA/MM) en het SLA/ Abdel Wahid al Nur (SLA/AW). Het SLA/MM bestaat vooral uit leden van de etnische Zagawa. In 2006 ondertekende het SLA/MM een vredesakkoord met de Sudanese regering, het DPA, en sindsdien maakt Minawi officieel deel uit van de regering. Het SLA/AW, dat net als de JEM weigerde het DPA te ondertekenen, kent veel aanhang onder de Fur, met name in de ontheemdenkampen. Abdel Wahid al Nur bevindt zich sinds 2004 in Frankrijk.

Sinds het DPA in werking is getreden, is het SLA verder gefragmenteerd. Eén van de belangrijkste SLA-facties die hieruit voortkwam is de *SLA/Unity*.

³⁴⁹ BBC, *Who are Darfur's rebels?*, 05.05.2006.

Umma Party (UP)

De traditioneel islamitische *Umma Party* regeerde Sudan van 1986 tot 1989 onder leiding van Sadiq al-Mahdi. De *Umma Party* kwam middels democratische verkiezingen aan de macht. Er zijn meerdere facties van de *Umma Party*, waaronder de *Umma Party Reform*, de *Federal Umma Party*, en de *Umma Party Collective Leadership*.³⁵⁰

Zuid-Sudan

Alliance of South Sudan Political Parties (ASSPP)

In juni 2008 verenigden acht Zuid-Sudanese politieke partijen zich in de *Alliance of South Sudan Political Parties* (ASSPP). In de alliantie zijn de volgende partijen vertegenwoordigd: *United Democratic Front* (UDF), *Sudan African National Union* (SANU), *Union of Sudan African Parties* (USAP Two), *United South Sudan Party* (USSP), *South Sudan Democratic Front* (SSDF), *South Sudan Democratic Forum* (SSDF), *Convenant Democratic Party* (CDP) en de *Sudan National Labour Party* (SNLP). De alliantie kondigde aan gezamenlijk kandidaten voor de nationale verkiezingen in 2009 te willen voordragen.³⁵¹

Equatoria Defence Force (EDF)

Het *Equatoria Defence Force* vond haar aanhang hoofdzakelijk onder Equatorianen (in het bijzonder de Bari) en is begin jaren tachtig opgericht. Het EDF was gelieerd aan de Sudanese regering en vocht tijdens de burgeroorlog tussen Noord- en Zuid-Sudan tegen de SPLM/A. In 1996 opende het EDF een kantoor in Khartoum. Een jaar later trad het EDF toe tot het SSDF, maar bleef daarbinnen een onafhankelijke beweging. In maart 2004 besloot het EDF samen te gaan met het SPLA.³⁵² Enkele honderden EDF-strijders zouden echter niet in het SPLA zijn opgegaan.³⁵³

South Sudan Defence Force (SSDF)

Het *South Sudan Defence Force* (SSDF) was tijdens de burgeroorlog opgericht als een koepelorganisatie waarin zuidelijke regeringsmilities zich hadden verenigd na de ondertekening van het Verdrag van Khartoum in 1997. Paulino Matip was sinds april 2001 de commandant van het SSDF. In het SSDF waren onder meer de *South Sudan Independence Movement* (SSIM), het *Equatorian Defense Forces* (EDF) en de *South Sudan Unity Movement* (SSUM) van Paulino Matip verenigd. Op 8 januari 2006 werd de *Juba Declaration on Unity and Integration* gesloten, waarin

³⁵⁰ UNMIS, *The CPA Monitor, Monthly Report on the Implementation of the CPA*, april 2009.

³⁵¹ Persbericht Juba Post, 04.07.2008.

³⁵² Schomerus, Marijke, *Violent legacies: insecurity in Sudan's Central and Eastern Equatoria*, HSBA Working Paper 13, juni 2008, p. 21.

³⁵³ Young, John, *The South Sudan Defense Forces in the wake of the Juba Declaration*, HSBA Working Paper 1, november 2006, p. 36.

werd vastgelegd dat het SSDF zou opgaan in het SPLA. Het SSDF is momenteel actief als politieke partij en met acht zetels vertegenwoordigd in het parlement van Zuid-Sudan.³⁵⁴

South Sudan Independence Movement (SSIM) en het Sudan Peoples Democratic Front (SPDF)

De *South Sudan Independence Movement* was een rebellenbeweging die begin jaren '90 onder leiding van Riak Machar was afgesplitst van het SPLA-United. De SSIM sloot zich aan bij het Verdrag van Khartoum (1997) en werd hiermee, net als het EDF, onderdeel van het SSDF. Eind 1999 zegde Riak Machar echter zijn steun aan het vredesakkoord van Khartoum op, omdat hij stelde dat de afspraken niet nagekomen werden. In 2001 verenigden Machar en zijn aanhangers zich in het *Sudan Peoples Democratic Front* (SPDF), en schaarden zich aan de zijde van de SPLM/A. In 2002 ging het SPDF samen met de SPLM/A. Machar werd toen 2^e vice-voorzitter van de SPLM/A. Sinds de dood van John Garang in 2005 is Machar 1^e vice-voorzitter van de SPLM.

Sudan People's Liberation Movement/Army (SPLM/A)

De *Sudan People's Liberation Movement* (SPLM), met als gewapende vleugel het *Sudan People's Liberation Army* (SPLA), was de belangrijkste zuidelijke oppositiegroep tegen de regering tijdens de burgeroorlog tussen Noord- en Zuid-Sudan. De SPLM/A bestaat sinds 1991 voornamelijk uit Dinka, daar de beweging in dat jaar in facties uiteenviel die voornamelijk op stamloyaliteiten gebaseerd waren. Niet-Dinka officieren, onder leiding van Riak Machar van de Nuer stam en Lam Akol van de Shilluk stam, splitsten zich af en vormden een aparte groep, bekend onder de naam SPLA-Nasir en later SPLA-United. In 2002 besloten het SPDF en de SPLM/A samen te gaan, in oktober 2003 besloot het SPLA-United zich te voegen bij de SPLM/A en in maart 2004 besloot het EDF samen te gaan met de SPLM/A. In januari 2005 sloot de SPLM/A een alomvattend vredesakkoord met de Sudanese regering. Sindsdien werkt zij samen met de NCP aan de uitvoering van het akkoord.

SPLM-Democratic Change

In juni 2009 stapte voormalig minister van Buitenlandse Zaken van Sudan, Lam Akol, uit de SPLM en richtte een nieuwe partij op, de *SPLM-Democratic Change Party*. Ook tijdens de burgeroorlog had Lam Akol zijn eigen SPLA-factie, het *SPLA-United*. In oktober 2003 voegde de SPLA-United zich bij het SPLA. Lam Akol behoort tot de etnische Shilluk.

³⁵⁴ http://www.gurtong.org/resourcecenter/gov/RegionalAssembly_list.asp, laatst geraadpleegd op 28.07.2009.

IV

Afkortingen

AEC	Assessment and Evaluation Commission
AU	Afrikaanse Unie
AMIS	African Union Mission in Sudan
CAR	Centraal-Afrikaanse Republiek
CAT	Convention Against Torture
CEAWC	Committee for the Eradication of Abduction of Women and Children
CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women
CPA	Comprehensive Peace Agreement
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights
DDR	Demobilisation, Disarmament and Reintegration
DPA	Darfur Peace Agreement
DRC	Democratische Republiek Congo
DUP	Democratic Union Party
EDF	Equatorial Defense Forces
ESPA	Eastern Sudan Peace Agreement
EU	Europese Unie
EUFOR	European Union Force Chad/ Central African Republic
FARDC	Forces Armées de la République Démocratique du Congo
FGM	Female Genital Mutilation
HRC	Human Rights Council
HRW	Human Rights Watch
ICC	International Criminal Court
ICG	International Crisis Group
INGO	Internationale Niet-Gouvernementele Organisatie
IOM	International Organization of Migration
JEM	Justice and Equality Movement
JIU's	Joint Integrated Units
KCHRED	Khartoum Centre for Human Rights & Environmental Development
LAN	Legal Aid Network
LRA	Lord's Resistance Army
MINURCAT	United Nations Mission in the Central African Republic and Chad
NDA	National Democratic Alliance
NCP	National Congress Party
NGO	Niet-Gouvernementele Organisatie
NISS	National Intelligence and Security Service
OAG's	Other Armed Groups
OCHA	Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
OHCHR	Office of the United Nation's High Commissioner of Human Rights
OMCT	Organisation Mondiale Contre la Torture
PCP	Popular Congress Party

PDF	People's Defence Forces
SAF	Sudanese Armed Forces
SCP	Sudanese Communist Party
SLA/AW	Sudanese Liberation Army factie Abdel Wahid al Nur
SLA/MM	Sudanese Liberation Army factie Minni Minawi
SLM/A	Sudan Liberation Movement/Army
SOAT	Sudanese Organization Against Torture
SPLM/A	Sudan People's Liberation Movement/Army
SSHRC	South Sudan Human Rights Commission
SSDF	South Sudan Defense Forces
SSIM/A	South Sudan Independence Movement
SUDO	Sudan Development Organization
SWTUF	Sudan Workers Trade Union Federation
UNAMID	United Nations/African Union Hybrid Operation in Darfur
UNDP	United Nations Development Programme
UNFPA	United Nations Population Fund
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNMIS	United Nations Mission in the Sudan
UNGA	United Nations General Assembly
UNSC	United Nations Security Council
UPDF	Uganda People's Defence Force
URFF	United Revolutionary Force Front
US DoS	United Nation Department of State
VN	Verenigde Naties
WHO	World Health Organization